

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**98 NUMARALI AYINTÂB ŞER‘İYYE SİCİLİ’NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(H. 1154-1155 / M.1741-1742 s.231-301)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUHAMMED ALİ ATILGAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR

GAZİANTEP, Eylül, 2025

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Tezin başlığı: 98 Numaralı Gaziantep Şeri'yye Sicilinin Transkripsiyonu ve
Değerlendirilmesi (H. 1154-1155/M. 1741-1742. S.231-301)

Adı ve Soyadı: Muhammed Ali ATILGAN

Tez Savunma Tarihi: 28/08/2025

Prof.Dr. Hilmi BAYRAKTAR danışmanlığında hazırlanan bu tez tarafımızca
okunmuş, kapsam ve niteliği açısından oy birliği ile bir Yüksek Lisans tezi
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri İmzası:

Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ASLAN

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BAYINDIR

Bu tezin gerekli şartları sağlayarak yukarıda belirtilen jüri tarafından Yüksek Lisans
tezi olarak kabul edildiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN

Enstitü ABD Başkanı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı:

Doç. Dr. Ahmet BOZDAĞ

S.B.E Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Muhammed Ali ATILGAN

Öğrenci Numarası: 220000266008

Tezin Savunma Tarihi: 28.08.2025

ÖZET

98 NUMARALI AYINTAB ŞER'İYYE SİCİLİ'NİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ (H. 1154-1155 / M. 1741-1742 Sayfa No: 231-301)

ATILGAN, Muhammed Ali

Yüksek Lisans Tezi, Tarih ABD

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hilmi Bayraktar

Eylül, 2025, 154 Sayfa

Osmanlı tarih yazımında birinci elden kaynaklar olan şer'îyye sicilleri, Osmanlı şehirlerinin sosyal, iktisadî, idarî ve hukukî yapısının anlaşılmasında büyük önem taşır. Kadılar tarafından tutulan bu defterler, yalnızca mahkeme kararlarını değil, aynı zamanda dönemin toplum düzenini, halkın gündelik yaşantısını ve devletle halk arasındaki ilişkileri de yansıtan çok yönlü belgelerdir. Bu çalışmada, 98 numaralı Ayntab Şer'îyye Sicili'nin 231–301. sayfaları arasındaki belgeler esas alınarak, H.1154–1155 / M.1741–1742 yıllarına ait mahkeme kayıtları transkribe edilmiş ve değerlendirilmiştir. Değerlendirme kısmında bulunan belge içerikleri; ceza davaları, aile ve miras uyuşmazlıkları, kamu güvenliğine ilişkin vakalar, idari tayinler ve vakıf işlemleri gibi başlıklar etrafında sınıflandırılmıştır. Böylece, 18. yüzyılın ortalarında Ayntab şehrinin sosyal düzeni, hukukî uygulamaları ve taşra teşkilatının işleyişi hakkında detaylı bilgiler elde edilmiştir. Şer'îyye sicillerinde yer alan kayıtlar, dönemin günlük yaşamına, adalet sistemine ve devlet-halk ilişkilerine dair somut örnekler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Devlet-Halk İlişkileri, Toplumsal Düzen, Vakıf İşlemleri, Kamu Güvenliği, İdarî tayinler

ABSTRACT**TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE AYINTAB SHARİ‘A
COURT REGISTER NUMBERED 98
(H. 1154–1155 / A.D. 1741–1742, Page No: 231–301)**

ATILGAN, Muhammed Ali

Master’s Thesis, Department of History

Thesis Advisor: Prof. Dr. Hilmi Bayraktar

September, 2025, 154 Pages

Shari‘a court registers, which are primary sources in Ottoman historiography, hold great importance in understanding the social, economic, administrative, and legal structure of Ottoman cities. These registers, kept by qadis, include not only court decisions but also reflect the social order of the time, the daily life of the people, and the relationship between the state and society, making them multifaceted documents. In this study, based on the documents found between pages 231–301 of the Ayıntab Shari‘a Court Register Numbered 98, the court records dated H.1154–1155 / A.D.1741–1742 were transcribed and evaluated. The contents of the documents in the evaluation section were classified under main headings such as criminal cases, family and inheritance disputes, public security issues, administrative appointments, and waqf transactions. In this way, detailed information was obtained about the social order, legal practices, and functioning of the provincial organization in the city of Ayıntab in the mid-18th century. The entries in the shari‘a court registers provide concrete examples regarding the daily life of the period, the judicial system, and the relations between the state and the public.

Keywords: State-Society Relations , Social Order, Waqf Transactions, Public Security, Administrative Appointments

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin sosyal ve hukuki yapısını anlamada en önemli kaynaklardan biri olan şer'iyye sicilleri, tarih araştırmaları için büyük bir değer taşımaktadır. Bu nedenle şer'iyye sicilleri, Osmanlı tarihinin derinlemesine incelenmesine imkân sunan birincil kaynaklar arasında yer almaktadır.

Bu tez, Ayıntab'a ait 98 numaralı şer'iyye sicilinin 231–301. sayfaları arasında yer alan, H.1154–1155 / M.1741–1742 yıllarına tarihlenen belgeler esas alınarak hazırlanmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, belgelerin içerikleri değerlendirilmiş ve muhtevaları tanıtılmıştır. İkinci bölümde, söz konusu belgelerin Latin harflerine aktarımı yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise belgeler konularına göre tasnif edilerek ayrıntılı bir değerlendirme sunulmuştur. Ayrıca transkripsiyonu yapılan kısımda karşılaşılan mahalle, köy, mezra ve nahiye adları ile birlikte vakıflar ve sicilde adı geçen görevliler ayrı tablolar halinde düzenlenmiştir. İncelenen kayıtlar, 18. yüzyıl ortalarında Ayıntab şehrinde ortaya çıkan toplumsal sorunları ve devletin bunlara karşı geliştirdiği hukuki ve idari mekanizmaları ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Ceza davalarına dair belgeler, dönemin suç davalarını gözler önüne sermektedir. Cinayet, gasp, darp ve cinsel saldırı gibi ağır suçların yanı sıra, askeri görev ihmali ve haksız müdahale iddialarını da içermektedir. Kamu güvenliğine ilişkin kayıtlar ise eşkıyalık faaliyetleri ve yol kesme olaylarının şehrin asayişini ne derece zorlaştırdığını, merkezî idarenin buna karşı askerî sevkler ve emirnamelerle tedbirler almaya çalıştığını göstermektedir. Aile ve miras hukukuna dair belgeler, mehir alacakları, kadın kaçırma davaları ve miras ihtilafları gibi örneklerle dönemin aile yapısını, kadınların hukukî konumunu ve aile içi ilişkileri aydınlatmaktadır. Ekonomik yapıya dair kayıtlar ise cizye, bedel-i cebelü, nüzül ve mirî vergiler gibi kalemler üzerinden mali düzenin işleyişini, halkın ekonomik yükümlülüklerini ve devletin gelir kaynaklarını gözler önüne sermektedir. Bunun yanında vakıf işlemleri ve idarî atamalar, Osmanlı taşra teşkilatının sosyal ve idarî örgütlenmesini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bütün bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, 98 numaralı Ayıntab şer'iyye sicili Osmanlı taşra toplumunun sosyal, ekonomik ve idari yapısını bütün yönleriyle yansıtan bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır.

Tezimi hazırlama sürecinin başından sonuna kadar olan süreçte bana yardımcı olan ve beni yönlendiren hocam Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR'a çok teşekkür ediyorum. Aynı zamanda bu süreçte maddi ve manevi olarak bana desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Cuma Atılğan, annem Hatice Atılğan, eşim Gizem Atılğan ve tüm aileme çok teşekkür ediyorum.

GAZİANTEP 2025

Muhammed Ali Atılğan

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR	vii

GİRİŞ

A.Araştırma Konusu ve Önemi	1
B.98 Numaralı Sicilin (231-301 s.) Transkripsiyonunda İzlenilen Yol ve Yöntem. 2	
C.Gaziantep Adı, Coğrafyası ve Tarihi	2

I. BÖLÜM

MUHTEVA VE İÇERİK

1.1 Belge Muhtevaları.....	5
----------------------------	---

II. BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON

2.1. 98 Numaralı Ayıntab Şer‘iyye Sicilinde Bulunan Belgelerin Özet ve Transkripsiyonu (s.231-301).....	11
---	----

III. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

3.1 Sosyal Yapı Unsurları	118
3.1.1 Vakıf Görevleri ve Dinî Atamalar	118
3.1.2 Eğitim ve Dinî Yapılar	120
3.2 İdari Yapı ve Görev Atamaları	124
3.2.1 Taşra Görevlilerinin Belgelerdeki Temsili	124
3.2.2 Bürokratik Yetki Devri ve Görev Teslimi	125
3.3 Vergi Sistemi ve Ekonomik Yapı	126

3.3.1 Vergi Türleri ve Tahsilat Belgeleri	126
3.3.2 Vergi Tahsili Yöntemleri	132
3.3.3 İskân Politikaları.....	134
3.4 Asayiş Olayları ve Eşkîyalık Faaliyetleri	136
3.4.1 Suç Türleri ve Adli Müdahaleler	136
3.4.2 Aile Davaları	141
3.5 Hukuki Süreç ve Şikâyetler	143
3.5.1 Güvenlik Anlayışı ve Eşkîyalıkla Mücadele	143
3.5.2 Askerî Tedbirler ve Sevkiyat Emirleri	144
3.6. İdari ve Sosyal Yapılar.....	144
3.6.1 Sicilde Adı Geçen Görevliler	145
3.6.2 Sicilde Adı Geçen Mahalleler	147
3.6.3. Sicilde Adı Geçen Karyeler.....	148
3.6.4 Sicilde Adı Geçen Vakıflar.....	149
SONUÇ.....	150
KAYNAKLAR.....	152

ŞEKİLLER TABLOSU

Tablo 1. 98 Numaralı Ayıntab Şer’iyye Sicilinin 231-301 Sayfaları Arasında Bulunan Belge İçerikleri.....	6
Tablo 2. Sicilde geçen yeni düzenlenmiş cizye vergisi.....	128
Tablo 3. Sicilde Adı Geçen Görevliler	145
Tablo 4. Sicilde Adı Geçen Mahalleler	147
Tablo 5. Sicilde Adı Geçen Karyeler	148
Tablo 6. Sicilde Adı Geçen Vakıflar	149

KISALTMALAR

AŞS	: Ayıntab Şer’iyye Sicili
M.	: Miladi
H.	: Hicri
b.	: Belge
B. No	: Belge Numarası
vs.	: Vesaire
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

A. Araştırma Konusu ve Önemi

Osmanlı Devleti'nin hukuki, sosyal ve idari yapısını anlamada en temel kaynakların başında şer'iyye sicilleri gelmektedir. Kadı mahkemelerinde tutulan bu defterler, yalnızca mahkeme kararlarını kaydetmekle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumun gündelik yaşamını, aile yapısını, ekonomik faaliyetlerini, mülkiyet düzenini, kamu güvenliği sorunlarını ve devlet-halk ilişkilerini de kayıt altına almıştır. Bu yönüyle siciller, bir toplumunun bütün katmanlarını yansıtan, birincil belgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sicillerde yer alan davalar ve idarî kayıtlar sayesinde, bir taraftan bireyler arasındaki anlaşmazlıkların nasıl çözüldüğü, hangi hukukî yolların izlendiği ve kadıların hangi yetkileri kullandığı görülebilenken, diğer taraftan devletin taşrada asayişini nasıl sağladığı, vergilerin nasıl toplandığı ve vakıfların toplumsal işlevlerinin nasıl yerine getirildiği takip edilebilmektedir. Dolayısıyla bu defterler, yalnızca hukuk tarihine değil, aynı zamanda şehir tarihine, sosyal hayata, ekonomik düzene ve idarî işleyişe dair pek çok yönüyle ayrıntılı veriler sunmaktadır. Şer'iyye sicillerine dayalı yapılan araştırmalar, belli bir dönem ve coğrafyada yaşanan olayları doğrudan birincil belgeler üzerinden inceleme imkânı verdiği için tarihî süreçlerin daha sağlıklı yorumlanmasını sağlar yerleşim yerleri, görevli isimleri, vakıflar ve toplumsal ilişkiler gibi unsurlar bu defterler aracılığıyla somut biçimde izlenebilir. Bu bağlamda hazırlanan çalışmada, 18. yüzyılın ortalarında Ayıntab şehrine ait 98 numaralı şer'iyye sicilinin 231–301. sayfaları transkribe edilmiş ve içeriklerine göre değerlendirilmiştir. Böylece dönemin hukukî işleyişine, sosyal düzenine ve idarî yapısına dair belgelere dayalı özgün bir katkı ortaya konulması amaçlanmıştır.

B. 98 Numaralı Sicilin (231-301 s.) Transkripsiyonunda İzlenilen Yol ve Yöntem

98 Numaralı Gaziantep şer’iyye sicilinin belge numaraları bulunmamaktadır. Belgeleri incelerken numaralandırmak adına sayfa 231’ den itibaren ilk belgenin belge numarası ‘‘ belge no 1’’ olarak isimlendirilmiştir. Geriye kalan belgelerde sırasıyla belge numaraları ‘‘ belge no 2 ‘‘ olarak devam etmiştir. 98 Numaralı sicilde aynı zamanda sayfa numaraları verilirken 224 sayfa olması gereken şekilde belgenin okunabileceği düz şekilde tutulup numaralandırılmış ve sayfa düzeninde herhangi bir probleme sebebiyet vermemiştir. Fakat 225. sayfadan itibaren numaralandırma ters taraftan yapılmış yani soldaki sayfa 224 sağdaki sayfa 225 olarak numaralandırılmıştır. Benim incelediğim kısımlarda aynı şekilde soldan sağa şekilde sıralanmış ve metnin anlam bütünlüğünün ve akışın bozulmaması amacıyla transkribe edilirken sayfa sıralaması gerektiği gibi sağdan sola doğru yapılmıştır. Böylelikle metinler arasında anlam bütünlüğü korunmuştur. Sicilde okunmayan kısımlara ‘‘...’’ şeklinde gösterilmiştir. Okunan fakat emin olunamayan kısımlara ‘‘?’’ konulmuştur. Aynı zamanda belgelerde bazı kısımlarda hiç yazılmayıp boşluk olarak kalan kelimeler bulunup, bunlar ‘‘(boşluk)’’ şeklinde bırakılmıştır. Belgelerde geçen ayn (ع) harfini belirtmek için (‘) işareti kullanılmıştır. Uzun okunması gereken ‘‘a ‘‘ harfi için (â) harfi kullanılmıştır.

C. Gaziantep Adı, Coğrafyası ve Tarihi

Gaziantep, Türkiye’nin güneydoğusunda yer alan, çevresel ve kültürel açıdan zengin bir coğrafyaya sahip, birçok medeniyetin izlerini taşıyan tarihî bir yerleşim merkezidir.

Gaziantep'in eski adı Osmanlı döneminde Ayıntab veya Ayntap şeklindedir; halk arasında ‘‘Antep’’ kısaltması da kullanılmıştır. Şehir, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Kurtuluş Savaşı’nda gösterdiği direniş ile 8 Şubat 1921’de ‘‘Gazi’’

unvanını almış ve resmî adı “Gaziantep” olmuştur. Bu değişiklik, ulusal tarihte sembolik bir dönemeçtir.¹

Etimoloji alanında birçok çalışma bu adın kökenine dair yorumlar sunmaktadır. “Ayn/ayin” kelimesinin Arapça’da “pınar, su kaynağı”, “tab/tap” ekinin ise “güç, güzel, yüksek” manaları taşıdığı; bu birleşimin “güzel pınar, güçlü kaynak” anlamına geldiği yorumları yaygındır. Bu etimolojik görüş, bölgede su kaynaklarının varlığı ile de ilişkili biçimde ele alınmıştır.²

Gaziantep, Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu bölgelerinin geçiş kuşağında yer alır. İl sınırları, doğudan Şanlıurfa, batıdan Osmaniye ve Hatay, kuzeyden Kahramanmaraş ve güneyden Suriye ile çevrilidir. Fiziki topoğrafya açısından il toprakları yükseltiler ile ovaların iç içe geçtiği bir yapıya sahiptir; kuzey ve kuzeybatıda yükselti artarken, güney ve doğu yönünde daha elverişli tarım alanları görülmektedir.³

İklim geçiş özellikleri taşır; yazlar sıcak ve kurak, kışlar serin-soğuk ve yağışlıdır. Bu iklim yapısı, özellikle Antep fıstığı, buğday ve üzüm gibi ürünlerin bölgede uzun süredir yetişmesine olanak tanımıştır. Kuru tarım hâkim olsa da sulama imkânlarının artmasıyla sulu tarım alanları genişlemektedir.⁴

Tarihî kaynaklar, Gaziantep’in antik dönemlerden itibaren yerleşim alanı olduğunu göstermektedir; Dülük (Dolice) gibi yerler bu sürekliliği temsil eder. Ayrıca Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerinden geçiş, İslam akınları ve Türk-İslam devletlerinin hâkimiyeti, kent tarihini şekillendiren başlıca evrelerdir.⁵

İslamiyet sonrası dönemde Selçuklular, Dulkadiroğulları ve Memlük yönetimlerinin etkileri görülmüş; 1516’da Mercidabık Savaşı ile Osmanlı toprağı olmuştur. Osmanlı döneminde kent, ticaret yolları üzerindeki konumu, zanaat ve el sanatları faaliyetleri ile hem ekonomik hem kültürel yönden gelişmiştir.⁶

¹ Mehmet Biçici, *Gaziantep Şehrinin Gelişim Sürecinde Siyaset Kurumunun Etkisi, Tarihten Günümüze Ayıntab-Gaziantep Bildiri Kitabı*, Ankara 2018.

² Parlak Kalkan, Gülşah, “Gaziantep Adı Üzerine”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, 2015.

³ Sönmez, Mehmet Emin, *Şehri Ayıntab-ı Cihan Gaziantep: Gaziantep Coğrafyası*, Dumat Ofset, Ankara 2016.

⁴ Süleyman Faik Yargıcı, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep Vilayeti’nin Sıhî ve İçtimâî Coğrafyası*, Çizgi Kitabevi, Ankara 2018.

⁵ Mehmet Biçici, “Gaziantep Şehrinin Gelişim Sürecinde Siyaset Kurumunun Etkisi”, *Tarihten Günümüze Ayıntab-Gaziantep Bildiri Kitabı*, Ankara 2018.

⁶ Sönmez, Mehmet Emin, *Gaziantep Coğrafyası*, Ankara 2016.

I. Dünya Savaşı sonrası Gaziantep, önce İngiliz, sonra Fransız işgali altına alınmış; yerel halkın 10 ay 9 gün süren direnişi Antep Savunması olarak anılmıştır. Bu olay, ulusal tarih açısından bir sembol olmuş; TBMM de şehre “Gazi” unvanını vererek bu sembollük konumunu pekiştirmiştir.⁷

⁷ Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, İKSAD Yayıncılık, Ankara 2020.

I.BÖLÜM

MUHTEVA VE İÇERİK

1.1 Belge Muhtevaları

Sicilde bulunan belgeler farklı konuları kapsadığı için, bunların özetlenerek ve tasnif edilerek verilmesi araştırmanın düzenli ilerlemesi açısından gereklidir. Belge muhtevaları kısmı hazırlanırken, her bir kaydın kısa bir özeti yapılmış ve konu başlıklarına göre sınıflandırılmıştır. Böylece sicilde hangi tür belgelerin bulunduğu ve bunların yoğunluğu daha açık bir şekilde görülebilecektir.

Bu bölümde amaç, araştırmacıya kolaylık sağlayacak bir düzen sunmaktır. Vakıflar, aile ve miras davaları, asayişle ilgili kayıtlar, ticari faaliyetler ve benzeri birçok konu bu tasnif sayesinde topluca değerlendirilebilecektir. 98 numaralı (s.231-301) Ayıntab Şer'iyne Sicilinde farklı türden belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler arasında padişahın emirlerini yansıtan fermanlar, görev ve imtiyaz tevcih eden beratlar, şahıslar arasındaki alım-satım ve mali işlemleri kaydeden temessükler, idari düzenlemeleri bildiren emr-i şerifler ile eyalet ve kadı otoritesini gösteren buyruhdular önemli bir yer tutar. Ayrıca tayin ve atamalarda kullanılan nişanlar ve inha yazıları, halkın şikâyet ve taleplerini içeren arz-ı hâller, idarî yazışmalar niteliğindeki tezkere ve talimat yazıları, çeşitli işlemleri belgeleyen vesikalar da sicilde yer almaktadır. Bunlara ek olarak mali düzenlemeler için düzenlenen zahîre tahrirleri, cizye evrakı ve tevzi defterleri bulunmaktadır.

Tablo 1. 98 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin 231-301 Sayfaları Arasında Bulunan Belge İçerikleri

Sıra No	Sicil Sayfa No ve Belge No	Belge Konusu	Belge Türü
1	s.231-b.1	Duhûn Gümrüğü İltizâmı	Temessük
2	s.231-b.2	İmam Ataması	Berât
3	s.232-b.3	Resm-i damga iltizâmı	Vesîka
4	s.232-233-b.4	Göç Eden Reaya ve Cizye Düzeni	Ferman
5	s.235-b.5	Vekâletle Görev Teslimi	Temessük
6	s.235-b.6	Evkaf Nâzırlığı ve Câbilik Ataması	Berât
7	s.235-b.7	Cizye Tahsil Yetkisi	Temessük
8	s.236-b.8	Cizye Toplama Usulü ve Bedelleri	Berât
9	s.237-b.9	Asker Yazımı ve Başbuğ Ataması	Fermân
10	s.237-238-b.10	Muhzırbaşılık Görevinin Ortak Zabtı	Temessük
11	s.238-b.11	Temessükte Gadr İddiası ve Görevlendirme	Fermân
12	s.239-b.12	Muhzırbaşılığın Paylaştırılarak İltizâmı	Temessük
13	s.239-b.13	Başbuğun Emre İtaati ve Askerî Hazırlık	Buyruldu
14	s.240-b.14	Askerî Emir ve Başbuğun Direnci	Buyruldu
15	s.240-241-b.15	Alacakların Tahsili	Talimat Yazısı
16	s.241-b.16	Vakıf Görevine Yetki Devamı	Berât
17	s.241-b.17	Medrese Görevine İade	Berât
18	s.242-b.18	Muhzırbaşılık Görev Değişimi	Temessük
19	s.242-b.19	Muhzırbaşılığın İki Kişiye Paylaştırılması	Temessük
20	s.243-b.20	Menzil Ücreti Dağılımı	Tevzi Defteri
21	s.244-b.21	Ayıntab Sâdâtı İçin Kâimmakâm Ataması	İnha Yazısı
22	s.244-b.22	İmamlık Görevine İade	Berât
23	s.245-b.23	Bağ ve Tarla Üzerindeki Gadr Şikâyeti	Buyruldu
24	s.245-b.24	Mehir Alacağı İçin Şikâyet	Buyruldu
25	s.246-b.25	Eşkîya Takibi ve Emir Uygulanması	Buyruldu
26	s.247-b.26	Vasiyetin Uygulanması ve Mal Teslimi	Buyruldu
27	s.247-b.27	Eşkîya Nedeniyle Gadr ve Müdahale Şikâyeti	Buyruldu
28	s.248-b.28	Mîrî Alacağın Tahsili İçin Dava	Buyruldu
29	s.248-b.29	Zehirleme İddiasıyla Açılan Dava	Buyruldu

Tablo 1. 98 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin 231-301 Sayfaları Arasında Bulunan Belge İçerikleri (devamı)

30	s.248-b.30	Mülk Üzerinde Gadr ve İntikal Davası	Buyruldu
31	s.249-b.31	Serdarlık Görevine Devam ve Yetkiler	Ta'yîn ve Talimat Yazısı
32	s.249-b.32	Alacakların Tahsili ve Mal Vekâleti	Buyruldu
33	s.250-b.33	Kalede Sayım ve Eksikliklerin Tespiti	Buyruldu
34	s.251-b.34	Ceza ve Sürgün Kararı	Emr-i Şerif
35	s.251-b.35	Şakilerin Yakalanması	Buyruldu
36	s.251-b.36	Cinsel Saldırı ve Cinayet Olayı	Buyruldu
37	s.252-b.37	Silahlı Soygun ve Gasp	Buyruldu
38	s.253-b.38	Zeamet Sahibine Geçici İzin	Emr-i Şerif
39	s.253-254-b.39	Uzun Süreli Eşkıya Faaliyetleri ve Toplu Ceza	Fermân-ı Âlî
40	s.255-b.40	Hatip Ataması	Berât
41	s.255-b.41	Vakıf Yönetiminde Değişiklik	Nişân
42	s.256-b.42	Vergi Tahsili ve Borç Takibi	Buyruldu
43	s.257-b.43	Zeamet'in Sulbi Vârislere İbkaası	Tezkere ve Berât
44	s.257-b.44	Vakıf Görevinin Asıl Mirasçısına İadesi	Nişân
45	s.258-b.45	Vergi Tahsili ve Göçmenlerin İskânı	Buyruldu
46	s.258-b.46	Hatiplik Görevine Atama	Nişân
47	s.259-b.47	Nakîbü'l-Esrâf Ataması	İnha
48	s.259-260-b.48	Müezzinlik Görevi Üzerindeki Tartışma	Nişân
49	s.260-b.49	Telbeşar Nâhiyesi Ulu Ma'sara Ze'âmeti	Ze'âmet Tevcih ve İbka
50	s.260-b.50	Tımâr ve Ze'âmet Sahiplerinin Askere Katılım Bedeli	Bedel-i Cebelü Tahsilât Defteri
51	s.261-b.51	Cebelü Bedeliyesi Tahsili	Ferman
52	s.262-b.52	Mincaliye Medresesi Müezzinliği	Berat
53	s.263-b.53	Ayıntab Serdarlığına Hâcî Ömer'in Atanması	Askerî Atama ve Yetki Beyanı
54	s.263-b.54	: Kastal Mescidi Müezzin ve Ferraşlık Görevi	Berat
55	s.264-b.55	Ayıntab Kadılığı Görevinin Tevcihi	Kadılık Atama Fermanı

Tablo 1. 98 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin 231-301 Sayfaları Arasında Bulunan Belge İçerikleri (devamı)

56	s.264-b.56	Ayıntab sancağına tâbi köylerdeki sabî ve tekâ'üdlerin yazı kayıtları	Vergi ve Nüfus Kaydı
57	s.265-b.57	Sırçaluoğlu es-Seyyid Ahmed Mescidi imamlığına Molla Yusuf'un tayini	Berât
58	s.265-b.58	Miras mallarının iadesi	Ferman
59	s.266-b.59	Vergi Tahsili	Ferman
60	s.267-b.60	Haklarının zorla alınması şikayeti	Arz-ı Hâl
61	s.267-b.61	Miras hakkı olan malların alınması talebi	Ferman
62	s.268-b.62	Ayıntab kazasının muhızır başı tayini	Ferman
63	s.268-b.63	Muhızır başlığı yetki paylaşımı	Temessük
64	s.269-b.64	Tayin edilen mübaşirlere müdahalenin yasaklanması	Buyruldu
65	s.269-270-b.65	Yol kesici ve eşkıyaların cezalandırılması, kamu güvenliğinin tesisi	Buyruldu
66	s.270-b.66	Cinayet Şüphesiyle Muhakeme ve Mübaşir Görevlendirmesi	Arz-ı Hâl
67	s.273-b.67	1155 senesi vergilerinin vekâleten tahsili	Temessük
68	s.273-274-b.68	Anadolu'da eşkıya faaliyetlerinin bastırılması	Ferman
69	s.275-b.69	Şeyh Ramazan Camii imamlığına tayin	Berat
70	s.276-b.70	Bedeliye tahsilatında fazladan akçe alınmasının yasaklanması	Emr-i Şerif
71	s.277-b.71	Cinayet suçu ve eşkıya takibatı	Buyruldu
72	s.277-b.72	Hırsızlık ve darp olayı	Buyruldu
73	s.278-b.73	Yaralama suçu	Buyruldu
74	s.278-b.74	Akçakoyunlu reayâsının iskânı	Buyruldu
75	s.279-b.75	Muhızırbaşılık ve gedik görevi tayini	Berat
76	s.279-b.76	Mehmed Ali'nin muhızırbaşılık görevine devamı	Temessük
77	s.280-b.77	Hane işgaline dair şikâyet	Buyruldu
78	s.280-b.78	Eşin kaçırılması şikâyeti	Buyruldu

Tablo 1. 98 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin 231-301 Sayfaları Arasında Bulunan Belge İçerikleri (devamı)

79	s.281-b.79	Seferî ödemelerinin yapılması	Buyruldu
80	s.281-282-b.80	Ayıntab ve Ovacık'ta eşkıya faaliyetleri	Buyruldu
81	s.282-b.81	Su Müşirliği Mukâtaası Cebelü Bedeliyesi	Tezkere
82	s.283-b.82	Mübaşirin görevine ciddiyetle devamı	Emr-i Şerif
83	s.283-b.83	Cülûs beyanı	Nişan
84	s.283-b.84	Ze'âmet kaydının korunması	Ferman
85	s.283-284-b.85	Ze'âmetin iadesi	Tezkere
86	s.284-b.86	Ze'âmetin yeni şahsa tevcihi	Buyruldu
87	s.285-b.87	Ze'âmet İltizâmı ve Vekâlet-i Devriye Değişikliği	Temessük
88	s.286-b.88	Eşkîya Takibi İçin Askerî Hazırlık ve Erzak Temini	Buyruldu
89	s.287-288-b.89	Eşkîyaların Cezalandırılması İçin İlave Asker Sevkiyatı	Buyruldu
90	s.288-b.90	Mescid İmameti ve Mütevellilik Tевcihi	Berât
91	s.289-b.91	Suçluların Dîvân-ı Mar'aş'a Sevki	Buyruldu
92	s.289-b.92	Ayıntab'dan Toplanan Sefer Yardımı	Makbuz (İmdâd-ı Seferiyye)
93	s.289-b.93	Medrese Müezzinliği Tевcihi	Berât
94	s.290-b.94	Zorla Zevce Zabtı ve Hâk Teslimi Talebi	Buyruldu
95	s.290-b.95	Ze'âmetin Vefat Nedeniyle Ber-vech-i İştirâk Tевcihi	Berât
96	s.291-b.96	Ze'âmet Üzerindeki Tasarruf Hakkının Vekile Verilmesi	Buyruldu
97	s.292-b.97	Üzümcülüoğlu el-Hâcc Ahmed'in halktan haksız gelir toplaması	Buyruldu
98	s.293-b.98	Esed Bey Mescidi müezzinliği	Berât
99	s.293-b.99	Ovacık Mahallesi'ne ait mirî vergi tahsili	Tezkere
100	s.293-b.100	Murvana karyesi camii hatîbi tevcihi	Berât
101	s.294-b.101	Akyol mahallesindeki mescidin imâmeti	Berât
102	s.294-b.102	Ferhadiye Mescidi vakfı nâzırlığı	Berât
103	s.295-b.103	Cilâhâne Meşîhatı tasarrufunun muhafazası	Emr-i şerîf

Tablo 1. 98 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicilinin 231-301 Sayfaları Arasında Bulunan Belge İçerikleri (devamı)

104	s.296-b.104	Nurdane karyesi camii mütevelliliği	Berât
105	s.296-b.105	Ömer'in tîmâr tevcihi	Temessük
106	s.297-b.106	Kankıların sevki ve bârgîr tayini	Ferman
107	s.297-298-b.107	Şeyh Mehmed'in Ayıntab'a gönderilmesi	Emr-i şerîf
108	s.298-b.108	Rakka valisine yönelik düstûr	Ferman
109	s.299-300-b.109	Menzil Ücreti Dağılımı	Menzil Ücreti Dağılımı
110	s.300-b.110	Orta kol askerî sevkıyatı ve yeniçeri toplaması	Emr-i Şerîf
111	s.301-b.111	1156 yılı cizye defterinin açılması	Cizye Evrakı
112	s.301-b.112	Kethüda Ali Çelebi'nin İstanbul'a gidişi	Kayıt
113	s.302-b.113	Memiş Paşa'nın aşîret seferi için temin edilen erzak	Zahîre Tahrîri

II. BÖLÜM TRANSKRİPSİYON

2.1. 98 Numaralı Ayıntab Şer‘iyye Sicilinde Bulunan Belgelerin Özet ve Transkripsiyonu (s.231-301)

Belge No: 1 – Sayfa No: 231

Belge Türü: Temessük

Konu: Duhûn Gümrüğü İltizâmı

Özet: Ayıntab’da duhûn gümrüğü 1156 yılı için İbrahim ve El-Hâcc Ali’ye iltizâm edilmiştir. Bedel ödenmiş, yıl boyunca tüm gelirler bu kişiler tarafından toplanacaktır. Başkalarının bu konuda belge göstermesi geçersiz sayılacak, müdahale edilmeyecektir.

Bâ‘is-i tahrîr-i temessük oldur ki

‘Ayıntab’da vâki‘ duhûn gümrüğü mukâta‘ası mâlikâne uhdemizde olup bin yüz elli altı senesi Martı ibtidâsından sene-i mezbûre Şubatı gâyetine değin zabt u rabt etmek üzere tâlib olan işbu dârende-i temessük İbrahim ve el-Hâcc Ali nâm kimesnelere iltizâm idüp anlar dahi iltizâm etmekle bedel-i iltizâmı olan meblağ-ı (silik) bi’t-tamâm ahz u kabz idüp sene-i merkûmede mukâta‘a-ı mezbûrenin tarafımıza ‘âid olan cüz’î ve kullî rüsûmâtı her ne ise mültezimân-ı mezbûrân ahz u kabz idüp mukaddem ve muahhar târîh ile kimesnenin yedinde temessük zuhûr eder ise cidden ‘amel ve i‘tibâr olunmayup tarafımızdan ve taraf-ı âhardan ferd ta‘arruz eylememek üzere işbu temessük verildi fi 25 Zilka‘de sene 1155’

Mine'l-Fakîr

El-Hâcc Mehmed Derviş

Belge No: 2 – Sayfa No: 231

Belge Türü: Berât

Konu: İmam Ataması

Özet: Tarlay-ı Cedîd Mahallesi’ndeki Eski Mescid-i Şerîf’in imamı

Abdurrahman’ın vefatı üzerine, boşalan bu görev Mehmed Halîfe’ye tevcih edilmiştir. Yevmî bir akçe vazîfeyle bu göreve uygun ve lâıyk görülen Mehmed Halîfe’ye berât verilmiş, görevini ifa etmesi ve duaya devam etmesi emredilmiştir.

‘Medîne-i Ayıntab’a kurb Tarlay-ı Cedîd mahallesinde vâki‘ Eski Mescid-i şerîfde yevmî bir akçe vazîfe ile imâm olan Abdurrahman fevt olup yeri hâlî ve mahlûl olmağla yerinde erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî Mehmed Halîfe her vecihle lâıyk ve mahal ve müstahak olmağın imâmet-i mezbûre vazîfe-i mezbûresiyle müteveffâ-yı mezbûrun mahlûlünden kendüsüne tevcih olunup yedine berât-ı şerîfim verilmek bâbında istid‘â-yı ‘inâyet eylemgin vâki‘ ise sadaka idüp bu berât-ı humâyûn-ı izzet-makrûnu verdim ve buyurdum ki ba‘de’l-yevm merkûm varup zikr olunan mescid-i şerifde müteveffânın yerine imâm olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfesiyle mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du‘âya müdâvemet göstere şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâil-i Cemâziyelevvel li-sene erba‘a ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No: 3 – Sayfa No: 232

Belge Türü: Vesîka

Konu: Resm-i Damga İltizâmı

Özet:

Mar’aş, Zeytun, Ayıntab, Hamantı ve Elbistan’da satılan bez ve astarların damga resmi 1156 yılı için Seyyid Bey’e iltizâm edilmiştir. Gelirler belirtilen usullere göre toplanacak, başkalarının müdahalesine izin verilmeyecektir.

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

‘Berât-ı âlîşân ile mâlikâne uhdemizde olan resm-i damga-i kirbâs mukâta‘ası mülhakâtından nefsi Mar‘aş ve Zeytun karyesinde ve nefsi-i Ayıntab ve sancağında ve Hamantı(?) ve Elbistan'da nesc ve bey‘ olunan envâ‘ bez ve astarın resm-i damgası cem‘ ve tahsîl olunmak üzere işbu bin yüz elli altı senesi Muharremi ibtidâsından tamâmına değin kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Seyyid Bey zîde kadrühûya tefvîz ve sipâriş olunup zabtı içün işbu vesîka verildi gerekdir ki mûmâ ileyh sene-i mezbûre mahsûben zikr olunan mahallerde nesc ve bey‘ olunan envâ‘ bez ve astarın lâzım gelen resm-i damgaların şürût-ı berât-ı âlîşân ve nizâm verildiği vecih üzere ahz u kabz ve cem‘ ve tahsîl idüp kimesne tarafından dahl ve ta‘arruz olunmaya fî 10 Zilka‘de sene 1155’

Mine'l-Fakîr Hoca-i Hâslar Ebubekir Sabıkâ	Mine'l-Fakîr Ömer Mutasarrıf-ı mukâta‘a-i mezbûr
--	--

Belge No: 4 – Sayfa No: 232–234

Belge Türü: Ferman

Konu: Göç Eden Reaya ve Cizye Düzeni

Özet:

Reaya, ağır vergiler sebebiyle kadim köylerinden ayrılp başka yerlere göç etmiştir. Bu durum mukataa gelirlerini azaltmış, bu nedenle göç edenlerin eski yerlerine döndürülmesi, deftere uygun şekilde cizye tahsili ve muafiyet iddialarının önlenmesi emredilmiştir. Kadılar ve görevliler cizye toplamada kurallara uygun hareket edecek, keyfî uygulamalara izin verilmeyecektir.

‘Akzâ kuzâtı'l-müslimîn evlâ vülâti'l-muvahhidîn ma‘denü'l-fazli ve'l-yakîn râfi‘u a‘lâmi‘ş-şerî‘ati ve'd-dîn vârisü ulûmi'l-enbiyâi ve'l-mürselîn el-muhtassu bimezîdi inâyeti'l-meliki'l-mu‘in Mevlânâ Haleb Kadısı zîdet fezâilühû ve mefâhirü'l-kuzzât ve'l-hükkâm me‘âdinü'l-fezâili ve'l-keâm A‘zâz ve Kilis ve Ruha [boşluk] ve [boşluk] kadıları ve Ayıntab Rumkale kadıları ve nâibleri zîde fazlühüm tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki sen ki Rumkale kazâsına tâbi‘ Reşyi(?) mukâta‘ası voyvodası vekîli Hacı Süleyman zîde kadrühû meclis-i şer‘a gelüp mukâta‘a-i mezbûr

karyelerinin defterinde mukayyed ra'yyet ve ra'yyeti oğullarından ba'zıları bundan akdem vâki' olan tekâlîflere tâkat getüremeyüp her biri kadîmî karyelerinden kalkup taht-ı kazâlarında kasabât ve kurâ ve askerî çiftliklerinde sâkin ve mütemekkin olmalarıyla kusûr kalan re'âyânın bi'l-küllîye perîşân olmalarına bâ'is ve mâl-ı mukâta'anın kesr ve noksân terettübüne bâdî olmalarıyla mukâta'a-i mezbûrun defterlü re'âyâsın bulundukları yerlerden voyvodaları ma'rifetiyle varup kadîmî yerlerine nakil ve iskân etdirilmek bâbında emr-i şerîfim verilmek recâsına vâki'-i hâli bi'l-iltimâs 'arz eylediğin ecilden kânûn üzere 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere 'amel dahi husûs-ı mezbûra tamâm mukayyed ve südde-i sa'âdetimden ihrâc olunmuş mühürlü sahîh sûret-i defter-i cedîd-i hâkânî taleb idüp göresiz ol göçüb giden re'âyâ mukâta'a-i mezkûre karyelerinin defterlü ra'yyet ve ra'yyeti oğullarından iken kalkup varup hâlâ oturdukları yerlerde avâriz hânesine kayd olunmayup'

Sayfa No: 233

(Önceki Belgenin Devâmı)

'karyelerinde sâkin ehl-i zimmetden selâtîn-i i'azâm ve vüzerâ-i kirâm ve mîrimîrân ve sâirlerinin havâs ve ocaklıklarına ve voyvodalıklara dâhil ve ba'zı esbâba binâen defterden ifrâz ve maktû' olanların râhib ve patrik ve kıssîs ve bir tarîk ile ellerine berât alup tercümânlık ve müsellimlik ve mu'âfiyet iddi'âsında olanlar bi'l-cümle ref' olunmağla mâdâmki iktisâb ve 'amele kâdir olup iktisâbdan vaz' olur zamânda ve sadâret ve feth(?) veyâhûd ekser 'âmında marîz olmaklık gibi a'zâr-ı sahîha olmaya sâir ehl-i zimmetden istisnâ olmayup cümlesinden vech-i meşrûh üzere istihkâklarına göre yed-i vâhiddin esnâf-ı selâse i'tibârıyla cebâyet ve cizyeye müstahak olmayan sabî ve zâhirü'l-gınâ olmayup pîr ü fânî ve 'amel-mânde olmağla bir vecihle kâr u kesbe iktidârı olmayanlardan hilâf-ı şürût cizye taleb olunmaya ve ehl-i zimmetden âyende ve revende ve def'aten edâya kudreti olanlardan mâ'adâsından mâl-ı cizyeyi dört taksît ile cem' ve tahsîl eylemeyüp hazînedârları dahi taksît şürûtu üzere vakt' 'uzamânıyla Hazîne-i Âmireme teslim eyleyeler ve mâl-ı cizye nassan ve ictihâden icâb eden vâridât-ı şer'îyyeden olup ehl-i zimmet-i mesfûr cizyeyi müstelzim olur özürden sâlim iken züll ve sığâr ile müstahak oldukları cizyelerin vermemek için beyhûde özür îrâdına itisâr yâhûd bir tarîk ile iyâ(?) ve bir yerde ihtifâ veyâhûd a'lâya

müstahak iken evsat ve evsata müstahak iken ednâ cizyesin vermek kasd ederlerse cizye-i şer'iiyelerinden imtinâ' eyledikleri için ol makûlelerin rakabesi üzerine madrûbe olan cizyeleri alındıktan sonra şer'an eşedd-i ikâb ile îcâb eden cezâları tertîb olunan ve ahâlî-i vilâyetden ba'zı zî-kudret kimesnelerden bâğ ve bâğçe ve çiftlik ve değirmen ve mandıralarında çoban ve ter oğlan nâmıyla ve sâir bahâne ile ehl-i zimmeti istishâb ve cizyelerin verdirüp bu gûne harekete cesaret edenler bâ'is-i hazelân etmiş ukûbât-ı şedîd ile mu'âkeb olacakların mukarrer ve muhakkak bilüp selâme-i halleri için kemâl-i intibâh üzere hareket eyleyeler ve cizyedârlar birbirlerinin mukâyeselerine dâhil olmayan re'âyâyâ hîle ile evrâk gönderüp tevzî' olduğu şer'an sâbit oldukda verdiği kâğıdlar girü kendüye redd ve akçesi bi't-tamâm tahsîl ve asıl cizyedâra teslîm ve tahammüllerine göre evrâkları mukâyeselerine dâhil olan cizyedâr tarafından verdirülüp bir vecihle ta'allül ve muhâlefet etdirilmeye ve ba'zı re'âyâ sâkin olduğu kasaba ve kurâsından mün'im ve metmûl a'la veyâhûd ednâ virüp evsat muhtemil iken vermemek için civârlarında vâkî' âhar kazâ cizyedârlarından hîle ile evsat yâhûd ednâ kâğıdı mîrîye gadr eylemek ihtimâleleri olur ise ol kazâların ahâlîsi beyninde mülk ve emlâkine nazar olunup esnâf-ı selâsenin'

Sayfa No: 234

(Önceki Belgenin Devâmı)

'kangı sınıfından 'add ve i'tibâr olunur ise vech-i şer'î üzere istihkâklarına göre evrâkları virilüp lâkin bu bahâne ile re'âyâ fukarâsına dahi gadr ve tecâvüz olunmaya ve her ehl-i zimmetin tahammüllerine göre cizyeleri cibâyet olunmak lâzım iken ba'zı mahallât ve kurânın kocabaşları kendü cizyelerin tahkîk için topdan evrâk alup re'âyâyâ istihkâklarına göre tevzî' etmeyüp hâli her ne ise beynlerinde hesâb ve hilâf-ı şer'î 'ale's-seviyye tevzî' olduğu sem'-i humâyûnuma ilak bu bid'at-ı kerîhe dahi men' olup her bir ehl-i zimmetin istihkâklarına göre cizyedâr yedinden eşkâliyle evrâkları virilüp cizyeleri cibâyet oluna hâsıl-ı kelâm hilâf-ı şürût (silik) hâric evrâksız kalmamak üzere her birine 'alâ-vechî's-şer'î tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları virilüp cizye-i şer'iiyelerin cibâyet eyledikten sonra kasaba ve karye üzerine topdan evrâk tarh ve tevzî' eylemekden gâyetü'l-gâye ihtirâz ve ictinâb olunan hulâsa-i kelâm şürût-ı berâtdan ziyâde bir akçe alındığı veyâhûd topdan evrak tarh ve tahmîl olduğu haberi alunursa bilâ-emân bu gûne harekete cesâret edenlerin cezâları müretteb

olunacağı mukarrer ve muhakkak bileler ve cibâyete me'mûr âmilller dahi cüz'î hakdan udûl etmeyüp kemâl-i istikâmet üzere hareket ve hilâf-ı şürût-ı berât re'âyâ fukarasından başka ma'îşet ve zahîre bahâ ve kâtibiye ve sarrâfiye ve kolcu akçesi nâmıyla bir habbe taleb eylemeyeler ve kezâlik kuzât ve nüvvâb dahi harc-ı mahkeme nâmıyla re'âyâdan ve 'ummâl-ı cizyeden kalîl ve kesîr min-ba'd bir nesne mutâlebe' eylemeyeler şöyle ki kadılar ve cizyedârlar celb-i mâl sevdâsıyla re'âyâyâ zulüm ve ta'addî ederler ise sırran ve alenen tecessüs ve tefahhus olunup izdiyâd aldıkları zâhir olur ise kayd-ı bend ile Âsitâne-i Sa'âdetime ihzâr ve şer'an muhkem haklarından gelenür ana göre işbu âlişânımın şürûtu ri'âyet olunup kadılar ve voyvodalar ve kurâ zâbitleri ve sâir sükkân-ı vilâyet bi'l-ittifâk cizye cibâyeti hususunda cizyedârlara i'ânet ve muhâlefet eder olur ise haklarından gelinmek üzere isim ve resimleriyle Dersa'âdetime 'arz ve i'lâm eyleyeler ve her bir neferin cizye mâlını edâ eylediği ma'lûm olmak için cizyedârlar başka defter tutup kasabada olanları mahallesiyle ve kurâlarda olanları karyesiyle ve mürûr ve 'ubûr edenleri isim ve resimleriyle 'ale'l-esâmî defter ve cizye muhâsebei mahalline teslîm eylemek üzere der-i devlet-medârıma götürüp ve cizyedârları me'mûr olduğu kazâ ve nevâhîsine tevzî' eylediği evrâkı min-ba'd kolcular verilmeyüp ve (silik) kâğıd vermeyüp iktizâda def'aten iştibâh için tatbîk olundukda mutâbık olmak üzere cizye kaleminde hıfz olunan kendü mühürleriyle mühürleyeler ve işbu berât-ı âlişânımda ta'yîn ve tasrîh olunan şürût ve kuyûdun takayyüd ve icrâsına her birleri gereği gibi ihtimâm-ı tâm eyleyüp hilâfıyla vaz' ve hareketden ihtirâz ve ictinâb eyleyeler şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar fi'l-yevmi's-sânî Zilka'de li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Vaselnâ fi gurre-i Muharrem sene 1156

Belge No: 5 – Sayfa No: 235

Belge Türü: Temessük

Konu: Vekâletle Görev Teslimi

Özet:

Mezkur mukataa görevlisi Hasan'ın vekili Hâcî Hüseyin'e, Mehmed Efendi'nin görevden alınması üzerine yerine geçmesi için temessük verilmiş, yıl sonuna kadar görev yapacağı belirtilmiş, başkalarının müdahalesi yasaklanmıştır.

‘Dahi husûs-ı mezbûra mukayyed olup temessüküne nazar idüp göresiz muhızırbaşılığı mezbûr mutasarrıfı mezbûr Hasan'ın vekîli Hâcî Hüseyin'e mezbûr Mehmed Efendi'nin ref'inden zabtı içün temessük vermiş ise temessükü mücebince Mehmed Emîn ref'inden senesi tamâmına değin yevmî zabt itdirüp ref' olunan mezbûru ve taraf-ı âharı dahl ve ta'arruz etdirmeyüp mazmûn-ı emr-i âlîyle âmil olasız şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâil-i şehri Zilka'de li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Belge No: 6 – Sayfa No: 235

Belge Türü: Berât

Konu: Evkaf Nâzırlığı ve Câbilik Ataması

Özet:

Veli ve Sinan vakıflarının nâzırı ve câbisi Seyyid Ebubekir kendi rızasıyla görevinden feragat etmiş, yerine Seyyid Mustafa atanmıştır. Görevini yevmî iki akçe ile sürdürecektir, vakıf hizmetlerini eksiksiz yürütecektir.

Nişân-ı şerîf-i âlîşân

‘Medîne-i Ayıntab'da vâki‘ Veli ve Sinan Evkâfı'nın yevmî iki akçe vazîfe ile nâzırı ve câbisi olan es-Seyyid Ebubekir kendi hüsn-i rızasıyla işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü-ş-şân-ı hâkânî Seyyid Mustafa'ya ferâğ ve kasr-ı yed idüp mezbûr dahi her vecihle lâıyk ve mahal ve müstahak olmağın tevcîh olunup yedine işbu berât-ı şerîfim verilmek bâbında yedinde olan fâriğ-i mezbûrun yerine zikr olunan evkâfın nâzırı ve câbisi olup hizmet-i lâzımlerini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî iki akçe vazîfe ile mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim içün du‘âya müdâvemet göstere şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fî evâil-i Cemâziyelâhîr li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No 7 – Sayfa No 235

Belge Türü Temessük

Konu Cizye Tahsil Yetkisi

Özet

1156 yılı için Mar'aş ve bağlı kazalarda yerli ve yabancı ehl-i zimmetin cizyeleri Mehmed Ataullah Efendi ve Ahmed Ağa'ya müştereken iltizâm edilmiştir cizyelerin berât şartlarına uygun şekilde toplanması ve başkalarının müdahale etmemesi temin edilmiştir

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

‘İşbu bin yüz elli altı senesi Muharremü'l-harâmı gurrelerinden nefis-i Mar'aş ve tevâbi'i kazâlarının ehl-i zimmet Nasârâ ve Yehûd ve erâmine-i a'cem tâifelerinin sene-i mezbûra mahsûben üzerlerine edâsı lâzım cizye-i şer'îyyelerinin esnâf-ı selâse i'tibârıyla cem' ve tahsîli tarafımıza tefvîz ve sipâriş olunmağla tevâbi'i kazâlarından Ayıntab sancağında sâkin ve mütemekkin ve misâfir ve yedlerinde mîrî evrâkı olmayan mürûr ve 'ubûr eden yabancı ehl-i zimmet ve Yehûd ve erâmine-i 'acem tâifelerinin bâ-fermân-ı âlî ve şürût-ı berât mantûku üzere cizye-i şer'îyyelerini cibâyet olunmak üzere tarafımızdan işbu bâ'is-i temessük fazîletlü Mehmed Ataullah Efendi ile Sermuhzırân Ahmed Ağa'ya ber-vech-i iştirâk der'uhde ve iltizâm olunup anlar dahi iltizâmı kabûl etmeleriyle zabtı için yedlerine işbu memhûr temessük i'tâ olunmuştur gerekdir ki kazâ-i mezbûr ve tevâbi'i kurâlarında sâkin ve mütemekkin ehl-i zimmet kefer ve Yehûd ve erâmine-i 'acem tâifelerinin esnâf-ı selâse i'tibârıyla cizyelerin şürût-ı berât mücebince cem' ve tahsîl ve ahzına tarafımızdan ve taraf-ı âhardan bir ferd mâni' olmaya'

Mine'l-Fakîr

Mustafa

Cizyedâr-ı Mar'aş

Hâlâ

Belge No 8 – Sayfa No 236

Belge Türü Berât

Konu Cizye Toplama Usulü ve Bedelleri

Özet

1156 yılı cizyeleri Ayıntab Mar'aş ve Malatya'da Mehmed ve Ali adlı kişilere tevcih olunmuş toplam 8241 evrâk düzenlenmiş olup sınıflara göre altın karşılığı

belirlenmiş bu cizye paralarının gurûş ve akçe cinsinden nasıl tahsil edileceği ayrıntılı şekilde açıklanmıştır

Nişân-ı şerîf-i âlişân

‘Memâlik-i mahrûsemde vâki’ ehl-i zimmet Yehûd ve Nasârânın şer‘an rûûslarına madrûbe olan cizyeleri beytûlmâl-i müslimînün usûl-i emvâl-i meşrû‘asından olmağla Mezheb-i Hanefiyye üzere müstahakk-ı cizye olanlarından a‘lâ ve evsat ve ednâ i‘tibârıyla cibâyet olunmak lâzım olmağın işbu bin yüz elli altı senesi cizyelerine cibâyetine sene-i mezbûre muharremi guresinden mübâşeret olunmak üzere hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnum sâdır olmağın bin yüz elli altı senesine mahsûben Mar‘aş ve Ayıntab ve Malatya sancaklarında ve tevâbi‘i kazâ ve kurâlarında sâkin ve mütmekkin ve mürûr ve ‘ubûr eden ehl-i zimmet kefer ve Yehûd ve erâmine-i ‘acem tâifelerinin şer‘an üzerlerine edâsı lâzım gelmekle bin yüz elli altı senesi cizyeleri cibâyeti sene-i mezbûr Muharremi guresinden cibâyet eylemek üzere altı yüz elli a‘lâ ve altı bin yüz kırk bir evsat ve bin dört yüz elli ednâ ki esnâf-ı selâse i‘tibârıyla cem‘an sekiz bin iki yüz kırk bir evrâk ile ber-vech-i ocaklık Hâssa Bozacıbaşı işbu râfi‘ü tevkî‘-i refi‘ü’ş-şân-ı hâkânî kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân Mehmed ve Ali zîde mecdühümâya der‘uhde ve tefvîz olunup işbu berât-ı âlişânı verdim ve buyurdum ki cizyedâr-ı mûmâ ileyhimâ varup gurre-i Muharremü’l-harâmda hâkimü’l-vakt müvâcehesinde mîrî mühûr ile cizye evrâkı boğçasının mühûrlerin kat‘ ve evrâkda olan mühûrıyla tatbîk olundukdar sonra bir kîseye vaz‘ ve vilâyet kadısı mühûrleyip Dersa‘âdetime irsâl ve kalem-i mezbûra tâbi‘ her belde ve karyede sâkin ve mevcûd ve yerlû ve yabancı ve mürûr ve ‘ubûr eden ehl-i zimmet kefer ve Yehûd ve erâmine-i ‘acem tâifeleri ve emred ve mürâhık hükmüne dâhil olup şer‘an cizyeye müstahak olan gulâmları gereği gibi takayyûd ve ihtimâm ile tefehhus ve bir ferdi hâric ve kâğıdsız kalmamak şartıyla vech-i şer‘î üzere ahâlîsi beyinde esnâf-ı selâsenin kankı sınıfından ‘add ve i‘tibâr oluyor ise fakîr mu‘temelinden ednâ i‘tibârıyla birer altun ve vasatu’l-hâl olanlardan evsat i‘tibârıyla ikişer altun ve zâhirü’l-gınâ mükesser olanlardan a‘lâ i‘tibârıyla dörder altun alınmak şart kılunup lâkin altunun tefâvütü olduğundan cizyedârlar cerr ve nef‘leri için aynî altun talebiyle re‘âyâyâ cevredecekleri melhûz olmağla fimâba‘d re‘âyâdan aynî altun talep olunmayup beher gurûş kırk para hesâbıyla a‘lâsından on ve evsatından beş ve ednâsından iki buçuk gurûş almak üzere ecnâs-ı nukûddan ne gûne akçe getirürler ise hâlisü’l-‘ayâr ve tâmmü’l-vezn olanları râyic olduğu vecih üzere müdevver cedîd İstanbul altunu dörder

yüz kırk akçe ve zer-i mahbûb ile zincirli altunu üç yüz otuzar akçeye ve tuğrâlı Mısır altunu üç yüz on beşer akçeye ve tuğrâlu sağ paranın her kırk adedi bir gurûş hesâbıyla alunup cizyeleri bu vecihle cibâyed olunmak meşrût-ı mukarrere-i mezkûreye kemâl-i ihtimâm üzere mürâ‘at olunup haddi tecâvüz ve ta‘addî ile sebep-i sadâkat ve tarîk-i istikâmetden udûl edenlerin şer‘an müstahak oldukları cezâ-yı amelleri tertîb olunan ve ehl-i zimmet keferesinin her birin mîrî mührüyle memhûr ve eşkâliyle birer kâğıd virilüp ve ummâl cizyeye tevzî‘ eylediği evrâkın a‘lâsından on iki ve evsatından dokuz ve ednâsından altı para ma‘îşet ve bundan mâ‘adâ her bir varakdan birer para dahi muhâsebecisi ve kâtiplere ücret ve kitâbet ta‘yîn olunmağla asl-ı mâl-ı cizyeden hîn-i muhâsebede deynlerine mahsûb olunmak üzere memâlik-i mahrûsemde vâki‘ evkaf’

Belge No 9 – Sayfa No 237

Belge Türü Fermân

Konu Asker Yazımı ve Başbuğ Ataması

Özet

Ayıntab ve Kilis havalisinden bin süvari ve bin piyade levend yazımı için Battal Seyyid Mehmed başbuğ tayin edilmiştir askerlerin hazırlanıp kurban bayramından sonra Erzurum tarafındaki orduya katılması emredilmiştir

‘Kıdvetü’l-emâsil ve’-a‘yân Ayıntab a‘yânından Battal Seyyid Mehmed zîde kadrühû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmu’l-âlem hâlâ Rakka ve Anadolu Vâlisi olup Erzurum cânibi Seraskeri olan vezîrim Ahmed Paşa edânullâhu te‘âlâ iclâlehûnun evvel bahârda yanında istihdâm için tâmmü’l-esliha ve kaviyyü’l-kudret bin nefer süvârî ve bin nefer piyâde mîrî levendâtın lüzûm ve iktizâsı olup sen ki mûmâ ileyhsin yarar ve işgüzâr ve a‘mâl ve istihdâm-ı askere sâhib-i iktidâr olduğun ecilden levendât-ı mezbûre üzerlerine başbuğ nasb ve ta‘yîn iktizâ eden ulûfe ve bahşîşleri taraf-ı mîrîden karîben ırsâl olunmak üzere Ayıntab ve Kilis havâlîsinden ol mikdâr süvârî ve piyâde levendât tahrîr ve yanına istishâb ve ‘îd-i adhâdan sonra hareket ve varup Erzurum cânibinde ordu-yı humâyûnuma mülâkî ve mülhak olması fermânım olmağın işbu emr-i şerîfe ısdâr [boşluk] ve ile ırsâl olunmuştur imdi vusûlünde sen ki mûmâ ileyhsin ber-vech-i muharrer havâlî-i mezbûreden bin nefer süvârî ve bin nefer piyâde mîrî levendât tahrîr ve yanına istishâb ve sen üzerlerine başbuğ olup ‘îd-i adhâdan sonra hareket-i nehdat(?) birle ordu-yı humâyûnuma mülhak ve cânib-i mezbûre Seraskeri vezîr-i

müşârün ileyhın re'y ve emri üzere 'amel ve harekete ihtimâm ve dikkat ve mikdâr-ı zerre kusûr ve tekâsül ve a'zâr-ı vâhiye îrâdıyla müsâmaha ve tesâhûlden gâyetü'l-gâye hazer ve mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr eden fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at makrûnuyla âmil olub hilâfından gâyetü'l-gâye ihtizâr ve ictinâb eyleyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîren fî evâsıt-ı Zilka'de li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Belge No 10 – Sayfa No 237–238

Belge Türü Temessük

Konu Muhzırbaşılık Görevinin Ortak Zabtı

Özet

Kasım bin Mahmud ve Hâcî Hüseyin arasında iki yıllık ortak muhızırbaşılık zabtı kararlaştırılmış önceki temessükler geçersiz sayılacak yalnızca bu zabıt esas alınacaktır

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

'Medîne-i Ayıntab kazâsının muhızırbaşılığı berât-ı âlîşân ile üzerimde olmağla işbu bin yüz elli beş senedesi Şevvâl-i şerîfi gurrelerinden zabt etmek üzere Hâcî Hüseyin ref'inden bundan akdem Kasım bin Hâcî Mahmud nâm kimesneye iltizâmen temessük virilüp lâkin mezbûr Hâcî Hüseyin der-i Devlet-i Aliyyeye gelüp üzerine ibkâsı için 'arz ve arz-ı hâl birle 'inâyet recâ eyledikde yine mezbûr Hâcî Hüseyin'e ibkâsı için tuğralı emr-i âlî sâdır buyurulmağın nizâ'-ı eşîde zuhûr edeceği mukarrer oldukda mezbûrânın beynlerine muslihûn tavassut etmekle hâlâ ocağımız ağası olan devletlü sa'âdetlü Kapucular Kethüdâsı Ağa efendimiz hazretlerinin ma'rifet-i şerîfleriyle sene-i mezbûr Şevvâlinden bin yüz elli yede senesi Ramazân-ı'

Sayfa No: 238

(Önceki Belgenin Devâmı)

'şerîfi gâyetine gelince iki sene tamâmına değin iki sene bir tahvîl ile ber-vech-i iştirâk zabt u rabtları için işbu temessük ketb olunup yedlerine vaz' olundu gerekdir ki mezbûr Kasım bin Mahmud ve Hâcî Hüseyin kazâ-i mezbûrun muhızırbaşısı olup muhızırûn-ı sâireden neferâtı mûmâ ileyhimâyı muhızırbaşısı ve zâbit bilüp ve vâki' olan

umûrlarına mürâca‘at eylediklerinden sonra mukaddem ve muahhar verilen temessükâta ‘amel ve i‘tibâr olumayup işbu memhûr temessükümüz mücebince târîh-i mezbûrdan yalnız iki sene tamâmına değin zabt idüp ber-vech-i iştirâk rabtlarına taraf-ı âhardan bir ferd mâni‘ ve mezâhim olmayalar tahrîren fî 15 Zilka‘de sene 1155’

Mine'l-Fakîr

Hasan

Ser-Otağ-ı Humâyûn hâlâ

Belge No 11 – Sayfa No 238

Belge Türü Fermân

Konu Temessükte Gadr İddiası ve Görevlendirme

Özet

Hâcî Hüseyin’in daha önce aldığı muhızırbaşılık temessüğü Mehmed Emîn’e verilmiş ancak bu değişiklik haksızlık olarak değerlendirilmiş ve eski görevlinin hakkı iade edilerek yeniden zabta yetkilendirilmiştir

‘Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri‘în Ayıntab kazâsında nâibü'ş-şer‘-i şerîf olan mevlânâ zîde ilmühû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân el-Hâcc Hüseyin zîde kadrühû südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl idüp Ayıntab kazâsının muhızırbaşılığına te’yîden berât-ı şerîfimle mutasarrıf olan dergâh-ı âlî bevvâblarından Hasan Ağa demekle ma‘rûf kimesneden iltizâm idüp zamân-ı zabtından beş ay mürûrundan sonra âhara temessük virüp gadr eyledüğün bildirüp ol bâbda hükm-i humâyûnum ve husûs-ı mezbûr tefahhus ve iktizâsı i‘lâm olunmak bâbında (silik) emr-i âlî mücebince tefahhus olundukda Ayıntab kazâsının muhızırbaşısı dergâh-ı âlî bevvâblarının bölükbaşılardan ser-otağ-ı humâyûn gedüğü mutasarrıfına mahsûs ve ber-vech-i ma‘îşet ve te’yîden tevcîh ve tarafından zabt olunagelen silk-i mezbûr mutasarrıfı mezbûr Hasan işbu bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevveli guresinden yalnız bir sene tamâmına değin zabt eylemek üzere mezbûr el-Hâcc Hüseyin'e der‘uhde ve iltizâm ve yedine temessük virüp ve beş ay mürûrundan sonra ba‘zı ashâb-ı ağrâzın hilâf-ı inhâ teşekkîsiyle sene-i mezbûr Şa‘bânı guresinden zabt eylemek üzere ref‘inden Mehmed Emîn nâm kimesneye temessük

virüp gadr-ı küllî oldu deyü tezallüm-i hâl etmekle hâlâ bîgaraz müslimîn ve sikâtdan suâl olundukda mezbûr el-Hâcc Hüseyin hakkında olan teşekkî hilâf-ı inhâ ve gadr-i küllî oldu deyü haber vermeleriyle muhızırbaşılığı mezbûr mutasarrıfı vekîl-i mezbûr el-Hâcc Hüseyin yedine verildiği zabt temessükü mûcebince Mehmed Emîn ref'inden senesi âhirine değin zabt etdirilmek için sen ki Ayıntab Nâibi mevlânâ-yı mûmâ ileyhsin sana hitâben emr-i şerîfim verilmek bâbında rikâb-ı humâyûnumda Kapucular Kethüdâsı olan Mahmud dâme mecdühû i'lâm etmegin mûcebince 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki [boşluk] hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere 'amel'

Belge No 12 – Sayfa No 239

Belge Türü Temessük

Konu Muhızırbaşılığın Paylaştırılarak İltizâmı

Özet

Kasım Ayıntab muhızırbaşılığını bir yıl süreyle iltizâm edip bu görevi oğlu Abdullah ve Mehmed Ali ile iki eşit parçaya bölerek birlikte yürütmeleri için temessük vermiştir

Fahru'l-akran Mehmed Ali ve Abdullah nâm kimesneler inhâ olunur ki

'Medîne-i Ayıntab kazâsı muhızırbaşılığı hâlâ Devlet-i Aliyye'de Ser-otağ-ı Humâyûn Hasan Ağa'nın berât-ı âlişân ile üzerinde olup mûmâ ileyh Hasan Ağa dahi zikr olunan muhızırbaşılığı işbu bin yüz elli bir senesi mâh-ı Şevvâlin guresinden bir sene tamâmına değin zabt etmek üzere medîne-i mezbûre sükkânından Kasım nâm kimesneye der'uhde ve iltizâm idüp yedine zabtı için temessük i'tâ idüp mezbûr Kasım dahi zikr olunan muhızırbaşılığın nısfını sulbî oğlu Abdullah ve nısf-ı ahârını dahi mezbûr Mehmed Ali'ye mâh-ı mezbûr guresinden sene-i mezbûre tamâmına değin zabt etmek üzere der'uhde ve iltizâm anlar dahi ber-vech-i muharrer kabûl idüp mezbûr Kasım yedinizde müddet-i merkûmede iştirâken zabt etmek üzere temessük i'tâ etmekle sicill-i mahfûza ba'de'l-kayd bi'l-iltimâs mürâsele tahrîr olundu vusûlünde gerekdir ki yedinizde olan temessük mûcebince gurre-i mezbûreden sene-i mezbûre tamâmına değin 'ale'l-iştirâk zikr olunan muhızırbaşılığı siz zabt idüp istikâmet üzere hizmet eyleyesiz fî 18 Zilhicce sene 1155'

Belge No 13 – Sayfa No 239**Belge Türü** Buyruldu**Konu** Başbuğun Emre İtaati ve Askerî Hazırlık**Özet**

Battal Ağa'ya başbuğluk görevi verilmiş ancak göreve gelmediği için Ayıntab askerlerinin hazırlanıp yeni bir başbuğla birlikte orduya katılması emredilmiş Battal Ağa'nın itaat edip etmediği bildirilecektir

Bâ-hatem-i es-Seyyid Süleyman Paşa Vâlî-i Mar'aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi fazîletlü semâhatlü efendi zîde ilmühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa ve kethüdâ yeri ve yeniçeri serdârı ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki kendimiz Afşar ve sâir eşkıyâya me‘mûr olup Ayıntab sancağının darb u harbe kâdir askerleri üzerine Battal Ağa başbuğ ta‘yîni fermân-ı âlî ile ma‘iyyetimize me‘mûr olup ve sâdir olan fermân-ı şerîf dahi hâlâ silahşor-ı şehriyârî izzetlü Abdülbaki Bey getürdüp ve hâlâ mîr-i merkûm yanımızda olup ma‘iyyetimde me‘mûriyetleri Battal Ağa'ya tahrîr ve haberdâr eylediğimizde Ruha'da ba‘zı mesâlihîm vardır deyü Ruha'ya gidüp meks ve inşâallahu te‘âlâ biz dahi avn-i Bârî ile eşkıyâ-yı mezbûrların üzerlerine hareket etmek üzere olduğumuzdan işbu buyruldu tahrîrât ve ısdâr ve kıdvetü'l-akrân [boşluk] zîde kadrühû ile irsâl olunmuşdur vusûlünde gerekdir ki Battal Ağa'yı haberdâr eyleyesiz itâ‘at-ı fermân eder ise ne hoş yohsa sancağ-ı mezbûrun darb u harbe kâdir askerlerin hâzır ve müheyyâ idüp cümle ma‘rifetiyle münâsib gördüğünüz işe yarar âdemi baş idüp ordumuzda mülâkî etdirmenizi tarafımıza i‘lâm eyleyesiz ve Battal Ağa'nın dahi itâ‘at-ı fermân etmedüğün vukû‘u üzere tarafımıza i‘lâm idüp bir vecihle ihmâl ve müsâmaha ve muğâyir-i fermân-i âlî hareketden ihtirâz ve müceb-i buyruldu ile ‘amel edesiz deyü fî 3 Zilka‘de sene 1155’

Belge No 14 – Sayfa No 240**Belge Türü** Buyruldu**Konu** Askerî Emir ve Başbuğun Direnci**Özet**

Battal Ağa binbaşı olmak bahanesiyle göreve gelmemiştir Ayıntab askeri

**toplanıp uygun bir kişiye başbuğluk verilerek orduda hazır edilmesi emredilmiş
Ağa'nın emre itaatsizliği ayrıca bildirilmelidir**

Bâ-hatem-i es-Seyyid Süleyman Paşa Vâlî-i Mar'aş hâlâ

'Hâlâ Ayıntab voyvodası izzetlü el-Hâcc Mehmed Ağa ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân kethüdâ yeri ve yeniçeri serdârı ve a'yân-ı vilâyet iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki kendimiz Afşar eşkıyâsı ve sâir eşkıyâya me'mûr olup ve Ayıntab sancağının darb u harbe kâdir askerine fermân-ı âlî ile Battal Ağa başbuğu ta'yîn olup ve fermân-ı şerîf silahşor-ı şehriyârî izzetlü Abdûlbaki Bey getürümüşdür hâlâ husûs-ı mezbûr için yanımızda meks üzeredir bundan akdem Battal Ağa'ya ma'îyyetimize me'mûriyetlerini tahrîr ve haberdâr eylediğimizde Ruha'da ba'zı mesâlihîm vardır ve binbaşî olsam gerekdir deyü özür-i illet ile Ruha'da meks üzere olup binbaşî olmağa yedinde fermân-ı şerîf yokdur lâkin ma'îyyetimize sancağ-ı mezbûrun askerine başbuğ olmak üzere fermân-ı âlî vardır cümle ma'rifetiyle sancağ-ı mezbûrda bin nefer darb u harbe kâdir piyâde tüfenk-endâz ve süvârî cem' idüp ve Battal Ağa'ya dahi âdem gönderüp haberdâr eylesiz itâ'at-ı fermân eder ise ne hoş sancağ-ı mezbûrun askerin alup ve gelüp hidemât-ı pâdişâhîde kıyâm üzere olsunlar ve illâ itâ'at-ı fermân etmeyüp cevâb verir ise sancağ-ı mezbûrun askerin üzerine bir işe yarar âdemi cümle ma'rifetiyle baş idüp ordumuza mülâkî etdüresiz ve askerin üzerine baş etdürdüğünüz âdem her kim olur ise isim ve resmiyle tarafımıza i'lâmda gönderesiz ve Battal Ağa'nın dahi itâ'at-ı fermân etmedüğünün i'lâmın vukû'u üzere tahrîr ve tarafıma gönderesiz zîrâ husûs-ı mezbûra me'mûr olanların cümlesinin itâ'at-ı fermân idüp ve etmeyenlerin vukû' üzere i'lâmların alup silahşor-ı şehriyârî izzetlü merkûm Devlet-i Aliyye'ye getürücekdir ana göre tefekkür ve zikr olunduğu üzere i'lâmların alup tarafımıza gönderesiz husûs-ı mezbûr umûr-ı mühimmeden olup vakt hülûl etmek üzeredir bir vecihle ihmâl ve müsâmaha etmeyesiz'

Mine'l-Fakîr

Es-Seyyid Süleyman Vâlî-i Mar'aş hâlâ

Belge No 15 – Sayfa No 240–241

Belge Türü Talimat Yazısı

Konu Alacakların Tahsili

Özet

Davezbeğlioğlu adlı kişinin alacak defteri gönderilmiş olup içindeki kalemlerin açıklamaları ve borçlularla birlikte detaylandırılarak geri gönderilmesi talep edilmiştir

‘Davezbeğlioğlu’nu(?) Mar‘aş Kal‘ası’ndan tarafımıza getürmüşüzdür bundan akdem ashâb-ı hukukun kendüden da‘vâ eylediği akçeleri defter idüp tarafımıza göndermiş idiniz irsâl olunan defterde üzerine sübût ve hükm olunan meblağın müfredât defteriyle i‘lâmın da‘vâ ashâblarıyla tarafımıza göndersiz ki meblağ-ı mezbûr kendüden tahsîl ve ashâbına teslîm oluna ve sâirlerinin vukû‘un tahrîr eylesiz’

Belge No 16 – Sayfa No 241

Belge Türü Berât

Konu Vakıf Görevine Yetki Devamı

Özet

Vakıf görevlisi olarak görev yapan şahsın belirlenen yarım vazife ile evkaf mahsulünden istifadeye devam etmesi uygun görülmüş Ahmed’in görevden alındığı ve başkasının müdahale etmemesi gerektiği bildirilmiştir

‘Mutasarrıf olagelmışler ise yine ol minvâl üzere nısf vazîfe-i mu‘ayyenesiyle evkâf-ı mezbûr mahsulünden mütevellîsi olanlar yedinde alup mutasarrıf ola ol bâbda ref‘ olunan mezbûr Ahmed ve taraf-ı âhardan bir ferd dahl ve taarruz kılmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi‘ ‘ışrîn min şehri Şevvâlül-l-mükerrem li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

tahrîr

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No 17 – Sayfa No 241

Belge Türü Berât

Konu Medrese Görevine İade

Özet

Mehmed Halîfe Mihâliye Medresesi’ndeki görevinden haksız şekilde alınmış

yerine geçen Ahmed'in berâtı geçersiz sayılarak eski görevli yeniden göreve iade edilmiştir

Nişân

‘Ayıntab'da vâki ‘Mihâliye(?) Medresesi'nde yevmî iki akçe vazîfe ile bir cüz’-i şerîfe mutasarrıf olan işbu râfi‘ü tevkî‘-i refi‘ü ş-şân-ı hâkânî Mehmed Halîfe bi'l-fi‘il berât-ı şerîfimle mutasarrıf olup bir vecihle hizmetinde kusûru ve mûceb-i azli yoğiken âhardan Ahmed nâm kimesne hilâf-ı inhâ bir tarikle kendi üzerine berât itdürüp küllî gadr etmekle ref olunup girü sâhib-i evvel-i mezbûr Mehmed'de cihet-i mezkûreye âbâ ‘an-ceddin mutasarrıf olup yedinde olan berâtı olduğundan başka ahâlî-i kazâdan Âsitâne'de mevcûd bulunan mazbûtü'l-esâmî dört nefer kimesnelerden istihbâr olundukda minvâl-i meşrûh üzere olduğunu her biri ‘alâ-tarîki ş-şehâde haber vermeleriyle cihet-i mezkûr mezbûr Ahmed'in ref'inden sâhib-i evvel-i mezbûr Mehmed Halîfe'ye kemâ fi'l-evvel ibkâ ve mukarrer kılınmak recâsına bi'l-fi‘il Anadolu Kazaskeri olan a‘lümü'l-‘ulemâi'l-mütebahhirîn Mevlânâ Seyyid Mehmed Emîn edânullâhu te‘âlâ iclâlehû i‘lâm etmeleriyle i‘lâmları mûcebince ibkâ olunmak deyü bin yüz elli beş senesi Şevvâlü'l-mükerreminin on yedinci günü târîhiyle muvarrah verilen fermân-ı âlişânım mûcebince sadaka idüp bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki ba‘de'l-yevm mezbûr sâhib-i evvel Mehmed Halîfe varup medresede ref olunan mezbûrun yerine kemâ fi'l-evvel bir cüz’-i şerîfe mutasarrıf olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî iki akçe vazîfesiyle mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du‘âya müdâvemet göstere ol bâbda ref olunan mezbûr Ahmed ve taraf-ı âhardan manin olmayup şöyle bilüp ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fi evâsıt-ı Şevvâlü'l-mükerrem li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No 18 – Sayfa No 242

Belge Türü Temessük

Konu Muhzırbaşılık Görev Değişimi

Özet

El Hâcc Hüseyin'in muhzırbaşılık görevinden yeterli olmadığı gerekçesiyle

**alınmasının ardından bu görev Kasım Ağa'ya bir yıl süreyle tevdi edilmiştir
kazadaki tüm muhızlıların ona tabi olması istenmiştir**

Bâ'is-i tahrîr-i hurûf budur ki

‘Medîne-i Ayıntab kazâsının muhızbaşılığı hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn şürûtu mûcebince mu‘anven berât-ı şerîf-i âlişân ile üzerimde olup işbu bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvel guresinden zabt etmek üzere el-Hâcc Hüseyin nâm kimesneye temessük virilüp lâkin mezbûr Hâcî Hüseyin öteden berü muhızbaşılık umûrunda ‘adem-i isti‘dâdından gayrî mezbûrun ref‘ini müşîr kazâ-i mezbûr nâibi efendi ‘arz ve ahâlisi mahzar birle iltimâs etmeleriyle mûcebince mezbûrun ref‘i içün fermân-ı âlişân sudûr etmekle imtisâlen li-emri'l-âlî mezbûr Hâcî Hüseyin ref‘ olunup işbu bin yüz elli beş senesi Şevvâl-i şerîfi guresinden elli altı senesi Ramazân-ı şerîfi gâyetine gelince sene tamâmına değin zabt etmek üzere erbâb-ı istihkâkdan öteden berü muhızbaşılık umûrunda müstahdem ve ahâlî-i vilâyetin muhtârı kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân izzetlü dergâh-ı âlî bevvâblarından her vecihle lâyük Kasım Ağa zîde kadrühûya sene-i sâbıkı üzere der‘uhde ve tefvîz ve bedel-i iltizâmı mu‘tâd üzere ahz u kabz olunup târîh-i mezbûrdan zabt u rabt içün işbu temessük yedine vaz‘ olundu gerekdir ki kazâ-i mezbûr ve tevâbi‘i nevâhîlerinin muhızbaşısı olup muhızrûn-ı sâirûn neferâtı mûmâ ileyhi üzerlerine muhızbaşı ve zâbit bilüp vâki‘ olan umurlarında mürâca‘at eylediklerinden sonra kânûn-ı kadîm ve sinîn-i sâbık üzere ahz u kabz zabt u rabt idüp yalnız bir sene tamâmına değin zabt u rabtına taraf-ı âhardan ve ref‘ olunan mezbûr tarafından bir ferd mâni‘ ve râfi‘ ve mezâhim olmayalar tahrîren fî gurre-i Şevvâlû'l-mükerrem li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Mine'l-Fakîr Hasan

Ağa-yı Ser-otağ-ı humâyûn

Hâlâ

Belge No 19 – Sayfa No 242

Belge Türü Temessük

Konu Muhızbaşılığın İki Kişiye Paylaştırılması

Özet

Kasım ibn el Hâcc Mahmud muhızırbaşılık görevini 1155 yılı için oğlu Abdullah ve Mehmed Ali'ye eşit şekilde toplam dört yüz guruş bedelle iltizâm ederek paylaştırmıştır

‘Medîne-i Ayıntab kazâsı muhızırbaşılığı hâlâ Ser-otağ-ı Humâyûn Hasan Ağa tarafından işbu bin yüz elli beş senesi mâh-ı Şevvâlinin guresinden kendüne zabt etmek üzere işbu yedimde olan şürût-nâme mücebince iltizâmımda olup sene-i mezbûre tamâmına değin ben muhızırbaşı olup zabtımda iken târîh-i mezbûrda mukaddem muhızırbaşı olan Mehmed Ali zikr olunan muhızırbaşılığa oğlum Abdullah ile ‘ale'l-iştirâk münâsafeten zabt etmek üzere taleb olmağla işbu bâ'is-i temessük mezbûr Mehmed Ali ile oğlum Abdullah'a ben dahi kazâ-i mezbûr muhızırbaşılığının nısfını mezbûr Mehmed Ali'ye iki yüz gurûşa ve nısf-ı âharı dahi oğlum Abdullah'a iki yüz gurûşa cem'an dört yüz gurûşa virüp münâsafeten müşterek olmak üzere işbu temessükü mezbûrların yedlerine i'tâ eyledim fi 6 Zilhicce sene 1155'

Mine'l-Fakîr

Kasım ibn-i el-Hâcc Mahmud

Belge No 20 – Sayfa No 243

Belge Türü Tevzi Defteri

Konu Menzil Ücreti Dağılımı

Özet

Seyyid Ahmed'in menzil görevi karşılığında aldığı iki bin iki yüz elli guruşluk ücret Ayıntab'ın 157 buçuk hanesine mahalle mahalle dağıtılmış her haneye on dört buçuk guruş düşecek şekilde hesaplanmıştır

‘İşbu bin yüz elli beş senesi mâh-ı Şevvâlinin on beşinci gününden ay tamâmına değin ahâlî-i vilâyet tarafından menzilci ittihâz olunan es-Seyyid Ahmed'in menzil ücreti iki bin iki yüz elli gurûş cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le hesâb ve kitâb olundukda şehrin yüz elli yedi buçuk hânesine tevzî' olundukda beher hâneye on dörder gurûş birer sülûs isâbet etmekle şehrin hânesi ve menzil sâlyânesi defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur. Fi'l-yevmi'l-hâmis ‘aşer min Şevvâlü'l-mükerrem li-sene hamsîn ve miete ve elf'

Mahalle-i Akyol Hâne 4	Mahalle-i Hayik(?) Baba Hâne 0.5	Mahalle-i Molla Ahmed Hâne 1	Mahalle-i Hayik Müslümân Hâne 8	Mahalle-i Hayik Zimmiyân Hâne 1.5
Mahalle-i Eblehan Hâne 2 rub' 1	Mahalle-i Kozanlı Hâne 2.5	Mahalle-i Kurb-ı Kozanlı Hâne 2	Mahalle-i İbn-i Eyyüb Hâne 8.5	Mahalle-i Bey Hâne 3
Mahalle-i Kurb-ı Bey Hâne 0.5	Mahalle-i Kayacık Hâne 3	Mahalle-i Kayacık Hâne 0.5	Mahalle-i Çukur Hâne 8	Mahalle-i Tarla-yı Atık Hâne 6.5
Mahalle-i Ammû Hâne 9	Mahalle-i Tevbe Hâne 5.5	Mahalle-i Ali en- Necâr Hâne 8.5	Mahalle-i Seng-i Hoşkadem Hâne 2	Mahalle-i Seng-i Nakkâş Hâne 1 rub' 3
Mahalle-i Seng-i Tavil Hâne 3	Mahalle-i Tarla- yı Cedîd Hâne 3	Mahalle-i Kurb-ı Tarla-yı Cedîd Hâne 0.5	Mahalle-i Ehl-i Cefa Hâne 3	Mahalle-i Kurb-ı Zincirli Hâne 2.5
Mahalle-i Musulluzâde Hâne 0.5	Mahalle-i Şarkıyan Hâne 3	Mahalle-i Şehreküstü Hâne 15	Mahalle-i Kurb-ı Şehreküstü Hâne 2	Mahalle-i Kurb-ı Kılıçoğlu Hâne 1
Mahalle-i Hızır Çavuş Hâne 1	Mahalle-i Cevizlice Hâne 3 rub' 1	Mahalle-i Kızılca Mescid Hâne 3.5	Mahalle-i Kürkcüyân Hâne 6 rub' 3	Mahalle-i Kürtciyan(?) Hâne 3.5
Mahalle-i Kan Alıcı Hâne 2 rub' 3	Mahalle-i Cabî Hâne 3.5	Mahalle-i Mağarabaşı Hâne 1	Mahalle-i Tışlaki Hâne 3	Mahalle-i Kastel Hâne 1.5
Mahalle-i Kayser Hâne 2	Mahalle-i Bostancı Hâne 2 rub' 3	Mahalle-i Bostancı Hâne 1.5	Mahalle-i Kurb-ı Kan Alıcı Hâne rub' 0.5	Mahalle-i Aliyünneccar Hâne rub' 1
Mahalle-i Sefer Paşa Yeri Hâne Rub' 0.5				

cem'an yekûn

hânehâ-yı nefis-i şehire hâne

aded

157.5

Belge No 21 – Sayfa No 244

Belge Türü İnha Yazısı

Konu Ayıntab Sâdâtı İçin Kâimmakâm Ataması

Özet

Seyyid Hâcc Osman Çelebi Ayıntab sâdâtı üzerine kâimmakâm tayin edilmiştir kendisinden sahih nesep iddialarını incelemesi alâmet koyulmasını engellemesi ve hizmet karşılığında hiçbir ücret almaması istenmiştir

‘Kıdvetü's-sâdâtı'l-kirâm sabıkâ kâim-makâmımız olan ‘iffet ve istikâmet üzere mevsûf es-Seyyid el-Hâcc Osman Çelebi dâme şerefen ba‘de't-tahiyyütü'l-vâfiye inhâ olunur ki Ayıntab kazâsında olan sâdât-i kirâm-ı zevî'l-ihirâm üzerlerine tarafımızdan seni kâim-makâm nasb ve ta'yîn etmişizdir ki gerer ki sahîhatü'l-ensâblarına tevkîr ve ihtirâm idüp teseyyüdü zâhir olup kuzât hüccetleri ve kâim-makâmlar temessükleriyle dahîl olup ızhâr-ı siyâdet ve irâs-ı alâmet-ı hadr edenleri men‘de ihtimâm idüp kendün dahi kat'an bir kimesneye ‘alâmet vaz'ına izin vermeyüp iddi‘â-i sıhhat-i neseb edenleri tarafımıza havâle edesiz ve şer'an lâzım gelen te'dîb ve ta'zîrlerini ve hukûk-ı şer'îyye-i sâbite tahsîli iktizâ etdikde siz idüp sâdât-ı kirâmı sâir hükkâma rencîde etdirmeyesiz hulâsa-i kelâm bu vedî'a-i uzmâ ve emânet-i kübrâda kemâl-i ‘iffet ve istikâmet idüp sâdât-ı kirâmdan tevcihiye ve arûsiye ve sâir bahâne ile bir akçelerin almayup sıyânet-i ırz ve mâllarında bezl-i makdur ve sa'y-i mevfûr eyleniz ile ziyâde makbûl-ı hâss u ‘âmm ve ‘ikâbda mazhar-ı şefâ‘at-ı hazret-i seyyidü'l-enâm aleyhi efdalü't-tahiyye ve ekmelü's-selâm olasız ve's-selâm. Fî gurre-i Zilhicce'ti's-şerîfe li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Mine'l-Fakîr Mahmud

En-Nakîb

Belge No 22 – Sayfa No 244**Belge Türü** Berât**Konu** İmamlık Görevine İade**Özet**

Süleyman babasından kalma Mincâliye Medresesi imâmetine sahipken haksız şekilde görevden alınmış yapılan araştırmalar sonucu cemaat ve şahitlerin beyanıyla tekrar görevine iade edilmiştir

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ

‘İşbu râfî‘ü tevki‘-i refî‘ü‘ş-şân-ı hâkânî Süleyman veledêş Dîvân-ı Humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab'da vâki‘ Mincâliye(?) Medresesi ve Mescid-i Şerîfi Vakfî'nin nısf mukayyid ile nısf imâmetine babası mahlûlünden berât-ı âlişânımla mutasarrıf olup dahl olumak icâb etmez iken vakf-ı mezbûr mütevellîsi Ahmed nâ-ehl ve târik-i hizmetdir deyü hilâf-ı inhâ ile nısf imâmetine ref'inden üzerine berât itdürüp gadr etmekle ref'inden kemâ fi'l-evvel kendüye ibkâ ve tevcih ve yedine berât-i şerîf-i âlişânım verilmek bâbında ‘inâyet recâ ve vech-i meşrûh üzere mezbûr Süleyman âlim-i bi'l-mes'ele ve muhtâr-ı cemâ'at ve imâmet ve mezbûr babası ciheti olup mağdûr olduğunu ahâlî-i kazâda Âsitâne-i Sa'âdetimde misâfireten mevcûd mazbûtü'l-esâmî beş nefer kimesnelerden istihbâr olundukda minval-i muharrer üzere olduğunu her biri ‘alâ-tarîki‘ş-şehâde haber verdiklerini Anadolu Kazaskeri Mevlânâ Mehmed Emîn edânullâhu te‘âlâ fezâilühû i‘lâm etmekle i‘lâmı mücebince ibkâ olunmak fermânım olmağın hakkında mezid-i ‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getirüp bin yüz elli beş senesi Şevvâlinin on yedinci günü târîhiyle muvarrah verilen ruûs-ı humâyûnum mücebince bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr Süleyman Veledêş varup zikr olunan nısf imâmete kemâ fi'l-evvel mutasarrıf olup hizmet-i lâzimesini edâ eyledikten sonra bundan evvel nısf imâmete nısf mu‘ayyene ile ne minvâl üzere’

Belge No 23 – Sayfa No 245**Belge Türü** Buyruldu**Konu** Bağ ve Tarla Üzerindeki Gadr Şikâyeti**Özet**

Hüseyin adlı kişi ortağı Anavanoğlu Hâcc Mehmed'in tarlasındaki payını gasbettiğini iddia ederek şikâyetle bulunmuştur Maraş Mütesellimi bu durumu

Ayıntab kadısı ve voyvodasına bildirerek şer‘î yolla incelenip işlem yapılmasını istemiştir

Bâ-mühr-i Mütessellim-i Maraşa

Hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr medîne-i Ayıntab Kadısı fazîletlü efendi zîde fazlühû ve voyvodası sa‘âdetlü el-Hâcc Mehmed Ağa ba‘de's-selâm inhâ olunur ki medîne-i mezbûre sâkinlerinden Hüseyin nâm kimesne Dîvân-ı Mar‘aş'a arz-ı hâl ile teşekkî idüp Anavanoğlu(?) el-Hâcc Mehmed nâm kimesne ile iştirâken oldukları bin iki kavak ve söğüd ve iki yüz ocağı ve seksen ağaç şetâlû bağçesini derûnunda sebzevât zirâ‘at olunacak tarlada olan nısf hissesini bir takribile ike seneden berü zabt ve gadr-i küllî etmekle işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] zîde kadrühû mübâşir ta‘yîn olunmuşdur vusûlünde gerekdir ki mübâşir-i merkûm ma‘rifetiyle mezbûru mürâfa‘a-i şer‘ eyleyüp husûs-ı mezbûr vech-i meşrûh ile şer‘le görüp müceb-i buyruldu ile ‘amel edesiz deyü. Fî 25 Zilhicce sene 1155’

El-fakîr Ali

Mütessellim-i Mar‘aş

Hâlâ

Belge No 24 – Sayfa No 245

Belge Türü Buyruldu

Konu Mehîr Alacağı İçin Şikâyet

Özet

Hâcî İbrahim kız kardeşinin mehri olan beş yüz altın alacağı için Ahmed Bey’e karşı şikâyetçi olmuş mübâşir tayin edilerek davanın şer‘an görülmesi ve alacağın tahsil edilmesi emredilmiştir

Bâ-mühr-i Mütessellim-i Mar‘aş

‘Şerî‘at-şî‘âr medîne-i Ayıntab Kadısı fazîletlü efendi zîde fazlühû ve voyvodası sa‘âdetlü el-Hâcc Mehmed Ağa hazretleri medîne-i mezbûre sâkinlerinden Hâcî İbrahim nâm kimesne Dîvân-ı Mar‘aş'a arz-ı hâl idüp medîne-i mezbûre sükkânından Ahmed Bey nâm kimesnede mezbûr el-Hâcc İbrahim’in hemşîresi nikâhı beş yüz ak

altun olup taleb eyledikde edâda ta'allül ve muhâlefet etmekle işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] zîde kadrühû mübâşir ta'yîn ve irsâl kılınmışdır vusûlünde gerekdir ki mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle mezbûrların şer'le da'vâları görüp vech-i meşrûh ise ba'de's-sübût alıverüp buyruldu ile 'amel eyleyesiz deyü. fî 26 Muharrem sene 1155'

El-Fakîr Ali

Mütesellim-i Mar'aş

Hâlâ

Belge No 25 – Sayfa No 246

Belge Türü Buyruldu

Konu Eşkıya Takibi ve Emir Uygulaması

Özet

Koçlu Şeyhanlı ve Avşar eşkıyalarının mal gaspı üzerine delibaşı Ali Ağa'ya bu grupları nerede bulunurlarsa yakalayıp öldürme veya ele geçirme yetkisi verilmiş eşkıyanın Halep toprağına girmesi durumunda voyvoda ve zabitlerle birlikte müdahale etmesi istenmiştir

Bâ-hatem-i Hüseyin Paşa Vâlî-i Haleb hâlâ

'Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân delibaşımız Ali Ağa zîde kadrühû inhâ olunur ki Koçlu ve Şeyhanlı ekrâdından ve Avşar Türkmânı eşkıyâsından katî vâfir atlu zuhûra gelüp Çakaldin(?) kurbunda Frenk kârbânının ahz ve mâl ve eşyâların gârât idüp firâr etmekle Cebel-i Sem'ânî(?) kazâsı ve A'zâz ve Kilis ve Ayıntab taraflarında gezdikleri tarafımıza ihbâr olunup her ne mahalde zuhûra gelürler ise ahz ve habs ve kayd-ı bend ile ihzâr ve çünkü tasaddî ederlerse ser-i maktû'ları getirülmekden tehâşî olunmamak bâbında işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr kılınmışdır vusûlünde gerekdir ki ma'iyyetinde olan bayraklar ile ol havâliye ılgar idüp eşkıyâ-ı mezbûrları her ne mahlde haber alursan bî-mecâl üzerlerine varup 'alâ eyyi hâl ahz hayyen ve meyyiten tarafımıza ihzâra ihtimâm ve dikkat ve bezl-i vüs' ve gayret eyleyesiz şöyle ki A'zâz ve Kilis ve Ayıntab toprağına mürûr ederlerse 'akeblerince gidüp ve bundan akdem şeref-sudûr olan evâmîr-i aliyye müceblerinde voyvoda ve zâbitâna haber virüp 'ale'l-ittifâk bulundukları mahalde üzerlerine varup çünkü tasaddî ederlerse siz dahi muhârebe ve mukâtele eyleyüp ol misillü eşkıyânın demlere heder olmağla katl idüp mâlî ahz

edenlerin ve ser-i maktû'ların tarafımıza getürmekde tehâşî etmeyüp müceb-i buyruldu ile âmil olasin deyü. Fî 22 Zilka'de sene 1155'

Belge No 26 – Sayfa No 247

Belge Türü Buyruldu

Konu Vasiyetin Uygulanması ve Mal Teslimi

Özet

Bosnevî İbrahim Ağa'nın vefatının ardından vasisi olan Bosnevî Hâcî Süleyman'a terekenin şer'iyeye hücceti doğrultusunda eksiksiz şekilde teslim edilmesi ve ilgililerin İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir

Bâ-i hatem-i Hüseyin Paşa Vâlî-i Haleb hâlâ

'Şerî'at-meâb Ayıntab Nâibi izzetlü efendi zîde fazlühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası Mehmed Ağa zîde kadrühû inhâ olunur ki bundan akdem kapumuzda beşlü ağası olup me'zûnen ol savba râhî olan Bosnevî İbrahim Ağa Ayıntab'da hânda misâfir iken bi-emrillahi te'âlâ fevt olmağla hâlâ dîvân kâtibimiz el-Hâcc İbrahim Efendi'nin müte'allıkâtından bulunup ve hizmetkârı el-Hâcc Süleyman Bosnevî dahi akrabasından ve vasiyy-i muhtârı olduğu şer'an sâbit ve hüccet-i şer'iyeye olup Bosna tarafında pederi ve vâlidesi ve ehli ve evlâdı olduğu mütahakkık olmağla mâlîna bir vecihle taaruz olunmayup hüccet-i şer'iyeye mücebince vasiyy-i muhtârı olan dârende-i buyruldu Bosnevî el-Hâcc Süleyman'a tamâmen ve kâmilten teslîm ve ma'rifet-i şer'le bu tarafa irsâl olunmak bâbında buyruldu tahrîr ve ısdâr kılınmışdır inşâallahu te'âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere müteveffâ-yı mezbûr Bosnevî İbrahim Ağa'nın terekesine bir vecihle ta'arruz olunmayup akrabâsından hüccet-i şer'iyyesi mücebince vasiyy-i muhtârı olan Bosnevî el-Hâcc Süleyman'a teslîm ve ma'rifet-i şer'le defter idüp bi'l-cümle bayrakdârın ve hizmetkârı Hâcî Mehmed'i berâber bu tarafa irsâl eyleyüp hazer ve müceb-i buyruldu ile 'amel eylesiz deyü buyruldu. Fî 22 Zilka'de sene 1155'

Belge No 27 – Sayfa No 247

Belge Türü Buyruldu

Konu Eşkîya Nedeniyle Gadr ve Müdahale Şikâyeti

Özet

Kekeç Mahmudoğlu Seyyid Mehmed'in Seyyid Hâcî Ali'den zorla para aldığı ve haksız müdahalesi üzerine şikâyet yapılmış mübâşir gönderilerek davanın şer'î olarak görülmesi ve gerekirse zorla ifa sağlanması emredilmiştir

Bâ-hatem-i es-Seyyid Süleyman Paşa Vâlî-i Mar'âş hâlâ

'Şerî'at-şî'âr Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân hâlâ voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa zîde kadrühû inhâ olunur ki Rakka sükkânından olup hâlâ Ayıntab'da sâkin Kekeç Mahmudoğlu Seyyid Mehmed nâm kimesne eşkıyâdan olup yine Ayıntab sâkinlerinden es-Seyyid el-Hâcc Ali nâm kimesneye sen benim aşiretimden bir kız nikây eyledin ve bana hil'at vermedin deyü hilâf-ı şer'-i şerîf mezbûru ahz ve beher sene otuz ve kırk gurûşların alup gadr ve ta'addî etmekle mezbûr el-Hâcc Ali dahi ahvâlin Devlet-i Aliyye'de teşekki etmekle mezbûr Seyyid Mehmed blunduğu mahalde ahz ve ele götürüp mürâfa'a-i şer' ve mezbûrun sübût bulan hakkı tahsîl olunmak bâbında tarafımıza hitâben bâ-fermân-ı şerîf ısdâr olunmağla imdi tarafımızdan dahi işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] ve ırsâl olunmuşdur inşaallahu te'âlâ vusûlünde gerekdir ki mezbûru ahz ve mürâfa'a-i şer' idüp üzerine şer'an sübût bulan her ne ise ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'rifetiyle tahsîl edesiz ve eğer edâda hilâf-ı şer' inâd ve muhâlefet eder ise mezbûru mübâşir-i mûmâ ileyhe teslim ve tarafımıza gönderüp bir vecihle ihmâl ve müsâmaha ve muğâyir-i fermân ile ta'allül ve muhâlefet etdirmeyüp mûceb-i buyruldu ile 'amel edesiz deyü buyruldu. Fî 17 Zilka'de sene 1155'

Belge No 28 – Sayfa No 248

Belge Türü Buyruldu

Konu Mîrî Alacağın Tahsili İçin Dava

Özet

Zâde Kethüdâ'nın Kurd Fakı'ya karşı mîrî alacak nedeniyle şikâyeti üzerine mübâşir gönderilerek davanın şer'î yolla görülmesi ve alacağın tahsil edilmesi istenmiştir

Bâ-mühr-i Mütessellim-i Mar'âş

‘Şerî‘at-meâb şî‘âr medîne-i Ayıntab Kadısı Efendi zîde fazlühû ve voyvoda sa‘âdetlü el-Hâcc Mehmed Ağa ba‘de's-selâm inhâ olunur ki medîne-i mezbûre sâkinlerinden Zâde Kethüdâ nâm kimesnenin Şhreküstü mahallesinde sakir Kurd Fakı(?) nâm kimesnede bir iki senelik mîrîye müte‘allık da‘vâsı olduğu Dîvân-ı Mar‘aş'a arz-ı hâl ile teşekkî eyleyüp işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] zîde kadrühû mübâşir ta‘yîn ve ırsâl kılınmışdır vusûlünde gerekdir ki merkûmların da‘vâları mübâşir-i merkûm ma‘rifetiyle şer‘le görülüp vech-i meşrûh üzere marafaa olup her nesi var ise ba‘de's-sübût alıvirilüp müceb-i buyruldu ile ‘amel eylesiz deyü fi 26 Zilhicce sene 1155’

El-Fakîr

Ali Mütesellim-i Mar‘aş hâlâ

Belge No 29 – Sayfa No 248

Belge Türü Buyruldu

Konu Zehirleme İddiasıyla Açılan Dava

Özet

Ahmed adlı şahsın Ali Beşe ve Berber Hâcî Receboğlu’nun eşleri tarafından zehirlendiği iddiası üzerine mübâşir tayin edilerek şer‘î hüküm doğrultusunda karar verilmesi istenmiştir

Bâ-mühr-i Mütesellim-i Mar‘aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr medîne-i Ayıntab Kadısı Efendi zîde fazlühû ve voyvodası izzetlü el-Hâcc Mehmed Ağa hazretleri ba‘de's-selâm inhâ olunurki Ahmed nâm kimesne Dîvân-ı Mar‘aş'a arz-ı hâl idüp medîne-i mezbûr sâkinlerinden Kassâboğlu Ali Beşe ve Berber Hâcî Receboğlunun ‘avreti ve kayın vâlidesi nâmûn kimesneler ittifâk idüp (...)lerini zehirlemeleriyle işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] zîde kadrühû mübâşir ta‘yîn ve ırsâl kılınmışdır vusûlünde gerekdir ki mübâşir-i merkûm ma‘rifetiyle merkûmları huzûr-ı şer‘a götürüp göresin husûs-ı mezbûr vech-i meşrûh üzere vâki‘ ise ber-muktezâ-yı şer‘-i kavîm da‘vâlarına faysal ve müceb-i buyruldu ile ‘amel eylesiz deyü fi 26 Zilka‘de sene 1155’

El-Fakîr

Ali Mütesellim-i Mar‘aş hâlâ

Belge No 30 – Sayfa No 248**Belge Türü** Buyruldu**Konu** Mülk Üzerinde Gadr ve İntikal Davası**Özet**

Abdülgaffar babasından intikal eden bir odanın Mustafa ve diğer Abdülgaffar tarafından gasbedildiğini ileri sürerek şikâyetçi olmuş mübâşir görevlendirilip davanın şer‘en görülmesi istenmiştir

Bâ-mühr-i Mütessellim-i Mar‘aş

‘Şerî‘at-şî‘âr medîne-i Ayıntab Kadısı Efendi zîde fazlühû ve voyvodası izzetlü el-Hâcc Mehmed Ağa ba‘de’s-selâm inhâ olunur ki medîne-i mezbûre sâkinlerinden Abdülgaffar nâm kimesne Dîvân-ı Mar‘aş’a arz-ı hâl idüp yine medîne-i mezbûrede Bostânî Beşe Uşakları Mustafa ve Abdülgaffer nâm kimesneler pederim mülkünden bana irsen intikâl eden bir (silik) odamı fuzûlî zabt eyleyüp küllî gadr eyledi deyü teşekkî etmekle işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr zîde kadrühû ile irsâl kılınmıştır vusûlünde geredir ki mübâşir-i merkûm ma‘rifetiyle merkûmların da‘vâ-yı meşrû‘alarını görüp husûs-ı mezbûru vech-i meşrûh üzere ber-muktezâ-yı şer‘-i kavîm da‘vâlarını fasl ve mûceb-i buyruldu ile ‘amel edesiz deyü fî 26 Zilka‘de sene 1155’

Belge No 31 – Sayfa No 249**Belge Türü** Ta‘yîn ve Talimat Yazısı**Konu** Serdarlık Görevine Devam ve Yetkiler**Özet**

Siyvuşzâde Mehmed Ağa’nın serdarlık görevine devam etmesi ve bu görev çerçevesinde yeniçeri ve diğer askeri sınıflar üzerinde yetkili olması emredilmiş ayrıca ölen askerlere ait bırakılan malların satışı ve gelirlerinin beytûlmale gönderilmesi şart koşulmuştur

‘Şerî‘at-şî‘âr fazilet-disâr Ayıntab Kadısı Efendi zîde fazlühû ba‘de’s-selâm inhâ olunur ki zîr-i hükûmetinizde serdâr olan kıdvetül-emâsil ve’l-akrân birinci bölüğün Siyvuşzâde Mehmed Ağa zîde kadrühûya serdârlığı kemâkân ibkâ ve mukarrer olmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olundu vusûlünde gerekdir ki mezbûru serdârlık umûrunda istihdâm idüp âharı müdâhale etdirmesiz ve ol tarafda olan yeniçeri ve

cebeci ve topçu ve top arabacısı ve kul oğulları ve gılmân-ı acemî mezbûru üzerlerine serdâr ve zâbit bilüp sözünden taşka ve işinden hâric hareketde bulunmayup itâ'at ve ınkıyâd üzere olup tevâif-i mezbûrundan bilâ-vâris-ı ma'rûf fevt olanların muhallefâtı ve metrûkâtların mezbûra ahz u kabz etdirüp sûk-ı sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nukûdu mûmzâ ve mahtûm müfredât defteri ile taraf-ı beytûlmâle irsâl ve îsâl etdirdesiz ve sen ki serdârsın mukîm ve misâfir zuhûr eden erâzil ve eşkıyânın zabt u rabt rabtlarıyla sükkân-ı vilâyetin emn ü râhatalrına mecd ü sâ'î olup hilâf-i şer' ve'l-kânûn vaz' u hareketden be-gâyet mücânebet idüp mûceb-i mektûb ile 'amel eyleyesiz tahrîren fî evâhir-i şehr-i Şevvâlû'l-mûkerrem li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

El-Fakîr

Hasan

Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî hâlâ

Belge No 32 – Sayfa No 249–250

Belge Türü Buyruldu

Konu Alacakların Tahsili ve Mal Vekâleti

Özet

Üzümcülüoğlu adlı kişinin vilayet masrafları ve şahıs borçlarını tahsil etmeyip kaçması üzerine mallarının listelenip zimmetindeki hak sahiplerine teslim edilmesi için vekiller tayin edilmesi ve ilgili belgelerle birlikte gönderilmesi emredilmiştir

Bâ-hatem-i es-Seyyid Süleyman Vâlî-i Mar'aş hâlâ

'Şerî'at-şî'âr Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası ve a'yân-ı vilâyet ve iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki Ayıntab sâkinlerinden Üzümcülüoğlu(?) nâm kimesnede ashâb-ı hukukun hakkı olup vilâyetin tekâlîf ve masârıfı için tevzî' olunan sâlyâneyi dahi tahsîl ve kendüsü ekl ü bel' idüp ashâb-ı hukûk kendüden tahsîl olunmağı taleb eyledikde mezbûr dahi Kayseriye tarafına firâr eder iken mütesellimimiz dahi istimâ' ve âdem ta'yîn ve ahz ve kal'a-bend ve tarafımıza tahrîr etmiştir ve mezbûrun keyfiyyet-i hâlin tarafımıza i'lâm etmişsiz ma'lûmunuz olmağla mezbûru ıtlâk etmemek üzere mütesellim-i mûmâ ileyhe tenbîh olunmuştur ancak'

Sayfa No: 250

(Önceki Belgenin Devâmı)

‘Mezbûrun zimmetinde olan ashâb-ı hukukun hakkı tahsîl ve teslîm olunmak için birkaç âdem tarafımıza hitâben fermân-ı âlîşân ısdâr etdirdikleri tarafımıza ihbâr olunmuştur imdi mezbûrun her ne kadar emvâl ve erzâkı ve hânesinde ve dükkânlarında olan tecemmülât ve zimem-i nâsda olan hakkı her ne kadar ise cümlesin imzâlı defter idüp mezbûrun zimmetinde dahi ashâb-ı hukukun hakkı ve sâlyânedekl ü bel‘ eylediği akçe dahi her ne mikdâr ise anları dahi imzâlu defter idüp ve mezbûrun emvâli ashâb-ı hukuka teslîm olunmak için tarafımıza hitaber ısdâr etdirdikleri fermân-ı şerîfler ile cümleye vekîl olmak üzere hüccet-i şer‘iyye ile birkaç kimesneleri ma‘rifet-i şer‘le vekîl ve tarafımıza göndermeniz bâbında işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân [boşluk] zîde kadrühû ile irsâl olunmuş vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere gerek Üzümcülüoğlu'nun(?) zimmetinde olan ashâb-ı hukukun hakkı ve gerek mezbûrun emvâl ve erzâkı ve gerek hânesinde ve dükkânlarında olan tecemmülât ve sâir eşyâsın ve zimem-i nasda olan akçesin ism ve resimleri ile imzâlu defter idüp ve tarafımıza hitâben sâdır olan fermân-ı şerifler ile vilâyetin umûrlarına birkaç kimesneleri hüccet-i şer‘iyye ile vekîlleri tarafımıza gönderüp bir vecihle ihmâl ve müsâamaha etmyüp müceb-i buyruldu ile ‘amel eylesin deyü buyruldu fî 11 Zilka‘de sene 1155’

Belge No 33 – Sayfa No 250

Belge Türü Buyruldu

Konu Kalede Sayım ve Eksikliklerin Tespiti

Özet

Ayıntab Kalesi’nde cephaneye barut ve levazım eksiklikleri ile bazı neferlerin yokluğu üzerine dizdâra talimat verilmiş kalede bulunan her türlü malzeme ve personelin isimleri ve durumları defterle belirlenerek bildirilmesi istenmiştir

Bâ-hatem-i Seyyid Süleyman Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Kıdvetü's-sıkât ve'l-müstahfizîn Ayıntab Kal‘ası Dizdârı [boşluk] Ağa zîde hıfzuhû inhâ olunan budur ki kal‘a-i mezbûra vaz‘ olunan cebehâne ve barud ve sâir elzem levâzımâtlarının ekseri telef ve zâyî‘ olup ve gediklü neferâtlarının ba‘zıları dahi nâ-

mevcûd ve nâ-müstahak olduğu tarafımıza ihbâr olunup ve kal‘aların vâlîler tarafından beher-sene yoklanması sinîn-i sâbika üzere ve mu‘tâd-ı kadîm olmağla imdi tarafımızdan dahi işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve kıdvetü'l-emâsil [boşluk] zîde kadrühû ta‘yîn ve irsâl olunmuşdur vusûlünde kal‘a-i mezbûrun cebehâne ve barut ve elzem levâzımâtı ve gedüklü neferâtlarının mevcûd ve nâ-mevcûd ve müstahak ve nâ-müstahakları isim ve resimleriyle ve müfredât defterleriyle tarafımıza vukû‘u üzere i‘lâm eyleyüp hilâfında be-gâyet ihtirâz ve mûceb-i buyruldu ile ‘amel eylesin deyü buyruldu fi 3 Zilka‘de sene 1155’

Belge No 34 – Sayfa No: 251

Belge Türü Emr-i Şerif

Konu Ceza ve Sürgün Kararı

Özet

Ali Tosun'un zimmetinde bulunan hakların iadesinden sonra cezalandırılması, kardeşi İbrahim ile Hararlı Mehmed'in Kıbrıs'a sürgün edilmeleri ve yeniden emir çıkmadıkça adadan ayrılmamaları emredilmiştir.

‘İ‘lâm olunduğu üzere ise ol bâbda muktezâ-yı şer‘-i kavîm ile ‘amel idüp dahi vech-i meşrûh üzere mezbûrların zimmetlerinde şer‘an sâbit olan hukûk-i ‘ibâd ve ashâbına istirdâd olundukdan sonra mezbûr Ali Tosun'un hakkında şer‘an lâzım gelen te‘dîbi îcâr ve karındaşı mezbûr İbrahim ve Hararlı Mehmed dahi Kıbrıs Cezîresi'ne nefy ve iclâ eyleyüp ve sen ki muhassıl-ı mûmâ ileyhsin vusûllerinde mezbûrları cezîre-i mezbûrede ikâmet etdirüp tekrâr emr-i şerîfim sâdır olmadıkça sebîllerin tahliye etmeyüp emr-i şerîfimin mazmûn-ı münîfiyle âmil olasız şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fi evâil-i Recebü'l-ferd li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No 35 – Sayfa No: 251

Belge Türü Buyruldu

Konu Şakilerin Yakalanması

Özet

Ali Tosun, kardeşi İbrahim ve Hararlı Mehmed'in şer‘î mahkemeye çıkarılmak

üzere Hıyam karyesinde mübaşir eşliğinde yakalanıp Dîvân-ı Haleb'e sevk edilmeleri istenmektedir.

Bâ-hatem-i el-Hâcc Hüseyin Paşa Vâlîsi-i Haleb hâlâ

'Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri'în Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Rişvan voyvodası izzetlü Mustafa Bey zîde mecdühû ve kıdvetü'l-kabâil ve'l-aşâir Rişvan boybeyleri ve torun ve ihtiyârları zîde kabâilühüm inhâ olunur ki Rişvan cemâ'atlarından Seyyid Sadık Cemâ'atı'nda Ali Tosan ve karındaşı İbrahim ve Hararlı Mehmed'in şer'î da'vâcıları olup her ne mahalde bulunur ise hüsemâsıyla mürâfa'a-i şer' olmaları için Dîvân-ı Haleb'e ihzârları bâbında tarafımıza hitâben bâ-emr-i şerîf-i âlîşân sâdır olmağın mücebince işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve ağalarımızdan Baş Bölükbaşısı el-Hâcc Hüseyin Ağa mübâşir ta'yîn ve irsâl olunmuşdur vusûlünde gerekdir ki merkûmûn el-yevm Ayıntab kurâlarından Hıyam nâm karyede ikâmet üzere olmalarıyla mübâşir-i merkûm ile ittifâk ve ittihâd ve ma'rifet-i şer'le bulundukları mahalle varup sâlifü'z-zıkr Ali Tosan ve karındaşı İbrahim ve Hararlı Mehmed'i 'alâ eyyi-hâlin ahz ve habs ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle Dîvân-ı Haleb'e ihzâr idüp husemâsıyla mürâfa'a-i şer' ve icrâ-yı hak ve infâz-ı emr-i âlî ettirmekde her birinin ziyâde takayyüd ve ihtimâm idüp ketm ve ihtifâ ve bunları bir tarîk ile firâr ve gaybet ettirmekden ziyâde hazer ve müceb-i emr-i âlî ve buyruldu âmil olası deyü buyruldu fî 10 Şevvâl sene 1155'

Belge No 36 – Sayfa No: 251

Belge Türü Buyruldu

Konu Cinsel Saldırı ve Cinayet Olayı

Özet

Küçüke karyesinden Es-Seyyid Mehmed'in, eşinin üzerine saldırıda bulunan Mustafa'nın cezalandırılması için şer'î yargılama süreci başlatılmış ve mübaşir görevlendirilmiştir.

'Şerî'at-şî'âr ve fazîlet-meâb medîne-i Ayıntab Kadısı Efendi zîde ilmühû ve voyvodası sa'âdetlü el-Hâcc Mehmed Ağa ba'de's-selâm inhâ olunur ki medîne-i mezbûr kurâlarından Küçüke(?) nâm karye sâkinlerinden sâdâtdan es-Seyyid Mehmed nâm kimesne es-Seyyid Mehmed nâm kimesne Dîvân-ı Mar'aş'a arz-ı hâl ile teşekkî eyleyup bundan akdem zevcesi kendi halinde hânesinde iken yine karye-i mezbûr

sâkinlerinden Manasoğlu Hâcî Ahmed'in oğlu Mustafa nâm kimesne âlât-ı harbiyle gece ile merkûmun üzerine varup zevcesi mezbûrenin 'ırzına kasd eylediğinde mezbûrenin pederi ve birâderi mezkûr Mustafa dutup mezbûreyi üzerinde katl eylediklerinde mezkûr bir takrîb ile yedlerinden firâr ve gadr eylediğinden mürâfa'a-i şer'ile ihkāk-ı hak olunmak için işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] zîde kadrühû mübâşir ta'yîn ve irsâl kılınmıştır vusûlünde gerekdir ki mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle ba'de'l-murâfa'a husûs-ı mezbûre üzere ise muktezâ-ı şer' üzere faysal verilüp müceb-i buyruldu ile 'amel eylesiz deyü buyruldu'

Mine'l-Fakîr

Ali Mütessellim-i Mar'aş hâlâ

Belge No 37 – Sayfa No: 252

Belge Türü Buyruldu

Konu Silahlı Soygun ve Gasp

Özet

Hüseyin adlı kişiye yapılan silahlı baskın ve gasp olayında faillerin cezalandırılması ve gasbedilen malların tahsili için mübaşir gönderilmiştir.

'Şerî'at-şî'âr ve fazîlet-meâb medîne-i Ayıntab Kadısı zîde fazlühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa zîde kadrühû ba'de's-selâm inhâ olunur ki Hüseyin nâm kimesne medîne-i mezbûre kurâlarından Dahni(?) nâm karyeye misâfir olup Başdesi(?) nâm karye İdris Kethüdâ ve Kara Mehmed ve (...) nâm karyeden Baş Oğlan ve Çağdağan nâm karyeden Çelebi Hasan ve Değirmenci Ali ve Telbeşar nâm karyeden Hanefioğlu Hasan ve İbiş Kethüdâ nâmûn kimesneler bir mikdâr emsâlerleri haramzâde sekbânlar ile cem'iyet idüp gece ile merkûmun konağını basup iki sîm raht ve bir sîm reşme ve bir sîm kaddâre ve bir sîm topuz ve bir pandol sâ'at ve bir kapud biniş ve bir çift piştov ve bir filinta tüfenk ve iki yüz yetmiş gurûş nukûd akçesini gâret ve kendüye dürlü dürlü cevri ve eziyet ve gadr-i külli eylediklerini Dîvân-ı Mar'aş'a arz-ı hâl ile teşekkî eyleyüp mezkûrunu getürdüp merkûmun zikr olunan eşyâ ve meblağ-ı mezbûr nukûd akçesini bi't-tamâm tahsîl veyâhûd Dîvân-ı Mar'aş'a ihzarları için işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve izzetli Başdeli Hasan Ağa zîde kadrühû mübâşir ta'yîn ve irsâl kılınmıştır vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere mezkûrundan eşyâ-yı mezbûrları ve nukûd-ı mezkûru mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle ve ma'rifet-i

şer‘le alıvirüp veyâhûd Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâr idüp mûceb-i buyruldu ile ‘amel eylesin deyü buyruldu fî 29 Şevvâl sene 1155’

Mine'l-Fakîr

Ali Mütessellim-i Mar‘aş hâlâ

Belge No 38 – Sayfa No: 253

Belge Türü Emr-i Şerif

Konu Zeamet Sahibine Geçici İzin

Özet

Za‘îm Ömer’in Bağdat ordusunda iken ailesine yardım amacıyla Göksun’daki etbaından Mahmud’u da alarak vilayetine gitmesi için izin verilmiş, zeametine zarar gelmemesi adına şerh düşülmesi emredilmiştir.

‘Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizāmu'l-âlem müdebbirü umûru'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mühâmi'l-enami bi'r-re'yi'sâib mümehhidü bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl müşîrü erkânî's-sa‘âdet ve'l-iclâl el-mahfû-ı bi-sunûfî avâtıfî'l-meliki'l-a‘lâ Mar‘aş Vâlîsi vezîrim [boşluk] Paşa edânullâhu te‘âlâ iclâlehû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Ayıntab sancağında ve nâhiyesined Hartel(?) nâm karye ve gayrîden yirmi üç bin dokuz yüz üç akçe ze‘âmete mutasarrıf dârende-i vâcibü'l-iz‘ân kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ömer veled-i Veli nâm Za‘îm Bağdad cânibinde vâki‘ ordu-yı humâyûnuma arz-ı hâl idüp vilâyetinde pederi fevt ve sulbî birâder ve hemşîre ve sâir eytâm ve etbâ‘ı bîkes olup umûruna nizâm verir kimesnesi dahi olmamağla umûr ve husûsunu rû‘yet içün Kars-ı Mar‘aş sancağında Göksun nâhiyesinde Kanlukavak nâm karye ve gayrîden üç bin sekiz yüz akçe tîmâra mutasarrıf etbâ‘ından Mahmud'u dahi ma‘an getürüp vilâyetine gitmek içün istid‘â-yı ruhsat ve izin ederek umûruna nizâm virüp gelinceye dek vâki‘ hidemât-ı aliyyede ve bayrağı altında nâ-mevcûddur deyü ze‘âmet ve tîmârlarına zarar gelmemek içün kaydlarına şehir verilmek bâbında ‘inâyet recâ ve husûs-ı mezbûr minval-i meşrûh üzere olduğunu eyâlet-i Mar‘aş'ın yedi nefer beher neferi mutâbık-ı taht ve elviye ve alay beyleri i‘lâm etmeleriyel mûcebince mezbûrlara ruhsat verilüp kaydlarına şerh verilmek emrim olmuştur buyurdum ki sâdır olan emrim üzere mûmâ ileyh veled-i Veli ve merkûm Mahmud vâki‘ olan hidemât-ı aliyyede ve bayrağı altında nâ-mevcûddurlar deyü ze‘âmet ve tîmârlarına zarar gelmemek içün kaydlarına şerh

veresin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi'sânî ve'l-'işrîn min şehri Şa'bân li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Muhâfız-ı Bağdad

Belge No 39 – Sayfa No: 253–254

Belge Türü Fermân-ı Âlî

Konu Uzun Süreli Eşkiya Faaliyetleri ve Toplu Ceza

Özet

Ali Tosun'un ve avanesinin uzun süreli gasp, cinsel saldırı ve adam öldürme gibi suçları nedeniyle yargılanmaları ve cezalandırılmaları; mal ve hakların iade edilmesi ve Kıbrıs'a sürgün edilmeleri hükme bağlanmıştır.

'Düstûr-ı mükerreremîn müşîr-i mufahhamîn nizâmu'l-âlem müdebbirü umûru'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mûhâmi'l-enami bi'r-re'yi'sâib mümeahhidü bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl müşîrû erkânî's-sa'âdet ve'l-iclâl el-mahfû-ı bi-sunûfî avâtıfî'l-meliki'l-a'lâ Haleb Vâlîsi vezîrim Paşa ve Mar'aş Vâlîsi vezîrim [boşluk] Paşa edânullâhu te'âlâ iclâlehümâ ve mefâhirü'l-kuzzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâili ve'l-keâm Rumkale ve Ruha ve [boşluk] kadıları ve Mar'aş Kadısı Nâibi zîde fazlühüm ve mefâhirü'l-emâcid ve'l-a'yân Rakka Mütesellimi [boşluk] ve Şirvan ve Rumkale voyvodaları ve Kıbrıs Muhassılı zîde mecdühüm tevkî'-i refî'-i humâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Rumkale kazâsına tâbi' Ekrâd Reşi(?) aşireti re'âyâları südde-i sa'âdetime arz-ı hâl idüp aşîret-i merkûmeden Cemâ'at-i Cebur(?) ve Cemâ'at-i Harar ve Cemâ'at-i Cebah ve Cemâ'at-ı Mahtama ve Cemâ'at-i Kara Barh(?) ve Cemâ'at-i Yüzlü ve Cemâ'at-i Kara Mezra'a ve Cemâ'at-i Mendullu ve Cemâ'at-i (...) fukarâ ve ihtiyârları bundan akdem meclis-i şer'a varup aşîret-i mezbûrdan Seyyid Savak(?) cemâ'atinden Ali Tosun nâm şakî ile da'vâ-yı şer'îleri olmağla mürâfa'a-i şer' için kıbel-i şer'den mürâsele ile kirâren mirâren da'vâ-yı şer' olundukda mezbûr itâ'at-ı şer' etmeyüp 'adem-i itâ'ati nümâyân olduğundan şakî-i merkûm Ali Tosun bin yüz kırk dokuz senesindenelli iki senesine gelince değin hilâf-ı şer'-i şerîf ve muğâyir-i kânûn-ı münîf cebren otuz kîse (silik) ahz ve ekl ü bel' ve andan mâ'adâ Ruha tarafından üzerlerine bilâ-emr-i şerîf'

Sayfa No: 254

(Önceki Belgenin Devâmı)

‘berâtlar getürüp hânelerine nüzûl ve kesr-i ‘ırz etdirdüğünden sonra otuz kîse akçelerin cebren ahz ve yedlerinde olan senedât-ı şer‘iyyeleri ve emr-i şerîfe muğâyir hareket ile ehl-i örf tâifesine istinâden fukarâyı tecrîm ve eşkıyâdan ba‘zıları karyelerine varup şûrb-i hamr ve mestûre hatunlara fi‘l-i şen‘î kasdıyla ta‘arruz ve hedk-i ‘ırz ve bunun emsâli ta‘addîlerinin nihâyeti olmayup husûsen civârlarında olan kurâ ve kasabalarda sâkin ahâlî ve fukarânın her birlerine hilâf-ı şer‘ birer bahâne ile ta‘arruz ve tecrîm ve hevâdârların kat‘-ı tarîk içün ebnâ-i sebinin yollarına irsâl ve emvâl ve eşyâlarını yağma ve zulüm ve ta‘addîye ictirâ etmeleriyle fukarâ ve zu‘efânın hâllerine merhameten mazarratları def‘ ve ref‘ olunmak içün vâki‘-i hâl iltimâslarıyla i‘lâm olundukda eşkıyâ olan mezbûr Ali Tosun bi-eyyi hâlin ahz ve meclis-i şer‘a ihzâr ve husemâsıyla terâfu‘-ı şer‘ ve üzerine sâbit olan mevâd sicîl ve hüccet-i şer‘iyye olundukdan sonra ukubât-ı meşrû‘adan şer‘le hakkında lâzım gelen cezâ ve kat‘-ı tarîk ve gasb-ı emvâl ve ‘ibâda sâ‘î olan şakî-i mezbûrun karındaşı ve sâir avene ve hevâdârlarının gasb ve gâret eyledikleri emvâl ve eşyâ ba‘de’s-sübût ashâbına istirdâd ve ihkāk-ı hak ve şerr ve mazarratları bilâd-i ‘ibâd üzerlerinden def‘ ve ıslâh-ı nefis içün Kıbrıs Cezîresi’ne nefy ve iclâ ve vâki‘-i hâl sûret-i sicilleriyle der-i devlet-medârıma ‘arz ve i‘lâm olunmak bâbında elli iki senesinde Rebî‘ü’l-âhir evâsıtında Haleb Vâlisi’ne hitâben emr-i âlî sâdır olmuş iken mezbûrân itâ‘at-ı şer‘ eyleyemüp Hayam(?) karyesinde sâkin Arslanoğlu demekle ma‘rûf kimesnenin hânesine tahassün etmeleriyle ma‘rifet-i şer‘le ahz murâd olunduklarında muhârebye tasaddî bunların beş nefer âdemlerin bi-gayri hak katl ve on nefer âdemlerin dahi mecrûh ve ziyâde ta‘addî ve tecâvüz ve fesâd ve şekâvet eylediklerinde mezbûrlar taht-ı hükûmet ve kazâlanızda mürûr üzere oldukların bildürüp bulundukları mahalde mukaddem sâdır olan emr-i âlî mücebince ma‘rifet-i şer‘le ve voyvodası ma‘rifetiyle ahz ve huzûr-ı şer‘a ihzâr ve terâfu‘-ı şer‘ ve zimmetlerinde sâbit olan hukûk-ı ‘ibâd tahsîl ve ashâbına redd ve teslîm olundukdan sonra mezbûr Ali Tosun’un şer‘an lâzım gelen te’dîbi îcâr ve karındaşı İbrahim ve Hararlı Ahmed nâm kimesneler dahi Kıbrıs Cezîresi’ne nefy ve iclâ olunmak bâbında size hitâben müceddeden emr-i şerîfim sudûrunu istirhâm eylemeleriyle Dîvân-ı Humâyûn’da mahfûz olan kuyûd-ı ahkâma mürâca‘at olundukda vech-i meşrûh üzere emr-i şerîfim verildiği mestûr ve mukayyed bulunmağın mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mücebince ‘amel olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle [boşluk] vusûl buldukda bu”

“bâbda mukaddemâ ve hâlâ sâdır olan emrim üzere ‘amel dahi siz ki vezîr-i müşârûn ileyh ve sâir mûmâ ileyhimsiz şakî-i mezbûr Ali Tosun ve karındaşı İbrahim ve Hararlı Mehmed nâm kankıların taht-ı hükûmet ve kazâsında bulunurlar ise ma‘rifetiniz ve Reşi(?) Boybeyisi ma‘rifetiyle ihzâr-ı şer‘ ve hüsemâlarıyla terâfu‘ ve mukaddemâ bir def‘a şer‘le görölüp fasl olunmayan husûsların tamâm-ı hak üzere mukayyed olup göresiz’

Belge No 40 – Sayfa No: 255

Belge Türü Berât

Konu Hatip Ataması

Özet

Es-Seyyid Mehmed Sadık Halîfe, Ayıntab’daki camiye hatip olarak atanmış ve görevini evkaf mahsulünden aldığı vazifeyle sürdürecektir.

‘Yirmi üçüncü günü târihiyle muvarrak verilen ruûs-ı humâyûnum mûcebince tevcîh idüp bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr es-Seyyid Mehmed Sadık Halîfe zîde şere-i siyâdetühû varup ref‘ olunan yerine câmi‘-i mezkûrede hatîb olup edâ-yı hizmet eyledikten sonra bundan evvel vazîfe ile hatîb olanlar ne vecihle mutasarrıf olagelmişler ise mezbûr dahi ol vecihle vazîfe-i mu‘ayyenesi evkâf-ı mezbûre mahsulünden mütevellîsi olanlar yedinden alup mutasarrıf ola ol bâbda ref‘ olunan merkûm ve taraf-ı âhardan hiç ferd mâni‘ olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar’

Belge No 41 – Sayfa No: 255

Belge Türü Nişân

Konu Vakıf Yönetiminde Değişiklik

Özet

Şhreküstü Mahallesindeki vâkıfın kötü idare edilmesi nedeniyle Mehmed görevden alınmış ve yerine müderris Abdurrahman atanmıştır. Atama şer‘î ve idarî teyitlere dayanmaktadır.

Nişân

‘Ayıntab'da vâki‘ Şehreküstü mahallesinde Mehmed Efendi ibn-i Abdülcelil Medresesi ve Mescid Vakfı'nın yevmî dört akçe vazîfe ile mütevellîsi olan evlâd-ı vâkıfdan Mehmed mütellef ve mübezzer olup tevliyet-i mezkûre bana meşrût deyü emvâl-i vakfı kendü masârifına sarfıyla istihlâk edüp erbâb-ı vazîfe müstahak oldukları vazîfeleri vermeyüp gadr ve hayf itdüğü ve ekser eyyâmda diyâr-ı âharda olmağla müsakkafât-ı vakfın bi'l-küllîye harâbına bâ'is olup ve tevliyet-i mezbûre kendüye gayr-ı meşrûta olduğu sikât-ı sahîhatü'l-kelâm haber verdiklerini ve medrese-i merkûmenin hâlâ müderrisi olan erbâb-ı istihkâkdan işbu râfi‘ü tevkî‘-i refi‘ü's-şân-ı hâkânî kıdvetü'l-‘ulemâi'l-muhakkıkîn Abdurrahman zîde ilmühû tevliyet-i merkûmeye ehil ve muhtâr-ı mürtezika olduğu Ayıntab Nâibi Mevlânâ Süleyman zîde ilmühû ‘arz etmegın sâdır olan fermân-ı âlişânıma imtisâlen derûn-ı ‘arza nazar olundukda minvâl-i meşrûh üzere olduğu nâtık olmağın mücebince tevliyet-i merkûme gayr-ı meşrutla olan mezbûr Mehmed'in ref'inden müderris-i mezkûr Abdurrahman zîde ilmühûya sıyâneten li'l-vakf tevcîh olunmak iktizâ eyledüğünü a'lemü'l-‘ulemâi'l-mütebahhirîn bi'l-fi'il Rumeli Kazaskeri olan Mevlânâ Ahmed edânullâhu te'âlâ fezâilühû i'lâm etmekle i'lâmı mücebince tevcîh olunmak fermânım olmağın hakkında mezid-i inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp bin yüz elli beş senesi Saferü'l-hayrının sekizinci günü târîhiyle muvarrak verilen ruûs-ı humâyûnun mücebince bu berât-ı humâyûn-ı izzet-makrûnu verdim ve buyurdum ki mûmâ ileyh Abdurrahman zîde ilmühû varup ref' olunan merkûm yerine zikr olunan evakf-ı şerîfin mütevellîsi olup edâ-yı hizmet eyledikten sonra ta'yîn olunan yevmî dört akçe vazîfesini evkâf-ı mezbûre mahsûlünden alup mutasarrıf ola ol bâbda ref' olunan merkûm ve taraf-ı âhardan hiç ferd mâni‘ ve dâfi‘ olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.’

Belge No 42 – Sayfa No: 256

Belge Türü Buyruldu

Konu Vergi Tahsili ve Borç Takibi

Özet

Ağca Koyunlu aşiretinden tahsil edilemeyen mal-i harmeni bedelinin ilgili reaya ve kethüda Mehmed Ağa üzerinden toplanarak tahsili emredilmiştir.

Bâ-hatem-i es-Seyyid Süleyman Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr hâlâ medîne-i Ayıntab'da seccâde-nişîn olan fazîletlü semâhatlü efendi zîde fazlühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa zîde kadrühû inhâ olunur ki Ağca Koyunlu aşâyirinden her sancaklu cemâ‘ati zimmetlerinde mâl-i harmenîleri(?) kalup hâlâ kethüdâları Mehmed Ağa'dan Yeniil Voyvodası taleb eyledikde ve kendimiz Terbend(?) nâm mahalde Yeniil Voyvodası ile görüşdüğümüzde cemat-i mezkûrun kethüdâsı Mehmed Ağa ve cemâ‘at-i mezbûrun ihtiyârları dahi (...) kendimizden bin beş yüz gurûş deyn alup Yeniil Voyvodası'na teslîm ve Mar‘aş ve Ayıntab ve sâir mahallerde olan re‘âyâlarından tahsîl ve kendimize teslîm eylemek üzere Yeniil Voyvodası'nın müvâcehesinde ta‘ahhüd etmişler iken bu âna değin meblağ-ı mezbûru eğlendürüp tarafımıza teslîm etmediklerinden işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve hâlâ kethüdâları Mehmed Ağa dahi gönderilmişdir vardıkda Ayıntab kazâsında ve derûn-ı şehirde olan cemâ‘at-i mezbûr re‘âyâlarının sene-i sâbık vergeldikleri mâl-ı harmanilerin(?) kethüdâları mûmâ ileyh Mehmed Ağa ma‘rifeti ile tahsîl ve ba‘zı re‘âyâları dahi kendüleri firâr ve emvalleri ba‘zı mahallerde ve ba‘zı kimesnelerin yanlarında zabt etmeleriyle re‘âyâ-ı mezbûrlardan firâr edenlerinin mâl-ı harmanilerin(?) bulunan emvallerinden tahsîl ve kethüdâları Mehmed Ağa'ya teslîm itdürüp bir vecihle ta‘allül ve muhâlefet etdirmeyüp müceb-i buyrulduuyla ‘amel edesiz fi 3 Şevvâl sene 1155’

Belge No 43 – Sayfa No: 257

Belge Türü Tezkere ve Berât

Konu Zeamet'in Sulbi Vârislere İbkaası

Özet

Müteveffâ Halil'in zeameti oğulları Mehmed, Hüseyin ve Hasan'a ortak olarak ibkâ edilmiş, her biri sefer şartıyla görevde kalacaktır.

‘Zikr olunan ze‘âmetlerine zarar gelmemek için bâ-fermân-ı âlî kaydlarına şerh verildiği mestûr ve mukayyed olmağın mücebince ibkâ olunmak emr olunup sâdır olan emir üzerine sancağında sâkin olup alaybeyisi bayrağı altında sefer eşmek ve berât etmek şartıyla ibkâ olunmak için sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf Şa‘bânının on dokuzuncu günü târihiyle hâlâ Bağdad Vâlisi düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü Ahmed Paşa edânullâhu te‘âlâ iclâlehû

tarafından tevcih ve ibkâ olunup tahvil verildikten sonra tezkeresi ihrac olunmak fermân buyurulmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî zikr olunan yirmi dört bin akçe ze'âmet müteveffâ Halil'in fevtinden on beş gün sonra muahhar târîh ile Âsitâne-i Sa'âdet'de olan kimesnenin ref'inden sulbî sahîh oğulları merkûm Mehmed ve Hüseyin ve Hasan'a merhameten ber-vech-i iştirâk ibkâ olunup berât-ı âlişân için tezkere verildi tahrîren şehr-i Şa'bân li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Bi-Muhâfız-ı Bağdad

Belge No 44 – Sayfa No: 257

Belge Türü Nişân

Konu Vakıf Görevinin Asıl Mirasçısına İadesi

Özet

Ayıntab Mordan karyesindeki vakıf görevleri, haksız devreden sonra yeniden asıl mirasçısı es-Seyyid Mehmed'e verilmiştir. Halkın ve Anadolu Kazaskeri'nin desteğiyle görev tevcih edilmiştir.

Nişân-ı şerîf budur ki

‘İşbu râfî’ü tevkî’-i refî’ü’ş-şân-ı hâkânî kıdvatü'l-emâsil ve'l-akrân es-Seyyid Mehmed zîde kadrühû Dîvân-ı Humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab'da Mordan(?) karyesinde vâki' mescid ve hân-ı sebîl vakfının vazîfe-i mu'ayyene ile mütevellîsi ve âbkeşi olan Şeyh Mehmed fevt oldukda sabıkâ Sadr-ı Anadolu Mehmed Said'in i'lâmıyla ciheteyn-i mezbûreteyn kendüye tevcih olunup hizmetinde mecd ü sâ'î ve 'azl icâb eder hâli yoğiken hilâf-ı inhâ ile ref'inden el-Hâcc Mehmed'de ba'de andan dahi ref'inden Abdullah veledeşe ba'de andan dahi fevtinden Mehmed ibn-i Şeyh Mehmed'e ba'de anın dahi ref'inden sâhib-i evvel olmak üzere mezbûr el-Hâcc Mehmed'e tevcih olunup lâkin cümleden akdem bilâ veled-i fevt olan Şeyh Mehmed'in mahlûlünden kendüye tevcih olunmağla sâhib-i evvel olmağın zikr olunan tevliyyet ve âbkeşlik mezbûr el-Hâcc Mehmed'in ref'inden kendüye tevcih ve yedine berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek bâbında 'inâyet recâ ve mezbûr es-Seyyid Mehmed (silik) tevliyyet min-küllî'l-vücûh müstahak olduğunu ahâlî-i kazâdan Âsitâne-i Sa'âdet'de misâfîren sâkin mevcûd bulunan on beş nefer kimesnelerden istihbâr olundukda minvâl-i muharrer üzere olduğunu her biri 'alâ-tarîki's-şehâde haber verdiklerinde a'lemü'l-'ulemâi'l-mütebahhirîn efdalü fudelâi'l-müteverri'in bi'l-fi'il Anadolu Kazaskeri

Mevlânâ es-Seyyid Mehmed Emîn edânullâhu te‘âlâ fezâilühû dahi i‘lâm etmeleriyle i‘lâmı mücebince tevcîh olunmak fermânım olmağla hakkında mezîd-i ‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp mevlânâ-yı müşârün ileyhin i‘lâmı ve bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvelinin yirmi altıncı günü târîhiyle müvarrah verilen ruûs-ı humâyûnum mücebince bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr es-Seyyid Mehmed zîde kadrühû’

Sayfa No: 258

(Önceki Belgenin Devâmı)

varup evkâf-ı mezbûr mahsûlünden alup müteveffâ ola ol bâbda ref‘ olunan mezbûr tarafından ve taraf-ı âhardan hiç ferd mâni‘ olmaya dahl ve ta‘arruz kılmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi's-sâlis ‘aşer min Cemâziyelâhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No 45 – Sayfa No: 258

Belge Türü Buyruldu

Konu Vergi Tahsili ve Göçmenlerin İskânı

Özet

Amik Hâssı’na bağlı Küfran karyesinin re‘âyâsından bazıları Ayıntab’a göçüp vergi ödemeyince, mîrî ve tekâlif borçlarının tahsil edilerek eski karyelerine iskân edilmeleri emredilmiştir.

Bâ-hatem-i Hüseyin Paşa Vâlî-i Haleb hâlâ

‘Şerî‘at-meâb Ayıntab Nâibi izzetlü Efendi [boşluk] zîde ilmühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa zîde kadrühû inhâ olunurki Haleb vâlîlerine mu‘ayyen ve mahsûs olan ‘Amik Hâssı re‘âyâsından Küfran nâm karyenin kadîmî defterlü re‘âyâlarından Kuyumcu Keleş zımmî ve sâir ma‘lûmü'l-esâmî re‘âyâ nefsi-i Ayıntab'a varup sâkin ve mütemekkin olmalarıyla beher sene üzerlerine lâzım gelen mîrî ve tekâliflerin hâs zâbitine vergelmişler iken bu sene-i mübârekede henûz rûsûm-ı mîrîlerin ve tekâlif-i lâzımelerin vermeyüp ve mefsûrlar kadîmî karyelerini terk etmeleriyle karye-i mezbûrenin perâkende olmalarına bâ‘is ve mâl-ı hâss-ı mezbûrun noksânına mûcib olmalarıyla sinîn-i sâbık üzere rûsûm-ı mîrîleri her ne ise

ve tekâlîf-i lâzımelerine îcâb etmiş ise ma‘rifet-i şer‘le ve zâbitleri Çukadârımız (silik) ma‘rifetiyle tamâmen ve kâmilten tahsîl olunduktan sonra kadîmî karyelerine nakl ve iskân etdirilmek bâbında Dîvân-ı Haleb'den işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr kılınmıştır inşaallah te‘âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere re‘âyâ-yı mezbûrun mu‘tâd-ı kadîm ve sinîn-i sevâbık üzere rûsûm-i mîrî ve tekâlîfleri ba‘de't-tahsîl kadîmî karyelerine nakl ve iskân itirilüp hilâfından hazer ve mûceb-i buyruldu ‘amel edesiz deyü buyruldu fî 20 Ramazân sene 1155’

Belge No 46 – Sayfa No: 258

Belge Türü Nişân

Konu Hatiplik Görevine Atama

Özet

Ferhadiye Camii’nde hatip olan Şeyh Mehmed’in vefatından sonra küçük yaştaki oğluna hileli şekilde verilen görev, mahalleli talebiyle Es-Seyyid Mehmed Sadık Halife’ye tevcih edilmiştir.

Nişân-ı

‘Ayıntab’a tâbi‘ Akyol mahallesinde vâki‘ Ferhadiye Câmi‘-i Şerîfi Vakfı’ndan olma üzere vazîfe-i mu‘ayyene ile câmi‘-i şerîfde hatîb olan Şeyh Mehmed nâm kimesne bundan akdem İstanbul’da Koca Mustafa Paşa Medresesi’nde misâfîren sâkin iken fevt oldukda hitâbet-i mezkûreyi âhardan bir kimesne iki yaşında sağîr oğlu Hafız Mehmed üzerine berât ettirmekle ol vecihle hitâbet-i merkûm mahlûl olmağın zikr olunan hitâbet-i mezbûr Hafız Mehmed ref’inden erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü-ş-şân-ı hâkânî es-Seyyid Mehmed Sadık Halîfeye tevcih olunup yedine berât-i şerîf-i âlişân verilmek bâbında ‘inâyet recâsına cümle ahâlî-i mahalle iltimâsıyla vâki‘-i hâli Ayıntab Nâibi Mevlânâ Emrullah zîde ilmühû ‘arz etmekle pâye-i serîr-i a‘lâya telhîs oldukda hakkında mezid-i ‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp sâdir olan hatt-ı humâyûn-ı aliyye bin yüz elli beş senesi Recebül’l-ferdinin’

Belge No 47 – Sayfa No: 259

Belge Türü İnha

Konu Nakîbü’l-Eşrâf Ataması

Özet

Ayıntab sâdâtı üzerine Es-Seyyid Ebubekir Efendi’nin kâim-makâm olarak

atandığı, nesep kontrolü, sahte iddiaların engellenmesi ve sâdâtın mallarının korunması görevleri tanımlanmıştır.

‘Kıdvetü's-sâdâti'l-kirâm sabıkâ kâim-makâm olan es-Seyyid Ebubekir Efendi dâme şerefen Ba'de't-tahiyyeti'l-vâfiye inhâ olunur ki Ayıntab kazâsında olan sâdât-i kirâm-ı zevî'l-ihtirâm üzerlerine tarafımızdan seni kâim-makâm nasb ve ta'yîn etmişizdir gerekidir ki sahîhatü'l-ensâblarına tevkîr ve ihtirâm idüp teseyyüdü zâhir olup kuzât hüccetleri ve kâim-makâmlar temessükleriyle dahîl olup izhâr-ı siyâdet ve irâet-i alâmet-i hadar edenleri men'de ihtimâm idüp kendün dahi kat'an bir kimesneye alâmet vaz'ına izin vermeyüp iddi'â-i sıhhat-i neseb edenleri tarafımıza havâle edesiz ve şer'an lâzım gelen te'dîb ve ta'zîrlerini ve hukûk-ı şer'îyye-i sâbite tahsîli iktizâ etdikde siz idüp sâdât-ı kirâmı sâir hükkâma rencide etdirmeyesiz hulâsa-i kelâm bu vedî'a-i 'uzmâ ve emânet-i kübrâda kemâl-i 'ıffet ve istikâmet idüp sâdât-ı kirâmdan tevcîh ve arûsiye ve sâir bahâne ile akçelerin almayup sıyânet-i 'ırz ve mâllarında bezl-i makdûr ve sa'y-i mevfûr eylemeniz ile dünyâda makbûl-ı hâs ve 'âmm ve 'ukbâda mazhar-ı şefâ'at-i hazret-i seyyidü'l-enâm 'aleyhi efdalü't-tahiyye ve ekmelü's-selâm olası ve s-selâm fî gurra Ramazânü'l-mübârek li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Mine'l-Fakîr

Es-Seyyid Mahmud

En-Nakîb

Belge No 48 – Sayfa No: 259–260

Belge Türü Nişân

Konu Müezzinlik Görevi Üzerindeki Tartışma

Özet

Müezzinlik görevinin daha önce meşru olarak devredildiği halde tekrar talep edilmesi üzerine geçmiş kayıtlara dayanılarak Şeyh Ali'nin kaydı iptal edilmiş, görev Seyyid Mehmed Halîfe'ye verilmiştir.

Nişân-ı

‘Erbâb-ı istihkâkdan işbu râfi'ü tevkî'-i refi'ü's-şân-ı hâkânî es-Seyyid Mehmed Halîfe zîde salâhuhû Dîvân-ı Humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab'da vâki' Mincaliye

Medresesi Vakfı'ndan olmak üzere yevmî bir akçe vazîfe ile müezzin olan İbrahim cihet-i mezbûr ve bundan akdem yüz yirmi dört târîhinde askerî berâtını virüp sulbî oğlu Mustafa'ya kasr-ı yed ve kasr-ı yedinden yine askerî tarafından berât virilüp mutasarrıfken fevt olmağla mahallinden bin yüz elli bir senesi Cemâziyelâhîrinde kendüye tevcih ve yine askerîden berât virilüp mutasarrıf iken mezbûr İbrahim'in bir yadı dahi Anadolu Muhâsebesi'nde olmağla hîleye şürû' ve yirmi dört târîhinde kasr-ı yed eylediği cihet-i mezkûreye kırk üç senesinde bir def'a dahi Şeyh Ali nâm kimesneye kasr-ı yed idüp mezbûr Şeyh Ali'nin yedine dahi mâliyeden berât verilmekle zabtına muhâlefet etmekle kuyûdât tettebbu' olundukda mezbûr İbrahim cihet-i mezbûreyi yirmi dört târîhinde Mustafa'ya kasr-ı yed idüp cihet-i mezbûrede kat'an alâkası kalmamışken kırk üç târîhinde müezzinlik-i mezbûru Şeyh Ali'ye kasr-ı yed eylediği sahîh değildir deyü Anadolu Kazaskeri i'lâmıyla mezbûr Şeyh Ali'nin Anadolu Muhâsebesi'nde olan kaydı terkîn olunmak için yedine tuğralı emr-i âlişân verilmekle kalemine 'ilm-i haber kâimesi verilüp henûz mahallinden kaydı terkîn ettirilme üzere iken sâhibü'l-firâş olduğundan kalemine gönderemeyüp hâli üzere kalmağla mezbûr Şeyh Ali bir takrîb ile askerî rûznâmçesinde olan kaydını terkîn ve bir takrîb ile mâliye berâtı mücebince zabtı için yedine emr-i âli alup gadr-i küllî etmekle hâline merhameten bundan akdem yedine verilen 'ilm-i haber kâimesi mantûkunca cihet-i mezbûr kendüye kemâkân ibkâ ve mezbûr Şeyh Ali'nin kaydın terkîn ve yedine berât-ı âlişânım verilmek bâbında 'inâyet recâ ve zikr olunan müezzinliğini vech-i meşrûh üzere yirmi dört târîhinde İbrahim (silik) Mustafa Halîfe'ye ve Mustafa Halîfe'nin fevtinden elli bir senesinde Seyyid Mehmed Halîfe'ye tevcih ba'de Anadolu Muhâsebesi'ne verilen 'ilm-i haber kâimesi mücebince kaydı terkîn olunduğu askerî rûznâmçesinde ve müezzinlik-i mezbûr İbrahim Halîfe kasr-ı yedinden vazîfe-i mu'ayyene ile kırk üç târîhinde Şeyh Ali'ye tevcih ve ba'de vech-i meşrûh üzere mâliye berâtı mücebince zabtı için elli beş senesi Cemâziyelevvelinde emr-i şerîf virülüp askerî'

Sayfa No: 260

(Önceki Belgenin Devâmı)

'kaydı terkîn için 'ilm-i haber kâimesi verildiği Anadolu Muhâsebesi'nde başka başka derkenâr olunmağın fî nefsi'l-emr kaydları muktezasınca hak Seyyid Mehmed'in ve i'lâm-ı şer'îis dahi olmağla i'lâm-i şer'î ve 'ilm-i haber kâimesi mücebberince merkûm

Şeyh Ali'nin Anadolu Muhâsebesi'nden berâtı kaydı terkîn ve mezbûr Seyyid Mehmed'de ref'inden tevcîh ve mâliyeden berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek üzere iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim bi'l-fi'il Reîsü'l-Küttâb olan Mehmed Râğıb dâme mecdühû i'lâm etmekle i'lâmı mücebince berât kaydı terkîn ve ref'inden mezbûr Seyyid Mehmed'de tevcîh ve mâliyeden berât olunmak fermânım olmağın hakkında mezîd-i 'inâyet-i pâdişâhânem zuhûra götürüp bin yüz elli beş senesi Receb-i şerîfinin yirminci günü târihiyle muvarrah verilen ruûs-ı humâyûnum mücebince bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr Seyyid Mehmed Halîfe zîde salâhuhû varup ref' olunan mezbûr yerine evkâf-ı mezbûrede müezzin olup edâ-i hizmet eyledikten sonra vech-i meşrûh üzere ta'yîn olunan yevmî bir akçe vazîfesin evkâf-ı mezbûr mahsûlünden mütevellîsi olanlar yedinden alup mutasarrıf olup ref' olunan mezbûr ve taraf-ı âhardan hiç ferd dahl ve âlî kılmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi' 'işrîn min şehr-i Receb li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No 49 – Sayfa No: 260

Belge Türü: Ze'âmet Tevcîh ve İbka

Konu: Telbeşar Nâhiyesi Ulu Ma'sara Ze'âmeti

Özet:

Bağdad'da bulunan Mehmed, Hasan ve Hüseyin'in babaları Halil'in vefatı üzerine boşalan Telbeşar'daki 24.000 akçelik ze'âmet, üç kardeşe iştirak yoluyla tevcîh edilmiş; ancak kısa bir süre sonra bu ze'âmetin başka bir kişiye verildiği haberi alınmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda söz konusu tevcîhin geçersiz olduğu ve ilk tevcîhin geçerli olduğu tespit edilerek, ze'âmet tekrar üç kardeşe ibkâ edilmiştir.

Ze'âmet-i nâhiye-i Telbeşar der-livâ-i Ayıntab

'an-tahvîl-i Sinan ibkâ

Be-nâm-ı Mehmed ve Hasan ve Hüseyin

Ulu Mahsara tâbi'-i mezbûr

24000

‘Orta boylu elâ gözlü açık kaşlı Mehmed ve Hasan ve Hüseyin Bağdad cânibinde vâki’ ordu-yı humâyûna arz-ı hâl idüp Ayıntab sancağında Telbeşar nâhiyesinde Ulu Mahsara nâm karye ve gayrîden yirmi dört bin akçe ze‘âmet tekâ‘üd olmak üzere pederleri Halil’in üzerinde iken fevt ve ze‘âmeti mahlûl olmağın bin yüz elli beş senesi mâh-ı Cemâziyelevvelinin ikinci günü târîhiyle ze‘âmet-i mezbûre fevt olan pederleri mahlûlünden merhameten ber-vech-i iştirâk mîrimîrândan kendülere tevcîh olunup tahvîl-i tezkere ile mutasarrıflar iken Âsitâne-i Sa‘âdet’de müteveffâ-yı merkûmun fevtinden mâh-i mezbûrun on yedinci günü muahhar târîh ile Kuşcubaşı nâmında bir kimesne ze‘âmet-i mezbûra tevcîh olunduğun istimâ‘ etmeleriyle kendülere gadr olunmağın ze‘âmet-i mezbûre pederleri fevtinden ve on beş gün sonra muahhar târîh ile Âsitâne’de olan kimesnenin ref’inden merhameten müceddeden kendülere ber-vech-i iştirâk ibkâ olunmak bâbında istid‘â-yı ‘inâyet etmeleriyle husûs-ı mezbûr Ayıntab Sancağı Alaybeyisi Seyyid Ali’den suâl olundukda minvâl-i meşrûh üzere olduğunu i‘lâm etmegin ordu-yı humâyûnda mahfûz cebe tefterlerine mürâca‘at olundukda zeamet-i mezbûrenin kaydı bulunmayup kuyûdât-ı ahkâma mürâca‘at olundukda zikr olunan Telbeşar nâhiyesinde Ulu Mahasara nâm karye ve gayrîden yirmi dört bin akçe ze‘âmet mutasarrıfı Halil’in fevtinde sulbî sahîh oğulları Mehmed ve Hasan ve Hüseyin’e ber-vech-i iştirâk bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvelinin ikinci günü târîhiyle mîrimîrânda tevcîh olunup merkûmlar vilâyetlerinde olmalarıyla me’mûr oldukları Bağdad muhâfazasına gelinceye dek nâ-mevcûddurlar deyü’

Belge No 50 – Sayfa No: 260

Belge Türü: Bedel-i Cebelü Tahsilât Defteri

Konu: Tımâr ve Ze‘âmet Sahiplerinin Askere Katılım Bedeli

Özet:

Ayıntab ve Telbeşar’a tâbi köylerdeki tımâr ve ze‘âmet sahiplerinin isimleri, bağlı bulundukları köyler, yıllık gelir miktarları ve yükümlü oldukları asker sayısı listelenmiş; toplam 28 kişi adına 40 nefer karşılığı 1.150 gurus bedel-i cebelü toplanmıştır.

Be-nâm-ı Mehmed veled-i Esîr tekâ'üd Karye-i Sartar tâbi'-i Telbaşar Yuzusu 4000 Nefer 1	Be-nâb-ı Osman tekâ'üd Karye-i Erbüken tâbi'-i mezubr Yazusu 1123.5 Nefer 2	Ben-nâm-ı Abdurrahman sabî Karye-i Kelpin tâbi'-i Ayıntab Yazusu 16383 Nefer 2	Be-nâm-i Mehmed veled-i Abdurrahman sabî Karye-i Kelpin tâbi'-i nâhiye-i Ayıntab Yazusu 16383 Nefer 2
Be-nâm-ı Seyyid Ali veled-i Mehmed tekâ'üd Karye-i Evliyacık tâbi'-i Ayıntab Yazusu 5420 Nefer 1	Be-nâm-ı Ali veled-i Kambur Ali sabî Karye Bostancık tâbi'-i Telbaşar Yazusu 3400 Nefer 1	Be-nâm-ı Es-Seyyid Mehmed ve Halil veledân-ı Masum(?) Karye-i Karacaviran tâbi'-i Ayıntab Yuzusu 15000 Nefer 3	Ali tekâ'üd Karye-i Şumha tâbi'-i nâhiye Ayıntab Yazusu 7000 Nefer 1
Be-nâm-ı Ali veled-i Mustafa sabî Karye-i Hums tâbi'-i Ayıntab Yuzusu 5000 Nefer 1			

Cem'an

Bedel-i cebelü 28	Behar nefer Aded 40
----------------------	---------------------------

Cem'an

Gurûş

yalnız bin yüz elli gurûşdur fî 2 Cemâziyelâhir sene 1155

Belge No 51 – Sayfa No: 261

Belge Türü: Ferman

Konu: Cebelü Bedeliyesi Tahsili

Özet:

Mar‘aş, Malatya ve Ayıntab sancaklarında bulunan timar ve zeamet sahiplerinden, 1155 yılına mahsus olmak üzere, 163.5 neferlik cebelü bedeliyesi toplamda 50.553 gurus olarak hesaplanmıştır. Bu meblağın, Ayıntab Mukataası Emîni Üzümlüzâde Mehmed’in gözetiminde ilgili kişilerden veya onların yerine geçen voyvoda ve subaşılarından, mümkün olmadığında da aşar gelirlerinden tahsil edilerek hazîneye aktarılması emredilmiştir.

Defterdâr Efendi'nin nişanı mahallidir

‘Mefâhirü'l-kuzzât ve'l-hükkâm me‘âdinü'l-fezâili ve'l-keâm Mar‘aş ve Malatya ve Ayıntab sancaklarında ve olan kadılar zîde fazlühüm ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a‘yân Dimos-ı Ayıntab Mukāta‘ası Emîni Üzümlüzâde Mehmed zevce-i metrûkesi ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân alaybeyisi ve çeribaşları zîde kadrühüm tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Mar‘aş ve Malatya ve Ayıntab sancaklarında vâki‘ zü‘emâ ve erbâb-ı tîmârdan yüz altmış üç buçuk bir sülüs nefer sıbyân ve mütekâ‘idîn cebelüs olup ve beher neferi için kırkar gurûşdanbin yüz elli beş senesine mahsûben iktizâ eden elli bin beş yüz elli üç gurûş bir sülüs mâl-ı bedeliyeleri sen ki mûmâ ileyh ve Üzümcüzâde Mehmed zîde mecdühûsun ma‘rifetinle tahsîl olunmak üzere fermânım olup vech-i meşrûh üzere uhdende kayd olunmağla imdi işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim ile irsâl olunan memhûr ve müzmâ sûret-i defter mûcebince ol mikdâr mâl-ı bedeliyeyi zü‘emâ ve erbâb-ı tîmârın kendülerinden ve kendüleri mevcûd olmadığı hâlde ze‘âmet ve tîmârlarını zabt eden voyvoda ve subaşılarından anlar dahi mevcûd olmadıkları sûretde karyeleri mahsûlünden zü‘emâ ve erbâb-ı tîmâra ‘âid olan a‘şâr-ı şer‘iyyelerinden mîrî için cem‘ ve tahsîl ve Hazîne-i Âmirem veyâhûd sebeb-i tahrîr ahkâmı ile havâle olunan mahallere edâ ve teslîm etdirmekte ihtimâm ve dikkat eylesin ve siz ki kadılar ve alaybeyleri ve çeribaşları mûmâ ileyhimsiz fermânım

olduğu üzere zikr olunan cebelü bedeliyesi emîn-i mûmâ ileyh ma‘rifetiyle mîrî için yerlû yerinden cem‘ ve tahsîl ettirmekde siz dahi cidd ü sa‘î idüp muğâyir-i emr-i âlişânım vaz‘-ı hareketden ihtirâz ve ictinâb etmeniz bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle [boşluk] vakdıkda bu bâbda vech-i muharrer üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ‘ ve lâzımü'l-intisâlimin mazmûn-ı münîfî üzere âmil olub hilâfıyla vaz‘ u hareketden be-gâyet ihtirâz eyleyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi‘ min şehr-i Cemâziyelâhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No 52 – Sayfa No: 262

Belge Türü: Berat

Konu: Mincaliye Medresesi Müezzinliği

Özet:

Şeyh Ali, Ayıntab Mincaliye Medresesi müezzinliği görevine Maliye beratıyla atanmışken, es-Seyyid Mehmed Halîfe'nin askerî beratla müdahalesi sonucu ihtilaf çıkmıştır. Tevcîh önceliğinin Maliye tarafında olması ve askerî kaydın itibarsız hale gelmesi nedeniyle, Şeyh Ali'nin görevine devam etmesi ve diğer müdahalelerin engellenmesi emredilmiştir.

Nişân-ı

‘Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri‘în Ayıntab kazâsında nâibü's-şer‘ olan Mevlânâ [boşluk] zîde ilmühû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki kıdvetü's-sulehâi's-salikîn Şeyh Ali zîde salâhuhû Dîvân-ı Humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab'da Mincaliye Medresesi'nin vazîfe-i mu‘ayyene ile müezzinliği mâliye berâtıyla mutasarrıf İbrahim Halîfe kasr-ı yedinden kırk üç târîhinde Şeyh Ali'ye tevcîh ve on üç sene tasarrufunda olup dahl olunmak îcâb etmez iken askerî berâtıyla es-Seyyid Mehmed zuhûr ve müdâhalesinden teşekkî olundukda mâliye berâtıyla zabt ve mezbûrun müdâhalesini men‘i için emr-i şerîf dahi sâdır olmuş iken yine ta‘addîden hâlî olmamağla askerî kaydı terkîn ve mâliye berâtı mücebince kendüye zabt etdirilmek üzere emr-i şerîfim verilmek recâ eylediği ecilden aklâmda görüldükde müezzinlik-i mezbûrun kadîmde kaydı olmayup bin doksan yedi târîhinde müceddeden kayd ile İbrahim Halîfe'ye tevcîh ba‘de doksan sekiz târîhinde Ali nâm

kimesne askerî berâtıyla müdâhale etmekle müdâhalesi men' birle mezbûr İbrahim Halîfe'ye ibkâ berâtı verildikten sonra mezbûr İbrahim Halîfe'nin kasr-ı yedinden Şeyh Ali'ye bin yüz kırk üç senesinde tevcîh ve hâlâ üzerinde mestûr ve mukayyed olduğu Anadolu Muhâsebesi'nden müezzinlik-i mezbûr Ali Halîfe'ye bin doksan sekiz senesi Saferinde vakıf mütevellîsi Hasan 'arzıyla müceddeden tevcîh olunup üzerinde iken fevt olmağla mahlûlünden bin yüz on beş senesi Rebî'ü'l-evvelinde müteveffânın berâtı mücebince Mustafa Halîfe'ye dahi tevcîh ba'de Mustafa fevt olmağla mahlûlünde es-Seyyid Mehmed Halîfe'ye bin yüz elli bir senesi Cemâziyelâhiresinde tevcîh ve mukayyed olduğu askerî rûznâmçesinden derkenâr ba'de sâdır olan fermân-ı âlîşân mücebince Anadolu Muhâsebesi ve askerî kuyûdâtı tettebbu' olundukda müezzinlik-i mezbûrun Anadolu Muhâsebesi defterlerine ibtidâen müceddeden kaydı doksan yedide İbrahim Halîfe'ye tevcîh ve askerî rûznâmçesine müceddeden ibtidâen kaydı doksan sekiz târîhinde Ali Halîfe'ye berât verilmekle mâliye kaydı bir sene mukaddem olmuş olur bu takdîrce tevcîhâtda i'tibâr-ı tevcîh akdemdir bâ-husûs bir sene sonra askerîden berât etdiren Ali Halîfe mâliye berâtıyla bir sene mukaddem alan İbrahim Halîfe'ye mu'âriz ve ol dahi teşekkî eyledikde Ali Halîfe'nin müdâhalesi men' ve İbrahim Halîfe'ye ibkâ berâtı verildiği askerî tarafı habîr ve i'tibârdan sâkıt ve metrûk kalmışiken askerîden tekrâr berât verilmek ve bir cihetin iki kalemde olmak tevcîhâtın ihtilâlîne bâ'is hâlât-ı nâ-raziyye olmağla askerî kaydı terkîn ve mâliye berâtı mücebince zabtı için emr-i âlîşânım verilmesini iftîhârü'l-emâcid ve'l-ekârim bi'l-fi'il Reîsü'l-Küttâb olan Râğıb Mehmed dâme mecdühû i'lâm etmekle i'lâmı mücebince askerî kaydı ref' ve terkîn olunmağla imdi mâliye berâtı mantûku üzere zabt etdirilmek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzere 'amel idüp dahi vech-i meşrûh üzere mezbûr es-Seyyid Mehmed Halîfe'nin yedinde olan askerî berâtın kaydı terkîn olunmağla müezzinlik-i mezkûr merkûm Şeyh Ali zîde salâhuhûnin yedinde olan mâliye berâtı mücebince zabt etdirdüp hilâf-ı berât-ı âlîşân ve muğâyir-i emr-i humâyûn mezbûru ve âharı müdâhale ve ta'arruz etdirmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi's-sânî min Cemâziyelâhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No 53 – Sayfa No: 263

Belge Türü: Ta'yîn ve Talimat Yazısı

Konu: Ayıntab Serdarlığına Hâcî Ömer'in Atanması

Özet:

Siyavuşzâde'nin görevden alınması üzerine Hâcî Ömer, Ayıntab'daki birinci bölüğün serdarı olarak atanmıştır. Yeniçeri, cebeci, topçu gibi sınıfların Hâcî Ömer'e itaat etmeleri, ayrıca ölen mensupların muhallefâtının beytûlmâle aktarılması için gereken işlemleri yürütmesi emredilmiştir.

‘Şerî‘at-şî‘âr fazîlet-disâr Ayıntab Kadısı [boşluk] Efendi zîde fazlühû ba‘de's-selâm inhâ olunur ki kazâ-i mezbûrda serdâr olan birinci bölüğün Siyavuşzâde ref‘ olunup yerine tarafından vekîl nasb eylediği yemiş bir cemâ‘atin Hâcî Ömer zîde kadrühû serdâr nasb ve ta‘yîn olunmuşdur gerekdir ki mezbûru serdârlık umûrunda kıyâm etdirdüp âharı müdâhale etdirmeyesiz ol tarafda olan yeniçeri ve cebeci ve topçu ve top arabacısı ve kul oğulları ve gilmân-ı acemî mezbûru üzerlerine serdâr ve zâbit bilüp sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz‘ u hareketde bulumayup itâ‘at üzere olalar ve tevâif-i mezbûrundan bilâ-vâris-i ma‘rûf fevt olanların muhallefât ve metrûkâtların mezbûra ahz u kabz etdirdüp ma‘rifet-i şer‘le sûk-ı sultânî fûrûht ve hâsıl olan nukûdun mûmzâ ve mahtûm müfredât defterleriyle taraf-ı beytûlmâle irsâl ve îsâl etdiresiz ve sen ki serdarsın mukîm ve misâfir zuhûr eden erâzil ve eşkıyânın zabt u rabtlarında tekâsül etmeyüp sükkân-ı vilâyet emn ü rahâtlarına mecd ü sâ‘î olup hilâf-ı şer‘ ve'l-kânûn vaz‘ u hareketden be-gâyet mücânebet idüp müceb-i mektûb ile âmil olasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i Cemâziyelâhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

El-Fakîr

Hasan

Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî

Temme'l-kelâm fî hâze'l-makâm

(mühür)

Belge No 54 – Sayfa No: 263

Belge Türü: Berat

Konu: Kastal Mescidi Müezzin ve Ferraşlık Görevi

Özet:

Kastal Mescidi'nde müezzin ve ferraş olan Mehmed'in vefatı üzerine yerine Hüseyin Halîfe atanmıştır. Berat ile görevlendirilerek mescitteki hizmeti eskisi

gibi yürütmesi, hiçbir kimsenin bu atamaya müdahalede bulunmaması gerektiği belirtilmiştir.

Nişân-ı

‘Medîne-i Ayıntab'da Debbâğ Hamâmı kurbunda vâki‘ Kastal Mescid-i Şerîfî'nde vazîfe-i mu‘ayyen ile müezzin ve ferrâş olan Mehmed fevt olup yeri hâlî ve mahlûl olmağla yerine erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî Hüseyin Halîfe her vecihle lâyük ve mahal ve müstahak olmağla mahlûlünden tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek bâbında istid‘â-yı ‘inâyet etmegin vâki‘ ise sadaka idüp bu berât-ı humâyûn-ı sa‘âdet-makrûnu verdim ve buyurdum ki ba‘de'l-yevm merkûm varup zikr olunan mescid-i şerîfde müteveffâ-yı mezbûrun yirene müezzin ve ferrâş olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesine üslûb-ı sâbık mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du‘âya müdâvemet göstere ol bâbda taraf-ı âhardan ferd mâni‘ ve mezâhim olmayup bir vecihle dahl ve ta‘arruz kılmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâhir-i şehr-i Rebî‘ü'l-âhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No 55 – Sayfa No: 264

Belge Türü: Kadılık Atama Fermanı

Konu: Ayıntab Kadılığı Görevinin Tevcihi

Özet:

Eski Rumeli Kazaskeri ve mevcut Nakibü'l-Eşraf Seyyid Mahmud'un arpalığı olan Ayıntab kazasının şer‘î işleri ve askerî kısmetleri Mevlânâ Mustafa'ya tevdi edilmiştir. Mustafa'nın 1155 yılı Şa‘bân ayının başından itibaren görevine başlayarak şer‘î hükümler çerçevesinde davranması emredilmiştir.

‘Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma‘denü'l-fazli ve'l-keîlâm Mevlânâ Mustafa zîde fazlühû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki a‘lemü ‘ulemâi'l-mütebahhirîn sabıkâ Rumeli Kazaskeri olup hâlâ Nakibü'l-Eşraf olan es-Seyyid Mahmud edânullâhu te‘âlâ fazâilühûnun arpalı olan Ayıntab kazâsının umûr-ı şer‘iyyesi kısmet-i askeriyesiyle ma‘an işbu sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf mâh-ı Şa‘bânü'l-mu‘azzamının gurrelerinden tarafından sana tefvîz ve sipâriş olmağla kazâ-i mezbûra varup gurre-i merkûmeden zabt idüp beyne'l-ahâlî icrâ-yı ahkâm-ı

şer‘iyye eyleyüp sermû şer‘-i şerîfden udûl eylemeyesin deyü müşârün ileyh tarafından mümzâ ve mahtûm mektûb verilmekle mücebince ‘amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki sâdır olan emrim ve mevlânâ-yı müşârün ileyh tarafından verilen mümzâ ve mahtûm mektûb mücebince kazâ-i mezbûra varup gurre-i mezbûreden zabt ve beyne'l-ahâlî icrâ-yı ahkâm-i şer‘iyye eyleyüp sermû şer‘-i şerîfden ‘udûl eylemeyüp mazmûn-ı emr-i şerîfimle âmil olasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâil-i Cemâziyelâhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No: 56-Sayfa No: 264

Belge Türü: Vergi ve Nüfus Kaydı

Konu: Ayıntab sancağına tâbi köylerdeki sabî ve tekâ‘üdlerin yazı kayıtları

Özet:

Ayıntab livasına tâbi çeşitli köylerde ikamet eden sabî (çocuk) ve tekâ‘üd (emekli) durumundaki şahısların vergi yükümlülükleri ve kayıtları listelenmiştir. Her bireyin bağlı bulunduğu köy, yazusu (vergi miktarı) ve nefer sayısı belirtilmiş; ayrıca bir sabî kaydının iptâl edildiği not edilmiştir. Belge, toplam nefer ve cebelü bedeliyle birlikte düzenlenmiştir.

Der-livâ-i Ayıntab

Be-nâm-ı Abdullah veled-i Ahmed sabî Karye-i Halik tâbi‘-i Ayıntab Yazusu 300 Nefer 1	Be-nâm-ı Abdullah veled-i Mehmed sabî Karye-i Küce tâbi‘-i Telbeşar Yazusu 5684 Nefer 1	Be-nâm-ı Mehmed veled-i Osman sabî Karye Küce tâbi‘-i Şehrülceviz Yazusu 8999 Nefer 1	Süleyman veled-i Hüseyn sabî Karye-i Tuzluca tâbi‘- i Ayıntab Yazusu 4018 Nefer 1
Be-nâm-ı İbrahim veled-i Hüseyn sabî Karye-i Luhan tâbi‘-i mezbûr Yazusu 4800	(iptâl edilmiş)	Be-nâm-ı Mehmed veled-i Mehmed sabî Karye-i Sarıme tâbi‘- i nâhiye-i Telbeşar Yazusu	Be-nâm-ı Hasan ve Hüseyn veledân-ı Mustafa sıbyân

Nefer 1		300 Nefer 1	Karye-i Kara Resûl tâbya-i nâhiye-i Ayıntab Yazusu 10689 Nefer 2
Be-nâm-ı es-Seyyid Mehmed ve es-Seyyid Kasım veledân-ı Hüseyin sıbyân Karye-i Su Boyunu(?) tâbi‘-i Telbeşar Yazusu 14666 Nefer 2	Be-nâm-ı Ahmed veled-i Mustafa sabî Karye-i Kara Resûl tâbi‘-i Ayıntab Yazusu 10689 Nefer 2	Be-nâm-ı el-Hâcc Mustafa tekâ‘üd Karye-i Aynfar tâbi‘ Şehrülcevaz Yazusu 8000 Nefer 1	Be-nâm-ı Mehmed veled-i Hasan sabî Kâim-makâm Susuzca tâbya-i nâhiye-i Ayıntab Yazusu 6200 Nefer 1

Belge No: 57-Sayfa No: 265

Belge Türü: Berât

Konu: Sırçaluoğlu es-Seyyid Ahmed Mescidi imamlığına Molla Yusuf’un tayini

Özet:

Ayıntab’daki Çırçırönü Mahallesi’nde bulunan Sırçaluoğlu es-Seyyid Ahmed Mescidi’nde görevli imam el-Hâcc Ahmed Halîfe’nin vefatı üzerine yerine Molla Yusuf’un tayini yapılmış ve berâtı verilmiştir. Molla Yusuf’un bu görevi evvelki usule uygun şekilde yürüteceği belirtilmiş, evkaf mahsulünden maaşını alacağı ve görevine müdahale edilmeyeceği vurgulanmıştır.

Nişân-ı

‘Medîne-i Ayıntab’da Eskici Pazarı’nda vâki‘ Çırçırönü mahallesi Sırçaluoğlu es-Seyyid Ahmed Mescid-i Şerîfi Evkâfı mahsulünden olmak üzere vazîfe-i mu‘ayyene ile İmâmı olan el-Hâcc Ahmed Halîfe fevt olup imâmeti mahlûl olmağla mahlûlünden işbu râfi‘ü tevkî‘-i refi‘ü’ş-şân-ı hâkânî Molla Yusuf zîde salâhühûya tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek recâsına Kıdvetü’n-nüvâbi’l-müteşerri‘în Mevlânâ Tokad Nâibi Hamdi Mehmed zîde ilmühû ‘arz etmegin hakkında mezîd-i

‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp mevlânâ-ı mûmâ ileyhın ‘arzı ve bin yüz elli iki senesi Saferü'l-hayrının on dördüncü günü târîhiyle muvarrah verilen ruûs-ı humâyûnum mücebince tevcîh idüp bu berât-ı humâyûn-ı şevket-makrûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr Molla Yusuf zîde salâhuhû varup müteveffâ-yı mezbûr yerinde mescid-i mezbûrda imâm olup edâ-yı hizmet eyledikten sonra bundan (akdem) mescid-i mezbûrda vazîfe-i mu‘ayyene ile imâmı olanlar ne vecihle mutasarrıf olagelmişler ise merkûm dahi yine ol vecihle vazîfe-i mu‘ayyenesin evkâf-ı mezbûre mahsûlünden mütevellisi olanlar yedinden alup mutasarrıf ola şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi's-sabî ‘aşer min Safer li-sene isnâ ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No: 58-Sayfa No: 265

Belge Türü: Ferman

Konu: Miras mallarının iadesi

Özet:

Abdurrahman, Hacı Gani ve oğlu İbrahim’den miras yoluyla hakkı olan malları almakta engellendiğini belirtip bu kişilerin mahkemeye çağrılarak malların kendisine teslimini talep etmektedir.

Hükm olunmuş nafaka Gurûş 100	Hemşirem beytinde çıkan meblağ Gurûş 200	Nukûd Gurûş 270	Selim kahve kahvede(?) Gurûş 90
Def‘a bostancısına kahve batmân 12	Def‘a oğlu İbrahim'e batmân kahveye Gurûş 15	Zimmetinde (...) Gurûş 50	Yedi kiseden sülûs hisse Gurûş 427.5

Bâ-hatem-i Memiş Paşa Vâlî-i Mar‘aş

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi Efendi ve voyvodası sâhib-i arz-ı hâlin hasımları ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle huzûr-ı şer‘a ihzâr ve ba‘de'l-mürâfa‘a muktezâ-yı şer‘-i enver sübût bulan hakkı merkûmlardan tamâmen tahsîl ve sahih-i arz-ı hâle redd ve teslîm edililüp ol tarafda da‘vâlarının rü‘yeti müte‘assir olur ise müceb-i şer‘îsini icrâ

ve ihkāk-ı hak olunmak için mezkûrları Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâr eylesin deyü buyruldu fî 12 Rebî‘ü'l-evvel sene 1155

Devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl kulları budur ki medîne-i Ayıntab'da Hâcî Gani ve oğlu İbrahim nâm kimesnelerden bâlâda mestûr olan eşyâlardan bu kullarına şer‘an isâbet eden hissemi üç beş nefer kimesne mâni‘ olup hakkımı ibtâl edenler bu kullarınıza gadr-i küllî olmağla merâhim-i aliyyelerinizden mercûdur ki mübâşir kulları ta‘yîn buyurulup huzûr-ı âlîlerinizde ihzâr ve mürâfa‘a-i şer‘ ve ihkāk-ı hak olunmak bâbında emr ü fermân devletlü merhametlü efendim sultânım hazretlerinizdir’

Bende

Abdurrahman

Belge No: 59-Sayfa No: 266

Belge Türü: Ferman

Konu: Vergi Tahsili

Özet:

Ayıntab’daki bazı mukāta‘alardan Başdefterdar Ali’nin hissesine düşen 1137,5 guruşluk kalemiye gelirinin ilgili kişilerden toplanıp İstanbul’a gönderilmesi istenmektedir. Bu iş için bir mübaşir atanmış ve tahsilatın eksiksiz yapılması emredilmiştir.

‘Mefâhirü'l-kuzzât ve'l-hükkâm me‘âdinü'l-fezâili ve'l-keâm Ayıntab Nâibi ve aynt sancaklarında vâki‘ kadılar zîde fazlühüm tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki hâshâ-i Mîrlivâ-i Ayıntab ve Dimos-ı Ayıntab ve karye-i Merdane ve karye-i Sam ve tevâbi‘i mukāta‘alarının ber-mûceb-i mu‘tâd-ı kadîm iktizâ eden kalemiyelerine iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim bi'l-fi‘il Başdefterdârım Ali dâme ulluvvühûnun hissesine isâbet eden cem‘an bin yüz otuz yedi buçuk gurûş yirmi akçe kalemiyesinin yerlû yerinden tahsîl ve irsâl ve teslîmi mühim ve muktezî olmağın imdi işbu emr-i şerîf-i âlişânım mübâşir ta‘yîn olunan [boşluk] zîde kadrühûnun yedine verilen imzâlu sûret-i defterda mukāta‘ât mutasarrıflarının isimlerin ve seneleri kalemiyeleri tasrîh olunduğu üzere ol mikdâr gurûş kalemiye akçelerini mâlikâne mutasarrıflarından kendüsün mevcûd olup zabt üzere olanların kendülerinden ve

kendüleri mevcûd olmayanların taraflarından zabt eden voyvoda ve mütesellimleri yedinden mübâşir-i merkûm ma‘rifetiyle yerlû yerinden tamâmen cem‘ ve tahsîl ve mübâşire teslîm ve mahalline kayd olunmak için ma‘mûlün-bih olmak üzere mübâşirden memhûr temessûk aldırup meblağ-ı mezbûru mübâşir-i merkûm ile bir gün evvel ve bir sâ‘at mukaddem Dersa‘âdetime irsâl ve başdefterdârım müşârün ileyh tarafına tamâmen ve kâmilan edâ ve teslîm ettirmekde ziyâde ihtimâm idüp bir dürlü gadr ve bahâne ile avk u te‘hîr etdirmeyüp fermânım olduğu üzere ‘alâ-eyyi-hâlin tahsîl ve mübâşir-i merkûm ma‘rifetiyle irsâl ettirmekde mezîd-i dikkat eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle [boşluk] vardıkda bu bâbda sâdır olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü'l-ittibâ‘ ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla âmil olup hilâfıyla vaz‘ u hareketden ziyâde ihtirâz ve ictinâb üzere olasız şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fi'l-yevmi's-sânî ‘işrîn min Cemâziyelevvel sene 1155’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 60

Sayfa No: 267

Belge Türü: Arz-ı Hâl

Belge Konusu: Haklarının zorla alınması şikayeti.

Özet:

Halidoğlu Mustafa, Karık köyünde nikâhlı olduğu kadının hakkının Leblebici Çerkesoğlu tarafından zorla alındığını, bu nedenle mağdur olduğunu ve Çerkesoğlu’nun mahkemeye getirilerek yargılanmasını talep etmektedir.

Devletlü merhûm efendim sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i bende-i fukarâ kulları budur ki hâlâ karye-i Karık'da sâkine Fındıklıkızı bi-emrillâhi te‘âlâ benim nikâhlım olup ve yine karye-i mezbûrede sâkin cebâbireden Leblebici Çerkesoğlu nâm kimesne kuvvet-i mâla güvenüp cebren ve kahren haklarımız aldı ve külliyyen gadr olmağla lillâh ve resûlühû mezbûr Leblebici Çerkesoğlu'nu huzûr-ı şerifinize ihzâr buyurup hakkımız hak olunmak recâsına arz-ı hâl olundu bâkî fermân efendim sultânım men lehü'l-emrindir

Bende

Halidoğlu Mustafa kulları

Belge No: 61-Sayfa No: 267

Belge Türü: Ferman

Belge Konusu: Miras hakkı olan malların alınması talebi

Özet:

Hacı Ebubekir, hacdan dönüşte konakladığı Sazgın köyünde atının köylüler tarafından çalındığını ve uğradığı zararın giderilmesi için köylülerin mahkemeye çağrılarak hakkının teslim edilmesini talep etmektedir.

Bâ-hatem-i Kethüdâ Memiş Paşa

Hâlâ Ayıntab'da mesned-nişîn-i şerî'at olan fazîletlü semâhetlü Efendi ve voyvodası izzetlü el-Hâcc Mehmed Ağa sâhib-i arz-ı hâlin iddi'â eylediği karye-i merkûme ahâlîlerinin birkaç nefer ihtiyârların huzûr-ı şer'a ihzâr ve ba'de't-terâfu' sübût bulan hakkı tahsîl eyleyesiz fasl-ı da'vâ ol tarafda mümkün değil ise huzûr veliyyü'n-ni'amîye ihzâr eyleyesiz deyü

El-Fakîr

Mehmed Kethüdâ-ı Vâlî-i Mar'aş hâlâ

Devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretleri sağ olsun

Ayıntab kurâlarından Sazgın nâm karyeye hacc-ı şerîfden gelüp nüzûl eylediğimde bir re's mısırî doru atımı benden takımıyla karye ahâlîleri sirkat idüp bu kulları dahi esnâ-yı râhda muztar kalup bu kullarına gadr-i küllî ve taleb eylediğimde cümlesi inkâr ve kulları bu yolumdan kalmayup rû-berâh ve şimdi mezbûrlardan atımız tahsîl recâsıyla devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretlerine arz-ı hâl olunup merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki kurâ-i mezbûr ahâlîlerin huzûr-ı âlîlerine mübâşir kulları ma'rifetiyle ihzârı ve icrâ-yı hak olunmak bâbında fermân devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretlerininindir

Bende

El-Hâcc Ebubekir

Belge No: 62 – Sayfa No: 268

Belge Türü: Ferman

Konu: Ayıntab kazasının muhzır başı tayini

Özet:

Yegen el-Hâcc Hüseyin Ağa, 1155 Cemâziyelevvel guresinden başlayarak bir yıl boyunca Ayıntab kazası ve bağlı nahiyelerde zabt işlemlerinden sorumlu muhızır başı olarak atandı. Muhızır personele doğrudan emir verecek, ilgili memurları yönlendirecek ve kazayı emniyette tutacak şekilde görev tanımı yapıldı.

Bâ'is-i tahrîr oldur ki

'hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn şürûtu mücebince mu'anven berât-i şerîf-i âlişân ile medîne-i Ayıntab kazâsının muhızır başılığı üzerimde olup işbu bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvelinin guresinden bir sene tamâmına değin zabt etmke üzere tarafımızdan işbu bâ'isü't-temessük kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân izzetli Yegen el-Hâcc Hüseyin Ağa zîde kadrühû vekîl nasb ve ta'yîn eylediğimiz ecilden işbu temessük ketb olunup yedine vaz' olundu gerekdir ki kazâ-i mezbûr ve tevâbi'i nevâhîlerinin muhızır başısı olup muhızırûn-ı sâirûn neferâtı mûmâ ileyhi üzerlerine muhızır başı ve zâbit bilüp ve vâki'a olan umurlarında mürâca'at eylediklerinden sonra kazâ-i mezbûr mehkemesinde tahtacılık ve bölükbaşılık ve nâhiye muhızırlıkları yedimize i'tâ olunan emr-i âlişân şürûtu mücebince vekîl-i mûmâ ileyh tarafından nasb ve istihdâm olunup kânûn-ı kadîm ve sinîn-i sâbık üzere yalnız bir sene tamâmına değin zabt u rabtna taraf-ı âhardan bir ferd mâni' olmayalar tahrîren fî gurre-i Cemâziyelevvel sene 1155'

Mine'l-Fakîr

Hasan Ağa-yı Ser-Otağ-ı humâyûn hâlâ

Belge No: 63 – Sayfa No: 268

Belge Türü: Temessük

Konu: Muhızır başlığı yetki paylaşımı

Özet:

Hasan Ağa (Ser-Otağ Ağa) ile Mehmed Ali Çelebi tarafından ortak muhızır başlığı paylaşımı düzenlendi. Hasan Ağa, bir yıl görev yapacak; Mehmed Ali Çelebi ise aynı dönemde yetkiyi paylaşmak üzere yedek oldu. Her ikisi de belirtilen sürede ortak sorumluluk üstlenecekler.

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

'Medîne-i Ayıntab kazâsı muhızır başılığı hâlâ Ser-Otağ-ı Humâyûn Hasan Ağa tarafından bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvelîsi guresinden bir sene tamâmına

değın zabt etmek üzere işbu yedimde olan şürûtnâme mûcebince vekîl olup sene-i mezbûre tamâmına değın muhzır başısı olup zabtımda iken târîh-i mezbûrdan mukaddem kazâ-i mezbûrda muhzır başısı olan Mehmed Ali Çelebi nâm kimesne zıkr olunan muhzır başılığı ‘ale'l-iştirâk münâsafeten zabt etmek üzere tâlibi olmağın ben dahi kazâ-i mezbûr muhzır başılığının nısfını merkûm Mehmed Ali'ye virüp münâsafeten müşterek olmak üzere işbu memhûr temessûkü merkûmun yedine i'tâ eyledim fi't-târîhi'l-mezbûr'

Mine'l-Fakîr

El-Hâcc Hüseyin Ağa ibn-i el-Hâcc Yusuf

Belge No: 64 – Sayfa No: 269

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Tayin edilen mübaşirlere müdahalenin yasaklanması

Özet:

Eşkıya faaliyetlerine karşı halkın güvenliğinin sağlanması maksadıyla görevlendirilen mübaşirlere dış müdahale kesinlikle yasaklanmıştır. Tam itaat ve dikkatle görev ifası istenmekte, en küçük bir ihlalin dahi önlenmesi emredilmektedir.

‘Ta’yîn olunan mübâşirlere müdâhaleden ziyâde tevakkî eyleyüp ve'l-hâsıl maksûd-ı aslî kahr u tedmîr-i eşkıyâ ile te'mîn-i bilâd ve terfîhi ‘ibâd olunmak bu husûsda cidd-î ekîd ve sa'y-i ta'mîd eyleyüp mikdâr-ı zerre hilâfından gâyetü'l-gâye tehâşî ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki [boşluk] vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at makrûnuyla âmil olub hilâfından be-gâyet hazer ve mücânebet eyleyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâsıt-ı Rebî'ü'l-âhir li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Vaselenâ fî 4 Recebü'l-ferd sene 1155

Bu siyâkda Sadr-ı A'zam mektûbu dahi vardır

Belge No: 65 – Sayfa No: 269–270

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Yol kesici ve eşkıyaların cezalandırılması, kamu güvenliğinin tesisi

Özet:

Anadolu’da ortaya çıkan eşkıyaların mal ve can güvenliğini tehdit ettiği belirtilerek, bu kişilerin nerede görülürse cezalandırılması ve başlarının Divan-ı Hümayun’a gönderilmesi emredilmiştir. Bu süreçte ihmalkârlıktan kesin surette kaçınılması istenmektedir.

Bâ-hatem-i Memiş Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi zîde ilmühû ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası ve a‘yân-i vilâyet ve iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki diyâr-ı Anadolu'da kuttâ‘-ı tarîkin câbecâ zuhûru ve başıboş levendât ve sâir eşkıyânın geşt ü güzâr ve katl-i nüfûs ile gâret-i emvâl misillü fesâdâta ictisâr eyledikleri ihbâr olunmakdan nâşî fimâba‘d her kimim dâhil-i havza-i hükûmetinde bir ferde hasâret irişür ise tazmîn ve te‘dîb ve gûşmâllerine mübâderet olunmak istisvâb-ı ârâ ile nizâm virülüp düstûrül-‘amel olunmak içün mahalline kayd olunmağla bu makûle şekâvet-pîşeler her ne mahalde zuhûr eder ise haklarından gelünüp ser-i maktû‘ları rikâb-ı humâyûna irsâl ve iktizâsına göre hareket ve hudûdu dâhili ve hârici demeyüp artlarından ta‘kîblerinde cezâları tertîb olunmakda ihtimâm-ı tâm olunmak üzere istiklâlen emr-i şerîf-i kazâ-cereyân-ı dergâh-ı âlî gedüklülerinden izzetlü İsmail Ağa mübâşeretiyle ‘inâyet-bahş-ı vürûd ve mazmûn-ı ‘inâyet-nemûdu cümleye i‘lân ve işâ‘at ve infâz ve icrâsına gereği gibi ihtimâm ve dikkat olunup ol makûle melâ‘în-i bed-âyînin ne tarafda zuhûru istimâ‘ olunur ise ta‘kîb ve cezâ-yı lâyıkları tertîb olunmak üzere her cânibden tecessüs ve isti‘lâm olunup mübâşir-i mûmâ ileyhin yedinde olup tarafınıza hitâben başka emr-i şerîf-i âlîşânı Ayıntab Mahkeme[sinde] kırâat ve mazmûn-ı münîfi infâz ve icrâ cümle üzerlerine elzem ve efrer(?) olmağın mücebince tarafımızdan dahi buyruldu tahrîr ve ısdâr olunmuşdur inşaallahu te‘âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere fimâba‘d ol makûle eşkıyâ-yı şenâ‘at-pîşelerin ol havâlîde tecessüs ve tafahhusunda kat‘an kusûr olunmayup ve ser-i ferde zuhûr edenlerin üzerlerine varılup cezâları tertîb ve ser-i maktû‘ları Dîvân-ı Humâyûna irsâl olunmak’

Sayfa No: 270

(Önceki Belgenin Devâmı)

içün bu tarafa irsâl ve iktizâsına göre bi'n-nefs hareketimizi mi lâzım gelür yohsa bu emr-i mühimmin edâsına müsta'id olan ağalarımız ile mikdâr-i kifâye kapun halkından irsâli mi iktizâ eder ana göre hareket olunmak için 'inde'l-vukû' mu'accelen tarafımıza ihbâr ve i'lâm eyleyüp bu husûsda cüz'î tehâvün ve tekâsülden be-gâyet hazer ve mücenebet ve şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i âlîşânın infâz ve icrâsında ihtimâm ve dikkat olunup ma'âzallâhu te'âlâ bir ferde hasâret erişmekden tehâşî ve mûceb-i buyruldu 'amel oluna deyü buyruldu fî gurre Recebül'-ferd sene 1155

Belge No: 66 – Sayfa No: 270

Belge Türü: Arz-ı Hâl

Konu: Cinayet Şüphesiyle Muhakeme ve Mübaşir Görevlendirmesi

Özet:

Bir şahıs, avretinin zehirlenerek öldüğünü iddia etmekte ve Kel Ömer ile kardeşi İmirza'nın ihzar edilerek şer'an yargılanmalarını talep etmektedir. Nâibin gerekirse davayı Divan-ı Maraş'a havale etmesi emredilmektedir.

Bâ-hatem-i Memiş Paşa Vâlî-i Mar'aş hâlâ

'Şerî'at-şi'âr Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû derûn-ı arz-ı hâlde mestûr olan kimesneleri huzûr-ı şer'a ihzâr ve ba'de'l-mürâfa'a muktezâ-yı şer' üzere da'vâlarına faysal veresiz ve illâ ol tarafda faysal verilmez ise mezbûr Kel Ömer ve karındaşı hasımlarıyla huzûrumuzda mürâfa'a etdirölüp icrâ-yı hak olunmak için Dîvân-ı Mar'aş'a ihzâr etdiresiz deyü buyruldu fî 3 Receb sene 1155

Devletlü merhametlü efendim sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki Ayıntab kurâlarından Behre nâm karyede sâkin Kel Ömer ve karındaşı İmirza ve avreti bunlar benimle adâvet idüp giden sene mübârek Ramazânın beşinci günü avretime ağı yedirüp üç günden sonra helâk oldu ve hâlâ lisanlarından ıkrâr idüp yedimde olan fetvâ-yı şerîfe mûcebince şer'an da'vâm olmağla Kel Ömer ve karındaşı İmirza nâm kimesneler huzûr-ı âlîlerine ihzâr buyurup hakkımız hak olunmak recâsına arz-ı hâl olundu bâkî fermân efendim sultânımındır'

Bende

Ağca Koyunlu Mustafa

Bâ-hatem-i müşârün ileyh

Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle sâhib-i arz-ı hâlin hasımları huzûr-ı şer‘a ihzâr ve mürâfa‘a-i olundukdan sonra muktezâ-yı şer‘ üzere da‘vâlarına faysal veresiz ve illâ eger ol tarafda faysal verilmez ise bu tarafa mûceb-i şer‘îsi icrâ ve ihkāk-ı hak olunmak için yine mübâşire teslim ve Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâr eylesin deyü buyruldu fi 3 Receb sene 1155

Belge No: 67 – Sayfa No: 273

Belge Türü: Temessük

Konu: 1155 senesi vergilerinin vekâleten tahsili

Özet:

Ayıntab’dan toplanması gereken avâriz ve nüzûl vergileri Hamza Ağa adına El-Hâcc Mehmed tarafından tahsil edilmiştir. Tahsilat, vekil Bâkî Beşezâde Hâcc Hüseyin Ağa’nın yedine teslim edilmiştir.

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

‘İşbu bin yüz elli beş senesine mahsûben bâ-fermân-ı âlî matlûb ve defter-i mevkûfât nâtık olduğu üzere medîne-i Ayıntab'dan matlûb olan mâl-ı avâriz ve nüzûlün tahsiline hâlâ mahmiye-i Halebü’ş-Şehbâ Muhassılı fahru'l-emâsil ve'l-akrân Hamza Ağa me‘mûr olup ben dahi mûmâ ileyh Hamza Ağa tarafından vekâleten sene-i mezbûrede devter-i mevkûfâtta mestûr olduğu minvâl üzere bi't-taleb ve'l-kemâl medîne-i mezbûre ahâlîsi yedlerinden mâl-ı avâriz ve mâl-ı nüzûlü sene-i mezbûra mahsûben ahz u kabz idüp işbu memhûr temessükü hâlâ fukarâ vekîli olan Bâkî Beşezâde el-Hâcc Hüseyin Ağa yedinden i‘tâ eyledim vakt-i hâcetde ihticâc oluna fi'l-yevmi's-sâlis mîr Recebü'l-ferd sene 1155’

Mine'l-Fakîr

Çukadâr El-Hâcc Mehmed

Min-taraf-ı Hamza Ağa el-mezbûr

Belge No: 68 – Sayfa No: 273–274

Belge Türü: Ferman

Konu: Anadolu’da eşkıya faaliyetlerinin bastırılması

Özet:

Anadolu’da yol kesen, halkı soyan ve öldüren eşkıyaların artışı nedeniyle bütün kadı ve zâbitlerin bu tür şahısları yakalayıp cezalandırmaları ve başlarını merkeze göndermeleri emredilmektedir. Rehâvet gösteren görevlilere de cezai işlem uygulanacaktır.

‘Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri‘în Ayıntab kazasında nâibü'ş-şer‘ olan mevlânâ [boşluk] zîde ilmühû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a‘yân Ayıntab Voyvodası [boşluk] zîde mecdühû ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları zîde kadrühüm tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki memâlik-i mahrûsemde eşkıyâ nâmının külliyyen mahv ve izâlesiyle bilâd-ı ‘ibâdın ve ebnâ-i sebilin râhat ve emniyetleri matlûb-ı pâdişâhânem olmakdan nâşî bu husûs için bi'd-defa‘ât evâmir-i aliyyemle cümleye tenbîh ve te’kîd olunmuşken yine etrâf ve cevânibde ba‘zı yaramaz ve haramzâdelerin zuhûru ve ebnâ-i sebîle îsâl-i mazarratları peyderpey sâmi‘a-i humâyûnuma vâsıl olup ve hattâ bu hilâlde Anadolu cânibinden gelen mevsûkü'l-kelim kimesneler takrîrleri üzere diyâr-ı Anadolu’da kuttâ‘-i tarîkin kesreti olup ebnâ-i sebîle îsâl-i mazarratdan hâlî olmadıkları ve başıboş levendâtın Kılıçlı Çerâğı nâm Bölükbaşı yetmiş mikdârı eşkıyâ ile geşt ü güzâr ve yem ve yiyecek mütâlebesiyle re‘âyâyı rencîde eyledikleri Seyyid Gâzî nâm mahalde müşâhede olunduğu ve Hüsrev Paşa ile (...) yörük eşkıyâları bir nefer mûrisciye(?) katl eyledikleri ve Garîr ile Bornaz köprüsü beyninde Serasker Paşa'nın ve Haleb Vâlîsi'nin ve sâbıkâ Sipâhîler Ağası Mehmed Emîn dâme mecdühûnun çukadârları gelür iken soyuldukları ve sâir etrâf ve bilâdda bunun gibi eşkıyâ tuhur etdiği ve ebnâ-i sebilin yollarına inüp emvâl ve eşyâların nehb ü gâret ve ba‘zıların katl ve re‘âyâ-ı berâyâyâ dahi envâ‘-ı hasâretten hâlî olmadıkları sahîhen ma‘lûm-ı mülûkânem olmuştur ber-vech-i meşrûh eşkıyâ makûlesine meydân ve amân ve zamân verilmeyüp i‘dâm ve izâleleriyle te’mîn-i bilâd husûsu için tenbîhât-ı ekîde ve inzârât-ı şedîdeyi müştamilü’

Sayfa No: 274

(Önceki Belgenin Devâmı)

‘Emr-i şerîfim ısdâr ve irsâl olunmakdan hâlî değil iken ahz ve ele götürülmelerinde ihmâl ve rehâvet olmakdan nâşî yine şerr ü mazarratları mündefi‘ olmayup Memâlik-i Mahrûsemin hüsn-i nizâm-ı kadîmine ircâ‘ı lâzıme-i zimmet ve illâ nühb-i pâdişâhânem olmağla bu emr-i mühimmin ‘ale'd-devam hüsn-i nizâma rabtı için eyâlet ve elviye mutasarrıflarından her kimin dâhil-i dâire-i hükûmetinde eşkıyâdan

bir ferde zarar ve hasâret irişür ise kendüden tanzîm ettirmekle iktifâ olunmayup bu gûne mertebe-i vücûbda olan emr-i mühimde hilâf-ı şer'-i şerîf ve muğâyir-i emr-i münîf zâhir olan rehâvet için lâzım gelen ukûbeti tertîb olunmak üzere istisvâb-ı ârâ ile nizâm virülüp düstûrül'-amel olmak üzere müceddeden mahalline kayd olunmağın işbu emr-i şerîfimle dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân İsmail zîde mecdühû ile vusûlünde sen ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhsin bir sûretini mahkemendeki sicile kayd ve siz ki mûmâ ileyhimsiz her biriniz havza-i hükûmet ve taht-ı kazânında olan mahalleri hıfz ve hirâset ve eşkıyâ-yı mezbûrûnun tecessüs ve tefahhusunda bir ân hâlî olmayup bu makûle levendât ve türkmân ve ekrâd bu makûlesinden ve gayrîden kat'-ı tarîk ve nehb-i emvâl ile 'ibâdullâha îsâl-i mazarrat ve hasâreti âdeleti olan şekâvet-pîşe kalîl ve kesîr her ne mahalde zuhûr ederse at ve pusat ve emvâl ve eşyâları ahz edenlerin ve ser-i maktû'ların rikâb-ı humâyûnuma îsâl olunmak üzere iktizâsına göre hareket ve sürüp üzerlerine varup ve hudûdunuz dâhilinde ahz ederseniz fe-bihâ ve illâ âharın hudûduna girerler ise mücerred hududunuzu tecâvüz etmişdir deyü ardlarından ayrulup ta'kîb ve dühûl ediniz sancak ve toprak mutasarrıfı ve zâbitlerine muhâbere ve ittifâk ederek 'alâ-eyyi hâlin ahz ve ele götürüp ma'rifet-i şer'le cezâ-yı sezâları tertîb ve ser-i maktû'ların der-devlet-medârıma irsâl ve tesyîr ve şerr-i mazarratların def' ve ref' ile havza-i hükûmetinizi hüsn-i nizâm-ı kadîmine ircâ' ve tenzîl etmekde bezl-i tâb ü tüvân eyleyüp sermû ihmâl ve müsâmahadan ziyâde ihtirâz ve ictinâb eylesesiz şöyle ki bundan sonra her kankınızın havza-i hükûmetinde İşkodra bir ferde zarar ve hasâret isâbet eder ise ittifâk ile düstûrül'-amel kılınan nizâm-ı müstahsene üzere vâki' olan zarar sancak mutasarrıfına ve ol kazânın zâbitân ve a'yânına tazmîn etdirildiğineden mâ'adâ hilâf-ı şer'-i şerîf ve muğâyir-i emr-i münîf def' ve ref'-i eşkıyâda zâhir olan rehâvetin mücâzâtı tertîb olunacağı muhakkak ve musammem olağın ana göre basîret üzere hareket ve lâkin bu husûsu celb-i mâl ve menfa'ata vesîle ittihâzıyla re'âyâ ve berâyânın bi-gayri hak bir akçe ve bir habbelerini almayup ve etbâ'ınızdan bir ferdin almasına rızâ ve cevaz göstermeyüp ve şekâvetde alâkası olmayup kendü hâlinde olanlara ta'arruzdan ve ba'zı mesâlih-i 'ibâd ve umûr-ı mühimme temşiyete vülât taraflarından buyrulduklar'

Belge No: 69 – Sayfa No: 275

Belge Türü: Berat

Konu: Şeyh Ramazan Camii imamlığına tayin

Özet:

Evlâd-ı zükûr şartıyla vakfedilen imamlık görevi, vefat eden kardeşi yerine Seyyid Osman'a verilmiştir. Önceki gayrimeşru tayin iptal edilerek, berat tekrar Osman'a verilmiştir.

Nişân-ı

‘Erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî es-Seyyid Osman ibn-i es-Seyyid Ahmed ibn-i Şeyh es-Seyyid Ramazân evlâd-ı zükûr Dîvân-ı Humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab'da vâki‘ Şehreküstü mahallesinde Şeyh Ramazân Efendi Câmi‘-i şerîfi Vakfî'ndan olmak üzere vazîfe-i mu‘ayyene ile câmi‘-i mezbûr imâmeti evlâd-ı zükûra meşrût olduğu vakfiyeden musarrah eylmek bundan akdem imâm olan karındaşı Seyyid Salih nâm kimesne İstanbul'da fevt oldukda berâtı es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi nâm kimesnein yedine girmekle evlâddan bânî-i vakfdan olmak üzere hilâf-ı şürût-ı vâkıf üzerine berât itdürüp ba‘de imâmet-i mezkûre hakk-ı meşrûtası bulunduğu mukaddem hülâsa ve i‘lâm-ı şer‘le ref‘inden kendüye tevcîh ve berât olunduğu mestûr iken mezbûr mütegalibeden ve zî-kudret olmağla ma‘zûl bâbında kizb-i sarîh ile murâdı üzere ‘arzı bin bir tarakil ile ref‘inden tekrâr üzerine berât itdürüp gadr-i azîm etmekle zikr olunan imâmet ref‘inden kemâ fi'l-evvel kendüye ibkâ ve tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek bâbında ‘inâyet recâ ve sene sâlis ve semânîne ve elf târîhiyle muvarrah ibrâ eylediği memhûr ve mûmzâ vâkıfın sûret-i vakfiye-i ma‘mûlün-bihâsında ve ca‘ale(?) imâmet ve hitâbete ve tevliyyete meşrût evlâdehû sümme evlâd sümme evlâd-ı evlâda mine'z-zükûrân nakl (Arapça) ibâretiyle evlâd-ı zükûra şurûtunu muhakkak ve hakk-ı tasarruf merkûmun idüğü bi'l-fi‘il Reîsü'l-Küttâbım Rağıp Mehmed dâme mecdühû i‘lâm etmekle i‘lâmı mücebince tevcîh olunmak fermânım olmağın hakkında mezîd-i ‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvelinin on beşinci günü târîhiyle muvarrah verilen ruûs-ı humâyûnum mücebince bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr es-Seyyid Osman ibn-i es-Seyyid Ahmed ibn-i Şeyh es-Seyyid Ramazân evlâd-ı zükûr zîde salâhuhû varup vech-i meşrûh üzere câmi‘-i mezbûrda kemâ fi'l-evvel imâm olup edâ-i hizmet eyledikten sonra bundan evvel vazîfe-i mu‘ayyenesiyle ne minvâl üzere mutasarrıf olagelmışler ise yine ol minvâl üzere vazîfe-i mu‘ayyenesin evkâf-ı mezbûre mahsûlünden mütevellîsi olanlardan alup mutasarrıf ola ol bâbda ref‘ olunan mezbûr ve taraf-ı âhardan hiç dahl ve ta‘arruz kılmayalar şöyle bileler âlâmet-

i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi' 'aşer min şehri Cemâziyelevvel li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 70 – Sayfa No: 276

Belge Türü: Emr-i Şerif

Konu: Bedeliye tahsilatında fazladan akçe alınmasının yasaklanması

Özet:

Ayıntab'daki malikâne sahiplerinden toplanan bedeliyeler sonrasında, mübaşirin fazla hizmet bedeli talep etmesi üzerine, yalnızca defterde belirtilen miktarların tahsil edilmesi ve fazladan tahsilat yapılmaması emredilmiştir.

'Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri'în Ayıntab kazâsında nâibü'ş-şer' olan mevlânâ zîde ilmühû tevki'-i refi'-i humâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki işbu sene-i mübârekede i'ânet-i mîrî için 'umûmen mâlikâne mukâta'ât ve maktû'âtdan mu'acclât cebelüye bedeliyeleri tahsîl olunduğuna binâen Ayıntab sancağında vâki' ba'zı kesânın mâlikâne uhdelinde olan mukâta'âtın dahi beher bin gurûşda yüz elli gurûşdan iki bin altı yüz yedi gurûş cebelü bedeliyeleri yerlü yerinden cem' ve tahsîl ve sebeb-i tahrîr ahkâmı ile havâle olunan mahallere edâ ve teslîm olunmak üzere sâdır olan emr-i şerîf-i âlişânım ile dergâh-ı âlî gedüklülerinden Halimzâde Mehmed zîde mecdühû mübâşir ta'yîn ve irsâl olduğu mukayyed olup ancak mübâşir-i merkûm ol tarafa varup yedinde olan emir ve defter mücebince bedeliye-i mezkûrenin tahsiline mübâşeret eyledikde ashâb-ı mukâta'ât lâzım gelen cebelü bedeliyelerini edâya râzîlar iken mübâşir-i merkûm emir ve defterden ziyâde mâl-ı bedeliyenin her on gurusundan bir buçuk gurûş hizmet talep ve mâlikâne ashâbını rencide ve ta'ciz etmekle fîmâba'd ziyâde talebiyle rencide etdirilmemek için emr-i şerîfim verilmek recâsıyla sen ki nâib-i mûmâ ileyhsin 'arz etmekle livâ-i mezbûrda vâki' mâlikâne mukâta'ât ve maktû'ât ashâbı emir ve defter mücebince mu'accele-i cebelü bedeliyelerini tamâmen edâ ve teslîm eylediklerinden sonar hizmet nâmıyla mübâşirler tarafından ziyâde akçe talep etdirilmemek bâbında iftihârü'l-ümerâi'l-ekâbir bi'l-fi'il Başdefterdârım Ali dâme ulluvvühû 'arz ve telhîs etmegın imdi telhîsi mücebince 'amel olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emr üzer 'amel idüp dahi livâ-i mezbûrda vâki' mâlikâne mukâta'ât ve maktû'ât ashâbı emir ve defter mücebince mu'accele-i cebelü bedeliyelerini tamâmen edâ ve

teslîm eylediklerinden sonra hizmet nâmıyla mübâşirler taraflarından ziyâde akçe talep etdirmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi's-sâlis min Cemâziyelâhire li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No: 71 – Sayfa No: 277

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Cinayet suçu ve eşkıya takibatı

Özet:

Ebubekir adlı şahsın eşkıyalar tarafından öldürülmesi üzerine, katillerin mübaşir aracılığıyla yakalanıp mahkemeye çıkarılarak cezalandırılması buyrulmuştur.

Bâ-hatem-i Memiş Paşa Vâlî-i Mar'aş

'Kıdvetü'l-emâcid hâlâ kethüdâımız Mehmed Ağa ve Şerî'at-şî'âr Ayıntab Kadısı Efendi zîde fazlühû sahîbe-i arz-ı hâl derûn-ı arz-ı hâlde mestûr olan hasımları ta'yîn olunan mübâşir ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer'le bi-eyyî hâlin ahz ve ele getirülüp huzûrda şer'an da'vâları görölüp maktûl-i merkûmun vâlidesi olan mezbûrenin hakkı icrâ ve kâtilûn-ı merkûmûnun haklarında îcâb eden cezâ-yı lâyıkları tertîb ve ihkâk-ı hak olunduktan sonra vukû' üzere i'lâm eylesin deyü buyruldu fî 13 Cemâziyelâhir sene 1155

Devletlü merhametlü sultânım hâzır sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki bu fakîr kulları nefis-i Ayıntab'dan olup oğlum Ebubekir nâm kimesne kendi hâlinde ve dükkânında oturur iken eşkıyâ zümresinden Kulak Halil ve Receb ve Arapkirlioğlu ve Abdurrahman ve Çam Alioğlu ve Bostancı Emir ve Tahmisioğlu ve Hayeşî Yarık ve Hamacioğlu ve Berberoğlu nâmûn on iki nefer eşkıyâ kimesneler oğlum Ebubekir'i dükkânından kaldırup Kayadibi yerinde Çakır Bucağı'da bi-gayri hak katl idüp ma'rifet-i şer'le üzerlerine varulup boğazından boğazlandığı keşf olunup yedimde hüccet keşfi olmağıyla merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki kâtil-i merkûmûn

mübâşir kulları ma‘rifetiyle huzûr-ı şerîflerine ihzâr ve mürâfaa ve ihkāk-ı hak olunmak bâbında emr ü fermân devletlü merhametlü sultânım hazretlerininindir’

Bende

Vâlide-i Maktûl Â‘işe

Belge No: 72 – Sayfa No: 277

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Hırsızlık ve darp olayı

Özet:

Ömer adlı kişi, misafir olduğu köyde eşyalarının çalındığını ve darp edildiğini belirterek adalet talep etmiştir. Köylülerin mahkemeye çağırılması ve olayın şer‘î usulle incelenmesi buyrulmuştur.

Fazîletlü semâhetlü efendi hazretleri

Sâhib-i arz-ı hâlin iddi‘â eylediği karye ahâlîlerinden beş altı nefer ihtiyârları ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle huzûr-ı şer‘a ihzâr ve mürâfa‘a-i şer‘ itdirilüp vukû‘u üzere i‘lâm etmeniz me’mûldür fî 21 Cemâziyelâhir sene 1155

Mine'l-Fakîr

Mehmed Kethüdâ-i Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Devletlü merhametlü efendim sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kullarıdır ki bundan akdem Ayıntab kurbunda Kelpin Köy nâm mahalde varup misâfir oldum köylü gece yanımda oldu(?) derken uyuya kalmışım bir zamândan sonra uyandım bir karabina bir çift piştov ve bir yağmurluk çaldılar köylüye benim eşyâmı verin dedikde âlet-i darbla üzerime gelüp kovdular bu kulunuza gadr-i küllî etmeleriyle merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki mübâşir kulları ta‘yîn hakkımız hak olunmak bâbında emr ü fermân devletlü merhametlü efendim sultânım hazretlerininindir

Bende

Ömer

Belge No: 73 – Sayfa No: 278

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Yaralama suçu

Özet:

Gürgen köyünde bir şahsın saman isteği üzerine bıçakla yaralanması üzerine, failin mahkemeye getirilip dava sürecinin yürütülmesi emredilmiştir.

Gürgünlü karyesi ihtiyârları inhâ olunur ki

Karyeniz sâkinlerinden Kel Hâcî İbrahim nâm kimesnenin bu tarafda şer‘le da‘vâcısı olmağla ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle merkûmu bi-eyyî hâlin ahz ve mübâşire teslîm ve tarafımıza ihzâr idüp da‘vâcısıyla şer‘an beynlerine faysal verile müceb-i tezkere ile ‘amel oluna fî 21 Cemâziyelâhir sene 1155

Mine'l-Fakîr

Mehmed Kethüdâ-yı Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Devletlü merhametlü efendim sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki bundan akdem Ayıntab kurbunda Gürgen nâm mahalde Gürgünlü Kel Hâcî İbrahim'in harmanına vardım saman istedim niçün sana verem deyü bıçakla urup parmağım mecrûh etdiği bu kullarına gadr-i küllî etmeleriyle merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki mübâşir kulları ta‘yîn ve hakkımız hak olunmak bâbında emr ü fermân devletlü merhametlü sultânım hazretlerininidir

Bende

Harmânde(?) Ömer

Belge No: 74 – Sayfa No: 278

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Akçakoyunlu reayâsının iskânı

Özet:

Ayıntab'da dağınık yaşayan Akçakoyunlu reayâsının eski yerleşim yeri olan Pazarcık'a sevk edilmesi emredilmiştir. Sevk işlemi mübâşir aracılığıyla yapılacak ve herhangi bir engel çıkarılmaması istenmiştir.

Bâ-hatem-i Memiş Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi Efendi ve fahru'l-akrân voyvodası [boşluk] Akçakoyunlu re‘âyâlarının cümle pârekende hâneleri kadîmî emâkin ve evtânları olan Pazarcık nâhiyesine cem‘ ve iskân ettirmek muktezâ-yı vakt ve hâlden olmağın ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle Ayıntab ve nevâhîsinden dahi sâkin oldukları mahallerden ihrâc ve kadîmî mahall-i sükkânları olan Pazarcık nâhiyesine cümle hâneleri ile sevk ve îsâl ettirilüp hilâfıyla vaz‘ u hareketden ve tehâvün ve tekâsülden kemâl-i mücânebet eyleyesiz deyü buyruldu fî 20 Cemâziyelâhir sene 1155

Devletlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki Akçakoyunlu re‘âyâlarının birer evlerimiz Ayıntab'da olup ve birer Akkırman'da olup yükledüp Pazarcık nâhiyesine iskân olmak üzere mübâşir ta‘yîn olunmak recâ olunup efendime arz-ı hâl olundu defterleri mücebince cümlesi cem‘ olup bâkî fermân sultânımıdır’

Bende

Ali Mursaloğlu

Belge No: 75 – Sayfa No: 279

Belge Türü: Berat

Konu: Muhzırbaşılık ve gedik görevi tayini

Özet:

Halil’in görevinden alınması üzerine Ayıntab muhızırbaşılığı ve ilgili gedik görevi Hasan bin Osman’a tefvîz edilmiştir. Hasan’ın bu görevleri kesintisiz ve engellenmeden yürütmesi temin edilmiştir.

Nişân-ı

‘Hâlâ dördüncü bölüğün bölük başısı olup Ayıntab kazâsına muhızır başılığı ile ser-otağ gedüğünü mutasarrıf olan dergâh-ı mu‘allâm bevvâblarından Halil Edirne’ye iskemle Şeyh şehriyârî(?) gedüğü virülüp zikr olunan Ayıntab kazâsı muhızır başıgılı mahlûl olmağla ref‘inden dergâh-ı mu‘allâm bevvâblarının on birinci bölüğün bölükbaşısı ve ser-otağ-ı humâyûn gerdüğü mutasarrıfı işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü‘ş-şân-ı hâkânî kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hasan veled-i Osman Üsküdar(?) zîde kadrühûya ‘alâ-merâtibih te‘bîden ber-vech-i ma‘îşet tevcîh ve yedine berât-ı şîrif-i âlîşân verilmek bâbında ‘inâyet recâsına dergâh-ı mu‘allâm kapucular kethüdâsı Mahmud zîde mecdühû ‘arz etmekle mücebince tevcîh olunmak fermânım olmağın hakkında

mezîd-i 'inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp mûmâ ileyhî 'arzı ve bin yüz elli beş senesi Cemâziyelevvel'nin gurre-i târîhiyle muvarrah verilen ruûs-ı humâyûn mücebine bu berât-ı humâyûn-ı izzet-makrûnu verdim ve buyurdum ki mezbûr Hasan veled-i Osman Üsküdar zîde kadrühû varup vech-i meşrûh üzere kazâ-i mezbûrun muhızır başılığ-ı ile gedik-i mezkûr vech-i te'bîd mutasarrıf olup edâ-yı hizmet eyledikten sonar bundan evvel mutasarrıf olanlar ne minvâl üzere zabt ve mutasarrıf olagelmışler ise mezbûr dahi ol minvâl üzere mutasarrıf olup zabt ve tasarrufuna taraf-ı âhardan hiç ferd mâni' olmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi' min Cemâziyelevvel sene 1155'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Tıbku aslühü'l-hatîr

Harrerehû el-fakîr ileyhi izzü şânühû ve te'âlâ

İmâmzâde Mehmed el-müvellâ li-hilâfe li-medîneti Üsküdar gufire leh

Belge No: 76 – Sayfa No: 279

Belge Türü: Temessük

Konu: Mehmed Ali'nin muhızırbaşılık görevine devamı

Özet:

Mehmed Ali'nin muhızırbaşı olarak görevine devam etmesi istenmiştir. Halef adayları halk tarafından güvenilmez bulunduğundan, yeni emir gelinceye kadar görevi sürdürmesi kararlaştırılmıştır.

Hâlâ muhızır başı olan Mehmed Ali nâm kimesne inhâ olunur ki

Ser-otağ-ı humâyûn Halil ref'inden Hasan Ağa'ya tevcîh olundukda yeniçeri tâifesin Hâc-ı Hüseyin nâm kimesne muhızır başılığ-ı iltizâm eyledikde bi'l-cümle 'ulemâ ve sulehâ ve a'yân ve eşrâf askerî tâifesinden muhızır başı olmak üzere yedimizde emr-i âlî vardır mezbûr Hâc-ı Hüseyin'den emîn değiliz deyü senden râzî ve hoşnûd ve yine muhızır başılık sana tefvîz olunmak bâbında bi'l-cümle ahâlî der-i devlet-medâra i'lâm etdirmeleriyle mürâsele tahrîr olundu ki gerekdir ki Devlet-i Aliyye'den emr-i âlî ve iltizâm temessük gelince değin kemâ fi'l-evvel muhızır başı olup istikâmet üzere hareket eylesin fi 17 Cemâziyelâhir sene 1155

Mine'l-Fakîr

Belge No: 77 – Sayfa No: 280

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Hane işgaline dair şikâyet

Özet:

Mirsab ve arkadaşları tarafından haksız şekilde evi işgal edilen İbrahim'in şikâyeti üzerine, zanlıların mahkemeye getirilip malların iadesi ve hakkın teslimi istenmiştir.

Medîne-i Ayıntab'da seccâde-nişîn-i şerî'at olan fazîletlü semâhetlü Efendi hazretleri sâhib-i arz-ı hâlin hasımların ta'yîn olunan mübâşir ma'rifetiyle huzûr-ı şer'a ihzâr ve mürâfa'a-i şer' olunduktan sonra sübût bulan menzil-i mezbûru ashâbına zabt etdirilüp icrâ-yı hak olunup vukû'u üzere taraf-ı muhibbîye i'lâm eylesenin

Mine'l-Fakîr

Mehmed Kethüdâ-yı Vâlî-i Mar'aş

Devletlü mürüvvetlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki bu kulları Ayıntab sâkinlerinden Çörçöp mahallesi sâkinlerinden Mirsab(?) ve Berber Abdullah ve Acemoğlu Osman bir sene mikdârı meydân yerinde cebrî hânemi zabt etmişlerdir merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki mezbûr esâmîleri mübâşir ma'rifetiyle huzûra ihzâr ve icrâ-yı hak olunmak bâbında fermân devletlü inâyetlü merhametlü efendim sultânım hazretlerindir

Bende

İbrahim

Belge No: 78 – Sayfa No: 280

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Eşin kaçırılması şikâyeti

Özet:

Ahmed adlı şahsın, Musa'nın nikâhlı eşini zorla kaçırdığı iddiası üzerine, tarafların mübâşir aracılığıyla mahkemeye getirilmesi ve davanın görülmesi istenmiştir.

Fazîletlü semâhatlü Efendi hazretleri

Sâhib-i arz-ı hâlin hasmı ma‘rifet-i şer‘le ve ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle huzûr-ı şer‘a ihzâr etdirilüp mürâfa‘a-i şer‘ olunup icrâ-yı hak olunmak için vukû‘ üzere taraf-ı muhibbâneme i‘lâm eylemeniz me‘mûldür fî 18 Cemâziyelâhir sene 1155

Mine'l-Fakîr

Mehmed Kethüdâ-yı Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki Ayıntab sâkinlerinden Ahmed nâm kimesne nikâhlı ehlimi ba‘zı eşirrâ ve mütegalibelere istinâden avretimi zabt ve bu kullarınıza gadr-i küllî idüp devletlü merhametlü sultânım hazretlerinin merâhim-i ‘âlem-şümûllerinden mutazarra‘dır ki hasmımı mübâşir ma‘rifetiyle huzûrunuza ihzâr (silik) şer‘îsi icrâ-yı hak olunmak bâbında emr ü fermân devletlü merhametlü sultânım hazretlerininindir

Bende Musa

Belge No: 79 – Sayfa No: 281

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Seferî ödemelerinin yapılması

Özet:

Kars yeniçerilerinin maaşlarının ödenmesi için Ayıntab ve Dimos gelirlerinden toplanan 3200 gurusun çavuş vasıtasıyla derhal teslim edilmesi emredilmiştir.

Bâ-hatem-i Hüseyin Paşa Vâlî-i Haleb hâlâ

‘Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri‘în Ayıntab Nâibi izzetlü Efendi zîde fazlühû inhâ olunur ki Ayıntab sancağının imdâd-ı seferiyyesi mâlından iki bin gurûş ve mâl-ı dimosdan bin iki yüz gurûş sebab-i tahrîr hükmü ile Kars yeniçerileri mevâciblerine hak ele alınup kabzına me‘mûr Çavuş [boşluk] Ağa'ya iki üç günün içinde edâ ve teslîm ve savb-ı me‘mûresine tesyîr etdirilmek bâbında şeref-sudûr olan emr-i sâbık-i âlîşân hâlâ Sadr-ı A‘zam ve efham devletlü veliyyü'n-ni‘am efendimizin çukadârlarından Ömer Ağa mübâşeretiyle tarafımıza vârid olmağla mücebince işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve çavuş-ı mûmâ ileyhin yedine i‘tâ olunmuşdur inşâallahu te‘âlâ vusûlünde gerekdir

ki serhadd-i mezbûrun mevâcibi sâire kıyâs olmayup ta‘cîl ‘ale't-ta‘cîl erişdirilmesi emr ü fermân buyurulmağla çavuş-ı mûmâ ileyh vardığı gün gerek imdâd-ı seferiyyeden ve gerek mâl-ı dimosdan sebep-i tahrîr ahkâmı mücebince havâle olunan meblağ-ı mezbûr Kars mevâcibin ‘ale'l-acele tahsîl ve kabzına me‘mûr çavuş ağaya edâ ve teslîm itdirdüp avk u te‘hîrden ihmâl ve müsâmahadan hazer ve eğer mâl-ı mezbûra mültezimleri edâsında ta‘allül ve avk üzere olurlar ise mübâşir-i merkûm üzerlerine irsâl içün i‘lâm idüp ber-müceb-i buyruldu ‘amel olunmak deyü buyruldu fî 8 Cemâziyelâhir sene 1155’

Belge No: 80 – Sayfa No: 281-282

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Ayıntab ve Ovacık’ta eşkıya faaliyetleri

Özet:

Ayıntab ve Ovacık’ta halkı rahatsız eden eşkıyaların cezalandırılması ve mağdur halka zarar verenlerin üzerine gidilerek gerekli tedbirlerin alınması emredilmiştir.

Bâ-hatem-i Memiş Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a‘yân hâlâ kethüdâımız Mehmed Ağa zîde mecdühû ve şerî‘at-meâb bi'l-hilâfe medîne-i Ayıntab'da mesned-nişîn-i şerî‘at olan Efendi zîde ilmühû ve fahru'l-emâcid ve'l-akrân Voyvoda el-Hâcc Mehmed Ağa inhâ olunur ki memâlik-i Anadolu'da vâki‘ eşkıyâ ve yaramazların re‘âyâ fukarâsı üzerlerinde zulüm ve ta‘addîleri men‘ ve def‘ olunmak ve te‘mîn-i bilâd-ı islâmiyye içün bundan akdem defâ‘atle evâmir-i aliyye sudûr ve infâz ve icrâsına ihtimâm olunmadığından nâşî bu def‘a memâlik-i mahrûsede vâki‘ vüzerâ-yı izâm ve mütesellimler ve zâbitânlara hitâben başka başka evâmir-i aliyye sudûr idüp havza-i hükûmetimizde olan eyâlet-i Mar‘aş'ın dâhilinde olan sancak ve nevâhîlerinden vâki‘ eşkıyâ ve yaramazların ahz ve hakkından gelünüp ve ele getirülmesi müte‘assir olanları mikdâr-ı kifâye asker ta‘yîn ve her kankı mahalde bulunurlar ise üzerlerine varulup ele girmeyüp firâr edenleri ta‘kîb ve bi-eyyî hâlin ahz ve ele getirülüp müstahak oldukları cezâ-yı sezâları tertîb ve re‘âyâ fukarâsının tarz-ı hâl ve tanzîm-i ahvâlleri içün dergâh-ı âlî müteferrikalarından İsmail Ağa mübâşeretiyle mahsûs tarafımıza fermân-ı âlîşân şeref-vürûd etmegin sen ki kethüdâımız mûmâ ileyh Mehmed Ağa zîde mecdühûsun bundan akdem bi'l-iktizâ Sof(?) Dağı'nda sâkin olan yaramazların haklarından gelüp

ba‘de'l-yevm gerek vâlî ve gerek şer’-i şerîf tarafından fermân-ı âlîşân ile vâki‘ olan tekâlîflerinin edâsına muhâlefet ve mümanaat eylememek’

Sayfa No: 282

(Önceki Belgenin Devâmı)

‘üzere kat‘î tahammüllerine göre nezre kat‘ etdikden sonra bu esnâda Ayıntab sancağında ve Ovacık nâhiyesinde eşkıyâ ve mütegalibeler zuhûr ve bi-gayri hak âdemler katl olunup ve nice fukarâlara tasallut eyledikleri mütevâtiren sem‘imize ilkâ olmağla me‘mûr olduğun husûsun temşiyet ve itmâmından sonra Ayıntab'a varup ol misillü fukarâya cevır ve tasallut eden yaramazların hakkından gelüp ‘ibâdullâh üzerinden zulüm ve ta‘addîleri men‘ ve def‘ olunmak ile rızâ-yı humâyûn-i cihândârîye mütâba‘at ve isticlâb-ı hayır du‘â-yı fukarâ ve zu‘efâyâ mazhar olunmak bâbında işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve [boşluk] ile ırsâl olunmuşdur inşâallahu te‘âlâ vusûlünde gerekdir ki minvâl-i muharrer üzere me‘mûr olduğun mahallin tanzîm ve tathîrinden sonra Ayıntab ve nevâhîsine varup fukarânın üzerinden vâki‘ olan cevır ve istîlâyı men‘ ve edf ve andan Ovacık nâm mahalle varup kezâlik yaramaz ve eşkıyâlarını ahz ve ele götürölüp te‘dîb-i cezâ-yı sezâları icrâ olunmak için ihzârı muktezî olanları dahi Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâr ve îsâl eyleyüp ancak bu bahâne ile re‘âyâ ve fukarâya muğâyir-i şer’-i şerîf zulüm ve ta‘addîden hazer ve müceb-i buyruldu ile ‘amel ve hilâfından gâyetü'l-gâye tehâşî eylesin deyü buyruldu fî 11 Cemâziyelâhir sene 1155’

Belge No: 81 – Sayfa No: 282

Belge Türü: Tezkere

Konu: Su Müşirliği Mukâtaası Cebelü Bedeliyesi

Özet:

Battal Ağa’nın Su Müşirliği Mukâtaasının yarısı için 102 guruşluk cebelü bedeliyesi tahsil edilmiştir. Tahsilat 11 Revan 1155 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Nısf Mukâta‘a-i Su Müşirliği ve tevâbi‘ihâ

Mu‘accele

Gurûş 680

Bedel-i cebelü

Gurûş

102

Vech-i meşrûh üzere nısf mukâta‘a-i mezbûrenin yüz iki gurûş bedel-i cebelüyesi alınmıştır fî 11 Revan sene 155

Mine'l-Fakîr

Hasan Tahsildâr-ı Cebelü

Battal Ağa'nın Su Müşîrlîği Mukâta‘ası'nın nısfının cebelü tezkeresidir

Belge No: 82 – Sayfa No: 283

Belge Türü: Emr-i Şerif

Konu: Mübaşirin görevine ciddiyetle devamı

Özet:

Mübaşirlerden, görevlerini vakitlice ve ihmalsiz şekilde yerine getirmeleri, gecikme ve savsaklamadan sakınmaları kesin emirle bildirilmiştir.

Bir ân akdem ve bir sâ‘at mukaddem cem‘ ve ihzâr ve hâzır ve âmâde kılındığın tarafına ihbâr idüp tehâvün ve tekâsülden ve bu husûsda avk u te‘hîriyle bu emr-i lâzımü'l-ihimâmın tevâkîf ve takvîkinden be-gâyet hazer ve mücânebet ve müceb-i buyruldu ‘amel olunmak deyü buyruldu

Belge No: 83 – Sayfa No: 283

Belge Türü: Nişan

Konu: Cülûs beyanı

Özet:

1143 Rebîü'l-evvel 19 tarihinde Osmanlı tahtına cülûs gerçekleştiği belirtilmiştir.

Nişân-ı

İşbu bin yüz kırk üç senesi Rebî‘ü'l-evvelinin on dokuzuncu gününden hâliyâ taht-ı âlî-baht-ı Osmânî üzere cülûs-ı humâyûn-ı şevket-makrûnumuz vâki‘ olup

Belge No: 84 – Sayfa No: 283

Belge Türü: Ferman

Konu: Ze‘âmet kaydının korunması

Özet:

Gergerîzâde Mustafa’nın Bağdad’daki hizmet süresince, vezir bayrağında yer almadığı gerekçesiyle ze‘âmetinin zarar görmemesi için kaydına şerh düşülmesi emredilmiştir.

‘Düstûr-ı mükerrer müşîr-i mufahham nizāmu'l-âlem müdebbirü umûru'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mühâmi'l-enami bi'r-re'yi'sâib mümehhidü bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl müşîrü erkânî's-sa‘âdet ve'l-iclâl el-mahfû-ı bi-sunûfî avâtîfî'l-meliki'l-a‘lâ Mar‘aş Vâlîsi vezîrim Paşa edāmullâhu te‘âlâ iclâlehû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Ayıntab sancağında Telbeşar nâhiyesinde Kanab(?) nâm karye ve gayrîden yirmi bin üç yüz otuz üç akçe ze‘âmete mutasarrıf Gergerîzâde Mustafa nâm Za‘îm Bağdad cânibinde vâki‘ ordu-yı humâyûnuma arz-ı hâl idüp düstûr-ı mükerrer müşîr-i mufahham nizāmu'l-âlem hâlâ Mar‘aş Vâlîsi vezîrim Memiş Mehmed Paşa edāmullâhu te‘âlâ iclâlehûnun hizmetinde olmağla vezîr-i müşârün ileyhî hizmetinde oldukça vâki‘ olan hidemât-ı aliyyede vezîr bayrağında mevcûd bulunmadı deyü ze‘âmetine zarar gelmemek için kaydına şerh verilmek bâbında istid‘â-yı ‘inâyet etmegin mücebince kaydına şerh verilmek emrim olmuşdur buyurdum ki sâdır olan emrim üzere mezbûr Gergerîzâde Mustafa vezîr-i müşârün ileyhî hizmetinde oldukça vâki‘ olan hidemât-ı aliyyeden bayrağı altında mevcûd bulunmadı deyü ze‘âmetine zarar gelmemek için kaydına şerh verdirsin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi's-sâdis min şehri Cemâziyelevvel li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-muhâfaza-i Bağdad

Belge No: 85 – Sayfa No: 283–284

Belge Türü: Tezkere

Konu: Ze‘âmetin iadesi

Özet:

Gergerîzâde Mustafa'nın yaşlılık ve hastalık nedeniyle hizmete katılamaması üzerine ze‘âmeti geçici olarak başkasına verilmiş, ancak daha sonra kendisine iade edilmiştir.

Nâhiye-i Telbeşar der-livâ-i Ayıntab

Be-nâm-ı Mustafa

Gurûş

20333

‘an-tahvîl-i dîger Mustafa

Orta boylu elâ gözlü açık kaşlı kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Gergerîzâde Mustafa Bağdad cânibinde vâki‘ ordu-yı humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab sancağında vâki‘ Telbeşar nâhiyesine Kanab(?) nâm karye ve gayrîden yirmi bin üç yüz otuz üç akçe ze‘âmete mutasarrıf olup âbâ ‘an-ceddin hânedânı nân-pâresi ve vâki‘ olan hidemât-ı dîn-i Devlet-i Aliyye'de ömrü güzâr ve müddet-i vâfireden berü Acem ve küffâr seferlerinde emekdâr ve merhamte sezâvâr olup bu sene-i mübârekede

Sayfa No: 284

(Önceki Belgenin Devâmı)

sancağı askeri bâ-fermân-ı âlî me'mûr oldukları Bağdad muhâfazasına geldiklerinde ihtiyârlığı sebebiyle ve vücûdunda ba'zı illet zuhûr ve sâhib-i firâş olup azîme mecâlî olmadığından çend rûz te'hîri vâki‘ olmağla nâ-mevcûdundan ze‘âmet-i mezbûre mîrimîrândan dîger Mustafa'ya tevcîh ve tahvîl-i tezkere olunup mağdûr olmağla ze‘âmet-i mezbûre müceddeden kendüyü verilmek bâbında istid'â-yı 'inâyet etmegin ordu-yı humâyûnda mahfûz cebe defterlerine mürâca'at olundukda ze‘âmet-i mezbûre merkûmun nâ-mevcûdundan Mîralay-ı Ayıntab Seyyid Ali i'lâmıyla dîger Mustafa'ya tevcîh ve ba'de mezbûr dîger Mustafa Mîralay-ı merkûmun emrine nizâm vermek için me'zûnen vilâyete gidüp ze‘âmete zarar gelmemek için kaydına şerh verildiği mestûr ve mukayyed olmağla mücebince tevcîh olunmak emr olunup sâdır olan emir üzerine sancağında sâkin olup alaybeyi bayrağı altında sefer eşmek ve berât-ı şerîf etmek şartıyla tevcîh olunmak için sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf Cemâziyelevvelinin altıncı günü târîhiyle hâlâ Bağdad Vâlîsi düstûr-ı mûkerrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîr-i mûkerrem sa'âdetlü Ahmed Paşa edânullâhu te'âlâ iclâlehû tarafından tevcîh olunup tahvîl verildiğinden sonra tezkeresi ihrâc olunmak fermân buyurulmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî zikr olunan yirmi bin üç yüz otuz üç akçe ze‘âmete vech-i meşrûh üzere müceddeden sâhib-i evvel-i mûmâ ileyh Gergerîzâde Mustafa zîde kadrühûya tevcîh ve ibkâ olunup berât-ı âlîşân için tezkere verildi tahrîren fi 6 Cemâziyelevvel sene 1155

Be-muhâfaza-i Bağdad

Belge No: 86 – Sayfa No: 284

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Ze‘âmetin yeni şahsa tevcihi

Özet:

Cekre köyüne ait ze‘âmeti istemeyen Mehmed’in yerine, el-Hâcc Süleyman’a vekili aracılığıyla ze‘âmetin tevcihi ve tasarrufu emredilmiştir.

Bâ-hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Kadısı Efendi zîde fazlühû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân livâ-i mezbûr alaybeyisi vekîli [boşluk] zîde kadrühû inhâ olunur ki livâ-i mezbûrede ve nâhiyesinde Cekre(?) nâm karye ve gayrîden yirmi üç bin dört yüz dört akçe ze‘âmete mutasarrıf olan Mehmed ze‘âmet-i mezbûreye rağbet etmeyüp bâ-fermân-ı âlî me’mûr olduğu Bağdad muhâfazasında bulunmayup ze‘âmet-i mezbûre bî-hâsıl ve mahlûl olmağla sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf Saferinin on sekizinci günü târîhiyle hâlâ Bağdad Vâlîsi vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü Ahmed Paşa hazretleri tarafından el-Hâcc Süleyman sancağında sâkin ve bayrağı altında sefer eşmek şartıyla tevcih ve tahvîl tezkeresi ihrâc ve berât-ı âlîşân için tezkeresi verilmeğın tevcihi mücebince merkûm el-Hâcc Süleyman'nın vekîli Dizdâr es-Seyyid Mehmed Emîn Ağa'ya ze‘âmet-i mezbûreyi zabt etdirilmek bâbında işbu buyruldu ısdâr ve [boşluk] ile irsâl olunmuşdur inşaallahu te‘âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere merkûm el-Hâcc Süleyman verilen tahvîl tezkeresi mücebince ze‘âmet-i mezbûreyi vekîl-i merkûm Mehmed Ağa târîh-i merkûmede zabt itdürüp efrâd-ı âferîdeden bir ferdi müdâhale ve mümâna‘at etdirmeyüp müceb-i buyruldu ile ‘amel ve hilâfından be-gâyet tehâşî eylesiz deyü buyruldu fî 8 Cemâziyelâhir sene 1155

Belge No: 87 – Sayfa No: 285

Belge Türü: Temessük

Konu: Ze‘âmet İltizâmı ve Vekâlet-i Devriye Değişikliği

Özet:

Ayıntab eyaletinde Tahnetan adlı köy ve eklerinden oluşan 44.188 akçelik ze‘âmetin 1155–1156 yılları için iltizamı önce Kalenderzâde Ömer’e verilmiş, ancak Ömer’in yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle vekâleti iptal edilip Tezemcizâdeler (Seyyid Halil, Seyyid Osman, Seyyid Ebubekir) ile yeni bir temessük düzenlenmiştir. Önceki temessük geçersiz sayılmış, yeni mültezimler iki yıl için tam yetkiyle görevlendirilmiştir.

Bâ‘is-i tahrîr-i hurûf budur ki

‘Hâlâ Ayıntab eyâletinde vâki‘ berât-ı şerîf-i âlîşân ile mutasarrıf olduğumuz Tahnetan(?) nâm karye ve gayrîden kırk dört bin yüz seksen sekiz akçe ze‘âmetimiz işbu bin yüz elli beş senesi Martı ibtidâsından Şubatı gâyetine gelince zabt u rabt etmek üzere işbu dârende-i temessük Tesbihcioğulları(?) Seyyid Halil ve Seyyid Osman ve Seyyid Ebubekir nâm kimesnelere ber-vech-i iştirâk tefvîz ve sipâriş olunup bundan akdem yedlerine temessük verilmişiken merkûmlar henûz bedel-i iltizâmları olan akçeyi teslîm etmek üzere iken Dilbaşı nâm mahalle bâ-fermân-i âlî âdem getürmek iktizâ eylediğinden bundan akdem vekîlimiz tarafından sene-i merkûma mahsûben ze‘âmet-i mezbûrun iltizâmına tâlib olan Ayıntab sâkinlerinden Kalenderoğlu Ömer'in bu tarafda vekîli zuhûr idüp Tesbihcioğulları firâr eylediler ze‘âmet iltizâmı akçesin kendülerinden bir vecihle alınmak kâbil değildir deyü nice gûne derûğ-âmîz kelimât ile bizi iğfâl idüp tâlibi olmağla yedi yüz gurûşa Kalenderzâde'ye olmak üzere iltizâm olunup bu tarafda vekîli tarafından tamâmen meblağ-ı merkûmu ahz u kabz idüp yedine müceddeden zabt temessükü mücebince fermân-ı âlî verilmişiken merkûm Kalenderzâde'nin vekîli sözündan îbâ ve kavlınden nûkûl idüp iltizâma râğbet etmemekle bizlere teslîmi olan meblağ girüye redd ve tamâmen kendülere teslîm ve yine mukaddem mültezimimiz olan Tesemcizâdeler zuhûr idüp iki sene bir tahvîl ile iltizâmına râğbet etmeleriyle işbu bin yüz elli beş ve elli altı senesi iltizâmı merkûm Tesemcizâdelere tefvîz ve sipâriş olunup merkûm mukaddem Ömer'e verdiğimiz vekâlet-i devriye temessüküne i‘tibâr olunmamak üzere merkûm Ömer'i vekâletden ve mültezimliğimizden ‘azl ve ref‘ eylediğimiz ecilden işbu temessük tecdîd olunup vekâlet-i devriye ile mültezimimiz olan Tezemcizâdeler Seyyid Halil ve Seyyid Osman ve Seyyid Ebubekir nâm kimesnelere elli beş ve elli altı senesi iki sene bir tahvîl ile müceddeden iltizâm olunup işbu bin yüz elli beş senesi iltizâmı olan meblağ-ı

tamâmen tarafımıza teslîm ve bizler dahi ahz u kabz idüp elli beş senesi iltizâm akçesi merkûmların zimmetlerinde bâkî kalmağla teslim eyledikde elli altı senesi dahi zatb etmek üzere vekâlet-i devriye ile vekîlimizdir imdi merkûm ze‘âmetin a‘şâr-ı şer‘iyyesi ve rûsûm-ı örfiyye ve resm-i çift ve bennâk ve dehîk(?) ve resm-i arûsâne ve yave ve kaçgun min-küllî'l-vücûh serbestiyet üzere Tesemcizâdeler zabt u rabt idüp âharın ve Kalenderzâd Ömer'in yedinde temessükü zuhûr eyledikde bir vecihle ‘amel ve i‘tibâr olunmamak üzere işbu vekâlet-i devriye temessükü tahrîr olunup merkûmların yedine verilmiştir tarafımızdan ve taraf-ı âhardan müdâhale olunmaya ve sizler ki ze‘âmet-i mezbûr re‘âyâlarısız siz merkûm Tesemcizâdeleri sene-i mezbûrlarda üzerlerinize zâbit ve subaşı biliüp sözünden hâric vaz‘ u hareket etmeyesiz fi 23 min Rebî‘ü'l-âhir sene 1155’

Bende

İsmail Mutasarrıf-ı Dergâh-ı Âlî

Belge No: 88 – Sayfa No: 286

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Eşkîya Takibi İçin Askerî Hazırlık ve Erzak Temini

Özet:

Sofyan Dağı ve çevresindeki eşkıyaların cezalandırılması için Kethüda Mehmed Ağa komutasında asker sevkiyatı planlanmıştır. Ayıntab ve çevresinden beş günlük erzak temini istenmiş, belirtilen menzillerde (Merdemenge ve Arablar) askerlerin hazır bulunması emredilmiştir. Eşkîyaların cezalandırılması vurgulanmış ve avk ile tehirden kaçınılması istenmiştir.

Berâ-yı dâire ve asker bâ-ma‘iyyet-i hazret-i Kethüdâ-yı âli'l-kadr der-cânib-i (...) ve Arablar

Nân-ı azîz	‘alîf	Gûşt	Kuzu	Pirinç	Revgan-ı sâde
Kıyye	Kıyye	Kıyye	(...)	Kıyye	Kıyye
1250	1500	6250	2	635	160

‘asel ve nohud ve hatab ve sebzevât ve yumurta ve tavuk ve süd ve tuz ve saman kifâyet mikdârı

Vech-i meşrûh üzere mahall-i mezkûrede tertîb olunan süvârî ve piyâdeye rûz-ı merre iktizâ eden zehâyir defteridir ki fi 2 Cemâziyelâhir sene 1155

Bâ-hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân voyvodası ve a‘yân-ı vilâyet ve iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki nefis-i Mar‘aş sancağı muzâfâtından Sofyan Dağı sâkinlerinden ve Kuşcu Cerîdi ve Bayatlı ve ba‘zı bu misilli râfî‘-i ‘alem bağı ve fesadıyla câdde-i inkiyâddan rûgerdân olan eşkıyâ-ı şenâ‘at-pîşelerin haklarından gelünüp te’dîb ve gûşmâlleri için mahsûs kethüdâımız fahru'l-emâcid ve'l-a‘yân Mehmed Ağa zîde mecdühû nasb ve ta‘yîn ve bu günlerde hareketi muhakkak ve mukarrer olmağın ma‘iyyetine ta‘yîn olunan kapumuz halkı ve süvârî ve piyâde ve sâir tüfenk-endâz sekbânların rûzmerre ta‘yînâtlarına sarf olunmak için mikdâr-ı kifâye zâd u zehâyirin cem‘ ve mahallerinde ihzârı lâzım ve lâbüd olmağın Ayıntab'dan ve nevâhî ve kurâsından beş günlük ecnâs zehâyiri be-mûceb-i defter cem‘ ve tedârik ve bi-avnillâhi te‘âlâ kethüdâ-yı mûmâ ileyhin ma‘iyyetlerinde olan bi'l-cümle askeri ile işbu yevmü'l-hamîs Merdemenge ve Arablar nâm karyelerde menzilleri musammem olduğuna binâen yevm-i mezbûrda mahall-i mezkûrda tamâmen hâzır ve âmâde etdirilmek bâbında buyruldu tahrîr ve ısdâr ve bîrûn ağalarımızdan Gergerîzâde Mustafa Ağa zîde kadrühû ile irsâl kılınmışdır inşâallahu te‘âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere zikr olunan mahallerde sâkin olup ref‘-i râyet-i şekâvet ve kadâhat eden eşkıyâ-yı merkûmların haklarından gelinmek ve kemâ-hiye hakkühüm tenkîl ve gûşmâlleri lâzıme-i zimmet ve râtibe-i uhde-i siyâset olup bu bâbda (...) izzet birle Ağa-yı mûmâ ileyhe mahsûs üzerlerine ba‘s ve irsâl ve işbu yevm-i hamîs Merdmenge ve Arablar nâm menzillere nüzülleri muhakkak olmağla ma‘iyyetinde olan askerinin ta‘yînâtlarına ihâta ve kefâyet edecek mikdâr zehâyirin yevm-i mev‘ûdda mahall-i ma‘hûdda mevcûd ve hâzır ve âmâde olunup vechen mine'l-vücûh muzâyak çekdürülmemesin cümleden elzem ve ehem olmağın ber-mûceb-i defter ecnâs zehâyiri’

Belge No: 89 – Sayfa No: 287–288

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Eşkıyaların Cezalandırılması İçin İlave Asker Sevkiyatı

Özet:

Sof Dağı çevresindeki eşkıyaların işlediği suçlar nedeniyle, Kethüda Mehmed Ağa'nın komutasında bin nefer tüfekli piyade sekban asker derhâl görevlendirilmiştir. Ayıntab ve çevresindeki köylerden bu askerlerin süratle sevk edilmesi ve başlarında Voyvoda Hâcî Mehmed Ağa'nın bulunması emredilmiştir. Askerî sevkியatta ihmal ve gecikmeden kaçınılması şiddetle vurgulanmıştır.

Bâ-hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar'aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa ve yeniçeri zâbiti ve kethüdâ yeri ve sâir a‘yân-ı vilâyet iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki Mar'aş sancağı muzâfâtından Sof Dağı'nda sâkin (...) ve Kuşçu Cerîdi ve (...) ve Bayatlı ve sâir ol mahallerde sâkin olanların kemâl-i ra‘ûnet ve hoşnutlarından nâşî üzerlerine edâsı lâzım gelen evâmir-i aliyye mücebberince tekâlîf-i sultânî ve garâmât-ı hâkânî ve sâir ma‘rifet-i şer‘le ve a‘yân ve ahâlî ma‘rifetleriyle tevzî‘ ve hisselerine düşen sehimlerin edâda muhâlefet ve mânde ve envâ‘ bağı ve fesâdıyla me‘lûf ve meyânelerinde vâki‘ olan seng-i dimâ ve hetk-i ‘ırz ve bu misillü şekâvet ve şenâ‘atin hadd ü pâyânı olmayup vücûhla müstevcibü'l-‘ikâb olduklarından bu makûle ref‘-i ‘alem-i bağı ve tuğyân eden eşkıyâyı kasâhat-ihitvânın haklarından gelünüp kemâ hüve hakkuhum teryîb ve tekml ve zimmetlerinde bâkî kalan emvâl-i bakâyâyı her ne mikdâra bâliğ olur ise istirdâd ve tahsîl olunduktan sonra sâbûn-ı kahr ve tenkîb birle çirkâb-ı bağı u fesâdları ta‘rîr ve tezhîb eylemek lâzıme-i vakt u hâlden olmağın husûs-ı mezbûr için mahsûs kethüdâımız fahru'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed Ağa zîde mecdühû ba‘zı askeri ile üzerlerine ba‘ş ve ta‘yîn olunmağla ma‘iyyetinde olan kapumuz halkı ve süvârî ve piyâde askerimizin ‘alâ-eserihim te‘yîd ve menâsîri(?) için derûn-ı Ayıntab ve nevâhî ve kurâlarından dahi bin nefer cengâver piyâde sekbân bi'l-cümle tüfenk-endâz ve tâmûs-silâh olmak üzere bir ân akdem ve bir sâ‘at mukaddem ma‘rifet-i şer‘le ve cümle a‘yân ve zâbitânı ma‘rifetleriyle yerlü yerinden mu‘accelen ihrâc ve voyvoda-i mûmâ ileyh Hâcî Mehmed Ağa'yı üzerlerine zâbit ve başbuğ nasb eyleyüp Merdmenge ve Arablar nâm karyede kethüdâ-yı mûmâ ileyhin ma‘iyyetine luhûka mübâderet ve ‘alâ-cenâhi't-ta‘cîl vusûla müsâra‘at etdirilmek bâbında buyruldu tahrîr ve ısdâr [boşluk] ile irsâl olunmudur inşaallahu te‘âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere zikr olunan erâzil ve eşkıyânın müstahak oldukları cezâ-yı lâyıkalı tertîb ve çirkâb-ı bağı ve mekrleri tathîr ve tezhîb lâzıme-i zimmet ve râtibe-i uhde-i siyâset olmağın buh husûsa bi'n-nefs eslah-mend-i azîmet olmamız dahi musammem olmağla

el-hâletü hâzihî kethüdâ-yı mûmâ ileyhin yanında kapumuz halkını ve piyâde ve süvârî askeri ta'yîn ve irsâl olunmağla bi-tevfikillâhi te'âlâ (silik) ve Arablar nâm mahallerde ma'yyetine ilhak ve başbuğ nasb etdirilmek üzere derûn ve mahellât-ı Ayıntab ve nevâhî ve kurâsında tamâmen bin nefer tâmmü's-silâh ve cengâver tüfenk-endâz piyâde sekbânlar'

Sayfa No: 288

(Önceki Belgenin Devâmı)

'İhrâc ve sevk ve tesyîrlerinde kemâl-i ihtimâm ve dikkat ve teşmîr-i bâzû-yı makderet eyleyüp avk u te'hîrinden ve sermû tehâvün ve tekâsülden be-gâyet hazer ve mücânebet eylesin ve sen ki voyvoda-i mûmâ ileyhsin minvâl-i meşrûh üzere ihrâcî muktezî olan bin nefer piyâde sekbânın üzerine başbuğu nasb ve ta'yîn olunmağla neferât-ı merkûmeyi tekmîl ve tammü's-silâh ve cengâver olmak üzere intihâb ve temyîz ve bir ân evvel hareket ve mu'âhede kılındığı vakitlerde karîben mezbûr Mertmenge ve Arablar karyesinde Ağa-yı mûmâ ileyhin ma'yyetine mülâhık olup emrine mütâba'at ve lâıyıkı üzere 'amel ve hareket ve tahsîl-i rızâda bezl-i makderet ve teşmîr-ı şân-ı gayret ve niyyet ederek hizmet-i meşkûre ele getürmege ihtimâm ve dikkat eyleyüp tekâsül ve tehâvünden be-gâyet hazer ve tehâşî eyleyüp muğâyir-i rızâ ve harekât-ı nâ-hemvâriyle betâet ve te'hîrden ictinâb ve teberrî ve mûceb-i buyruldu ile 'amel eylesin deyü buyruldu fî 21 Cemâziyelevvel sene 11'

Belge No: 90 – Sayfa No: 288

Belge Türü: Berât

Konu: Mescid İmameti ve Mütevellilik Tevcihi

Özet:

Ayıntab'daki Mustafa Paşa Mescidi'nin vefat eden imamı Şeyh Mehmed'in yerine Müftîzâde es-Seyyid Mehmed Halîfe atanmıştır. Ancak müteveffânın kardeşi ve bir şahıs, bu göreve el koymuştur. Berât, önceden atanmış olan Seyyid Mehmed lehine yenilenmiş ve kendisine tevcih edilmiştir.

Nişân-ı

‘Medîne-i Ayıntab'da Sekek-i Tavîl mahallesinde vâki’ Mustafa Paşa binâ eylediği mescid-i şerîfin vazîfe-i mu‘ayyene ile imâmı ve mütevellîsi olan Şeyh Mehmed bundan akdem fevt oldukda mahlûlünden erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü-şân-ı şehriyârî Müftîzâde es-Seyyid Mehmed Halîfe'ye tevcîh olunup bi'l-fi‘il berât-ı şerîfimle mutasarrıf iken müteveffâ-yı mezbûrun karındaşı Mehmed Said bir takrîb ile kendi üzerine berât gadrinden mâ‘adâ nısfını Ali nâm kimesnenin üzerine kasr-ı yed etmekle merkûmân ve Ali ref‘lerinden ibkâ ve mukarrer kılınmak recâsına istid‘â-yı inâyet etmegin mescid-i şerîfin imâmeti es-Seyyid Mehmed ref‘inden Mehmed Said ve Ali üzerlerine olduğu derkenâr oldukda Ayıntab'da Sekek-i Tavîl mahallesinde Mustafa Paşa Mescid-i Şerîfi'Nde imâm olan Şeyh Mehmed bilâ-veled fevt oldukda mahlûlünden imâmet-i mezbûre sâhib-i arz-ı hâl Müftîzâde es-Seyyid Mehmed'e tevcîh olundukdan sonra müteveffâ-yı mezbûrun karındaşı Mehmed Said bir takrîb ile kendüye berât etdirüp nısfını dahi Ali'ye kasr-ı yed idüp gadr eylediği derkenârdan ma‘lûm olmağla merkûmânın ref‘lerinden müte‘ayyinü'l-istihkâk sâhib-i evvel es-Seyyid Mehmed'e tevcîh olunmak iktizâ eylediğini a‘lemü'l-‘ulemâi'l-mütebahhirîn bi'l-fi‘il Anadolu Kazaskeri olan Mevlânâ Abdullah edânullâhu te‘âlâ fezâilühû i‘lâm etmegin mevlânâ-yı müşârün ileyhın i‘lâmları ve bin yüz elli beş senesin Muharreminin yirminci günü târîhiyle muvarrah sâdır olar fermân-ı âlî mücebince mezbûra vech-i meşrûh üzere sadaka idüp bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki ba‘de'l-yevm mezbûr Müftîzâde es-Seyyid Mehmed Halîfe varup zikr olunan mescid-i şerîfde imâm ve mütevellîsi olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesine mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du‘âya müdâvemet göstere şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fi evâhir-i Muharrem li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye

Belge No: 91 – Sayfa No: 289

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Suçluların Dîvân-ı Mar‘aş’a Sevki

Özet:

Bazı suçluların hapse alınmasına rağmen malları fukaradan tahsil edilmeden

serbest bırakıldıkları gerekçesiyle görevli voyvodaya uyarı yapılmıştır. İlgililerin Dîvân-ı Mar‘aş’a sevki ve yargılanmaları emredilmiştir.

Ve hukûk-ı ahâlî icrâ olunmak için Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâra sarf ve ihtimâm ve iktidâr eyleyesiz ve sen ki voyvoda-i mûmâ ileyhsin bu misillü hâyin ve gaddâr habsinde ve seng-i hıfzında iken sebîlini emvâl-i fukarâ tahsîl olunmazdan tam‘-ı sebîle tahliye etmek töhmet-i ‘azîm ve âkıbet-kârı fikirsizliğinden iktizâ etmekle bu def‘a dahi fikr-i sâbık üzere olmayup merkûmları ihzarlarına kemâliyle ihtimâm-ı tâm eyleyüp mûceb-i buyruldu ile ‘amel ve hilâfından ittikâ eyleyesin deyü buyruldu fî 8 Cemâziyelevvel sene 1155

Vaselenâ fî min 16 Cemâziyelevvel sene 1155

Belge No: 92 – Sayfa No: 289

Belge Türü: Makbuz (İmdâd-ı Seferiyye)

Konu: Ayıntab’dan Toplanan Sefer Yardımı

Özet:

Ayıntab kazâsı halkından, Mar‘aş Vâlisi Memiş Paşa adına imdâd-ı seferiyye için 50.522 guruş toplanmıştır. Tahsilat Hüseyin Kethüdâ tarafından gerçekleştirilmiş ve bu işlem belge altına alınmıştır.

İmdâd-ı seferiyyenin makbûz hülâsasıdır

Bâ‘is-i tahrîr-i hurûf

‘İşbu bin yüz elli beş senesine mahsûb olmak üzere hâlâ Mar‘aş Vâlisi devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni‘am Memiş Paşa hazretlerinin taraf-ı âlîlerine edâsı fermân buyurulan imdâd-ı seferiyyeden Ayıntab kazâsının hissesine hazret-i(?) tevzî‘î mûcebince Mar‘aş mahkeme-i şerîfesinden verilen pusula mûcebince isâbet eden elli bin beş yüz yirmi iki gurûşun cem‘ ve tahsîli ve veliyyü'n-ni‘am efendime izâfeden buyruldu emr-i üslûblarıyla taraf-ı bâhirü’s-şerefelerinden mübâşir olduğum hasebiyle meblağ-ı merkûmu ahala-i kazâ-i Ayıntab yedlerinden cümle ma‘rifetiyle huzûr-ı şer‘de bi’t-tamâm ahz u kabz eyledim ve yedlerine işbu vesîka def‘ olundu vakt-i hâcetde ihticâc oluna fî 23 min Rebî‘ü'l-âhir sene 1155’

Hüseyin Kethüdâ-yı Bevvâbîr-i Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Belge No: 93 – Sayfa No: 289

Belge Türü: Berât

Konu: Medrese Müezzinliği Tevcihi

Özet:

Ayıntab ‘Amû Mahallesi’nde bulunan Mincaliye Medresesi’nin vefat eden müezzini Mustafa’nın yerine, Mehmed Halîfe atanmıştır. Kendisine berât-ı şerîf verilerek göreve başlaması sağlanmıştır.

Nişân-ı şerîf-i âlîşân

‘Medîne-i Ayıntab'da ‘Amû mahallesinde vâki‘ Mincaliye Medresesi'nde vazîfe-i mu‘ayyenesiyle müezzin olan Mustafa fevt olup yeri hâlî ve mahlûl olmağla yerine işbu râfî‘ü tevki‘-i refî‘ü’s-şân-ı hâkânî es-sâbikûn Mehmed Halîfe her vecihle lâayık ve mahal ve müstahak olmağla tevcîh olunup yedine berât-ı şerîfim verilmek bâbında ‘inâyet taleb etmegin bilâ-veled-i fevti vâki‘ ve mu‘ârız yok ise sadaka idüp bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki ba‘de’l-yevm mezbûr es-Seyyid Mehmed Halîfe varup zikr olunan medresenin müteveffâ yerine müezzin olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesiyle mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim içün du‘âya müdâvemet göstere şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâsıt-ı Cemâziyelâhir li-sene ihdâ ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 94 – Sayfa No: 290

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Zorla Zevce Zabtı ve Hâk Teslimi Talebi

Özet:

Ayıntab'da yaşayan İlyas, karısının Mehmed Ali tarafından zorla alıkonulduğunu bildirerek, mübâşir marifetiyle Mehmed Ali’nin mahkemeye getirilmesini ve hakkının verilmesini talep etmektedir. Bu doğrultuda Mar‘aş Dîvânı’na sevk kararı verilmiştir.

Bâ-hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Şer‘at-meâb Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve voyvodası ağa

‘Ta‘yîn olunan mübâşir ma‘rifetiyle sâhib-i arz-ı hâlin husemâları huzûr-ı şer‘a ihzâr ve mürâfa‘a-i şer‘ itdürölüp ba‘de mürâfa‘a müceb-i şer‘îsi icrâ ve ihkāk-ı hak eylesesin ve illâ eğer da‘vâlarına ol tarafda fasl verilmez ise da‘vâları huzûrumuzda görölüp ber-muktezâ-yı şer‘-i enver da‘vâlarına faysal verilmek üzere merkûmu mübâşire teslîm ve Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâr eylesesün deyü buyruldu fî 18 Cemâziyelevvel sene 1155

Devletlü sa‘âdetlü mekremetlü efendim sultânım hazretleri sağ olsun arz-ı hâl-i kulları budur ki benim efendim Ayıntab'da Emir Ağa mahallesinde Eski Saray içinde İkiz Kapuluoğlu Mehmed Ali nâm kimesne zevce-i menkûhamı cebrî zabt idüp bu kullarınıza gadr-i küllî olmağla merâhim-i aliyyenizden mercûdur ki lillâl ve resûl hâlîme merhamet ve mübâşir kulları ta‘yîn ve mezbûru huzûrunuza ihzâr ve icrâ-yı hak olmak bâbında arz-ı hâl tahrîrine cesâret olundu bâkî fermân efendim sultânım hazretlerininindir’

Bende

İlyas kulları

Belge No: 95 – Sayfa No: 290

Belge Türü: Berât

Konu: Ze‘âmetin Vefat Nedeniyle Ber-vech-i İştirâk Tevcîhi

Özet:

Ulu Ma‘sara köyüne ait 24.000 akçelik ze‘âmet, önceki sahibinin vefatı nedeniyle oğulları Mehmed, Hasan ve Hüseyin’e ortak şekilde tevcîh edilmiştir. Bu işlem, Bağdad Valisi Ahmed Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir.

Nâhiye-i Telbeşar der-livâ-i Ayıntab

Ze‘âmet-i

Be-nâm-ı Mehmed ve Hasan ve Hüseyin evlâd-ı Halil el-müteveffâ Ulu Ma‘sara tâbi‘-i mezbûr	‘an-tahvîl-i peder-i Halil fevt-şode ber-vech-i iştirâk
---	--

Gurûş 3400	
---------------	--

‘Orta boylu elâ gözlü açık kaşlı Mehmed ve Hasan ve Hüseyin evlâd-ı Halil Bağdad cânibinde vâki’ ordu-yı humâyûnuma arz-ı hâl idüp Ayıntab sancağında Telbeşar nâhiyesinde Ulu Ma’sara nâm karye ve gayrîden yirmi dört bin akçe ze’âmete mutasarrıf olan ber-vech-i tekâ’üd pederleri Halil fevt ve ze’âmet-i mezbûr mahlûl olmağla merhameten ber-vech-i iştirâk kendülere verilmek bâbında istid’â-yı ‘inâyet etmeleriyle ordu-yı humâyûnda mahfuz cebe defterlerine mürâca‘at olunukda ze’âmet-i mezbûrenin kaydı bulunmamağla gedüklü ve mu‘ayyen olan şerhlü kayıdlarına dâhil değil ise mücebince merhameten ze’âmet-i mezbûre müteveffânın evlâdları olan ashâb-ı arz-ı hâle ber-vech-i iştirâk tevcîh olunmak emrim olup sâdır olan emr üzere sancağında sâkin olup alaybeyisi bayrağı altında sefer eşmek ve berât etmek şartıyla tevcîh olunmak için sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf Cemâziyelevvelinin ikin günü târihiyle hâlâ Bağdad Vâlisi düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîr-i mürrem Ahmed Paşa hazretleri edânullâhu te‘âlâ iclâlehû tarafından tevcîh olunup tahvîl verildikten sonra tezkeresi ihrâc olunmak fermânım buyurulmağın ber-müceb-i fermân-ı âlî zikr olunan yirmi dört bin akçe ze’âmete (silik) mahlûlünden evlâdlarından Mehmed ve Hasan ve Hüseyin ber-vech-i iştirâk tevâbi‘i olunup berât-ı şerîf-i âlîşân için tezkere verildi fi 7 Cemâziyelevvel sene 1155’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 96 – Sayfa No: 291

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Ze’âmet Üzerindeki Tasarruf Hakkının Vekile Verilmesi

Özet:

Gergerîzâde Mustafa Ağa’nın ze’âmeti üzerinde, vekili Mehmed Ağa’nın tek yetkili olması ve başka kimsenin müdahale etmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Kal’a Dizdârı Mehmed Emîn’in gayrimeşru tasarruflarına karşı önlem alınması istenmiştir.

Bâ-hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

Şerî‘at-meâb Ayıntab Nâibi Efendi ve voyvodası inhâ olunur ki

‘Sancağ-ı mezbûrda Telbeşar nâhiyesinde Kanab nâm karye ve gayrîden yirmi bin üç yüz otuz üç akçe ze‘âmete mutasarrıf olan ağalarımızdan Gergerîzâde Mustafa Ağa'nın ol tarafda vekîl olan Mehmed Ağa'ya ta‘şîr ve mahsûlât ve rûsûmât-i merkûma zabt etdirilüp ferd-i vâhide müdâhale etdirilmeye deyü müte‘addid buyruldu tahrîr ve husûs-ı mezbûr Devlet-i Aliyye ve Bağdad ve Dârüsselâm(?) tarafına mahsûs çukadârlarımız ile tahrîr ve çend rûz hiyânetinden zuhûr eder mülâhazasında iken ol tarafda mütegalibeden Kal‘a Dizdârı Mehmed Emîn nâm yaramazı Alaybeyi Çerâğı Mustafa'ya zabt etdirmegin alimallâhu te‘âlâ gayrî mülâhazada olmayasız pâdişâh başı için o dizdâr dedikleri mel‘ûnu ‘ale's-seher kapusu önünden celb olunduğunu görürsüz ve andan mâ‘adâ merkûm Mustafa'ya mu‘în olanları bir gecenin içinde götürüp katl olunacakların muhakkak bilüp müceddeden buyruldumuz vusûlünde merkûmun ol tarafda vekîli olan Mehmed Ağa'ya zabt itdürüp ve cânib-i şer‘den zabt mürâselesi verildikten sonra huzûrumuzda mürâfa‘a-i şer‘ olunmak için merkûm Mustafa Dîvân-ı Mar‘aş'a ihzâr eylemeniz bâbında buyruldu tahrîr ve ısdâr ve ırsâl kılınmıştır bi-mennihi te‘âlâ vusûlünde gerek ki vech-i meşrûh üzere mezbûr Gergerîoğlu'nun vekîli Mehmed Ağa'ya ze‘âmet-i mezbûru zabt etdirüp ve müceddeden mürâselesi verilüp min-ba‘d tarafeynin cedîd berâtı zuhûr edinceye değin ferd-i vâhidi karışdırmayup ol Dizdâr dedikleri habîsi ze‘âmet-i mezbûrdan keff-i yed etdiresiz ve sen ki kadı-yı mûmâ ileyhsin vüzerâ ‘arzı redd olmayacağı cümleden evvel senin ma‘lûmun iken bu misillü işe rızâ-dâd olmanız çendân münâsib olmamağla minvâl-i muharrer merkûm Mustafa mübâşir ma‘rifetiyle bu tarafa ihzâr ve ze‘âmet-i mezbûr merkûmun veki i Mehmed Ağa'ya zabt etdirilüp müceb-i buyruldu ile ‘amel eyleyesin deyü buyruldu fî 13 Cemâziyelâhir sene 1155’

Vaselenâ fî 16 Cemâziyelevvel sene 1155

Belge No: 97 – Sayfa No: 292

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Halktan haksız gelir toplanması

Özet:

Medîne-i Ayıntab sakinlerinden Üzümcülüoğlu el-Hâcc Ahmed, fukaradan haksız yere büyük meblağlarda vergi ve bağış almakla suçlanmış; habs edilip eylemleri araştırılması emredilmiş. Firarı halinde kefillerinin Divân-ı Mar‘aş’a getirilmesi ve mağdur halkın zararının telafisi sağlanacaktır.

Bâ-Hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar'aş hâlâ

Şerî'at-meâb Ayıntab Nâibi Efendi zîde ilmühû ve mefâhirü'l-akrân voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa ve sâir iş erleri zîde kadrühüm inhâ olunur ki medîne-i Ayıntab sâkinlerinden Üzümcülüoğlu el-Hâcc Ahmed nâm kimesne bundan akdem vilâyet ihtiyârları olup beş on seneden mütecâviz vilâyet masârıfı bunun yedinde sarf ve harc olunmağla bi'l-cümle sinîn-i mezbûrede emvâl-i ahâlî-i fukarasından dört beş yüz kîse akçe kabz eylediğinden gayrî ehl-i sûk

Sayfa No: 292

(Önceki Belgenin Devâmı)

'Ve sâir ahâlî dahi bâ-temessük zimmet-i kesîresi olmağın bi'l-cümle ahâlî-i vilâyet mezbûr el-Hâcc Ahmed'i ahz ve ma'rifet-i şer'le muhâsebesin görüp ba'de's-sübût emvâl-i fukarâ tahsîl olunmak için voyvoda-i mûmâ ileyhın habs ve hıfzına verkişler iken mezbûr el-Hâcc Ahmed'in halka eyledüğü gadr-i küllîsi ve hiyânet-i sâlifesi hasebiyle mekr-i hîleye sülûb ve kendi mu'în ve zahîrleri olan kimesneleri voyvoda mûmâ ileyh tam'a birağub mu'înlerinin ve kendi kafadarlarının kefâletiyle habsden hurûc ve firâr ve gaybetine bâ'is olup fukarâ ve zu'efâya ihânet ve gadr-i sarîh eyledikleri hakîkatî üzere tarafıma i'lâm ve ızhâr-ı tazallüm olup firârî-i merkûmun kefilleri ve oğlu Mehmed Dîvân-ı Mar'aş'a ihzâr ve keyfiyyet-i fukarâya merhameten bu husûs teftîş ve tefahhus ve firârî-i mezbûr dahi kefillerine buldurulup fukarânın mağdûriyetleri def' ve icrâ-yı hak olunması iltimâs olunmağın ve mezbûr el-Hâcc Ahmed'in ahâlî-i vilâyet ve ehl-i sûka olan gadr ve hayfî kemâliyle zâhir olup fukarâya bu husûsda çâre-ger olmak zimmet-i himmet-i lâzım ve lâbüd ve tesviye-i umûr-ı fukarâya me'mûr olan hükkâm üzerlerine bile vâcib olmağla merkûmun oğlu Mehmed ve kefilleri ve firârına bâ'is ve mu'în olanlar bi'l-cümle Dîvân-ı Mar'aş'a ihzâr ve firâr-ı mezbûr dahi kendülerine buldurulup emvâl-i fukarâdan zimmetinde sâbit olan meblağ tamâmen tahsîl ve ashâbına teslim ve gadr-i küllîsi ref' olunmağa her birleriniz dâmen-i dermeyân-ı ihtimâm ve bir dürlü tekâsül ve müsâmahaya cevâz ve ruhsat göstermeyüp fi'l-vâki' bu husûs bir gûne def'îyle takayyüd ve emvâl-i fukarânın muzmahil olmasına dâir mülâhazanız zuhûr eder ise ahâlî-i fukarâ vedî'atullâh ve 'ıyâd-ı zıllullâh olup bu mertebe rahnedâr ve mağdûdireyetlerine bâ'is olanları tefahhus ve suâl olup beher-hâl mağdûriyetden fukarâ ref' olunmak vâcibe-i zimmet-i himmet olup bu husûsda musâmahanız zuhûr eyledüğü hâlde elbette terk

olunur mevâddan olmayup cihet-i âhar ile emvâl-i fukarânın tahsiline takayyüd olunacağı ma'lûmlarınız oldukda netîce kârı da'vâ-yı 'azîm bâ'is olmalarınızdan mukaddem beher-hâl firârî-i merkûmun kefilleri ve oğlu Mehmed ve sâir firârına bâ'is olanlar Dîvân-ı Mar'aş'a ihzâr olunmaları bâbında işbu buyruldu tahrîr ve ısdâr ve ağalarımızdan fahru'l-emâsil ve'l-akrân Hüseyin Ağa mübâşir ta'yîn ve irsâl olunmuştur inşaallahu te'âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere mezbûr el-Hâcc Ahmed'in ahâlî fukarâsın eyledüğü gadr ve hayfın ref' ve bâ-temessük zimmet-i vâfire tahsîl ve ashâbına teslim etdirilüp icrâ-yı hak etdirilmek cümlelizin üzerlerine vâcib olduğunu tefekkür ve müsâmaha olunur ise netîce-i kârı da'vâ-ı 'azîme bâdî olup bu husûsda çok kimesneler mutazarrır olacağı ma'nâları bir hoşça şimdiden mülâhaza olunup ana göre hareket ve beher-hâl firârî-i merkûmun kefilleri ve oğlu Mehmed ve sâir mu'înleri mübâşir-i mûmâ ileyh marafetiyle ahz ve girift ve tahsîl-i emvâl-i fukarâ ve hukûk'

Belge No: 98 – Sayfa No: 293

Belge Türü: Berât

Konu: Esed Bey Mescidi müezzinliği

Özet:

Şehreküstü Mahallesi'ndeki Esed Bey Mescid'indeki müezzin Hasan, kendi isteğiyle görevini Müftîzâde Mehmed Halîfe'ye devretmiş; bu devrin ardından Halîfe'ye berât verilmiştir. Görevi devralıp yerine getirene kadar görevini sürdürecektir.

Nişân-ı

'Medîne-i Ayıntab mahellâtından Şehreküstü mahallesinde vâki' Esed Bey Mescid-i Şerîfî'nda yevmî bir akçe vazîfe ile müezzin olan es-Seyyid Hasan kendi hüsn-i rızâsıyla erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî'ü tevkî'-i refî'ü's-şân-ı hâkânî Mehmed Halîfe'ye ferâğat ve kasr-i yed ve teslim-i berât idüp mezbûr dahi her vecihle lâyıık ve mahal ve müstahak olmağla kasr-ı yedinden tevcih olunup yedine berât-ı şerîfîm verilmek bâbında fâriğ-i mezbûrun berâtı mücebince 'inâyet taleb etmegın ferâğı vâki' ise sadaka idüp bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki ba'de'l-yevm varup zikr olunan mescid-i şerîfde fâriğ-i mezbûrun yerine müezzin olup hizmet-i lâzimesini mer'î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfesiyle mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du'âya müdâvemet göstere ol bâbda hiç ferd

mâni‘ olmayalar tahrîren fî evâsıt-ı Muharremü'l-harâm li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 99 – Sayfa No: 293

Belge Türü: Tezkere

Konu: Ovacık Mahallesi’ne ait mirî vergi tahsili

Özet:

Ovacıklı ahaliden toplanması gereken mirî vergiye dair tezkere verilmiştir.

Vergi tamamen tahsil edilmiş ve bunun belgesi düzenlenmiştir; halkın ilgili memura makbuz karşılığı teslim etmesi istenmektedir.

Sizler ki Ovacıklı nâm mahalde sâkin re‘âyâlarımızsız inhâ olunur ki işbu bin yüz elli beş senesine mahsûb olmak üzere üzerlerinize edâsı lâzım gelen mâl-ı mîrîleriniz tarafımızdan sa‘âdetlü Mehmed Bey'e der‘uhde ve iltizâm olunmağla yedinden meblağ-ı mîrîleriniz tamâmen ve kâmilan ahz olunup işbu tezkere verildi gerekdir ki sene-i mezbûreye mahsûb olan mâl-ı mîrînizi mûmâ ileyh Bey hazretlerine edâ ve teslîm yedinden tesliminizi müş‘ir halâs kâğıdı alup mûceb-i tezkere ile ‘amel edesiz ve's-selâm

El-fakîr

Voyvoda-i (silik) hâlâ

Belge No: 100 – Sayfa No: 293

Belge Türü: Berât

Konu: Murvana karyesi camii hatîbi tevcîhi

Özet:

Murvana’daki camide hatîb olan Ahmed Halîfe’nin ref‘edilmesi üzerine, el-Hâcc Mehmed Halîfe’ye hatîblik görevi tevcîh edilmiş, berâtı kendisine verilmiştir.

Nişân-ı

‘Ayıntab'da vâki‘ Murvana karyesinde mescid ve hân-ı sebîl vakfından olmak üzere vazîfe-i mu‘ayyene ile câmi‘-i şerîfinde hatîb olan Ahmed Halîfe veledesh medîne-i mezbûrda vâki‘ Hüseyin Paşa Câmi‘-i şerîfinde Cumu‘a vâ‘ızı olup bağteten (...) olmağla ref‘inden hitâbete erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî

el-Hâcc Mehmed Halîfe zîde salâhuhuya tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek bâbında ‘inâyet recâsına Ayıntab Nâibi Mevlânâ Süleyman zîde ilmühûnun ‘arz eyledüğü pâye-i serîr-i a‘lâya telhîs olundukda hakkında mezîd-i ‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra geterüp sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı meyseret-makrûrumla bin yüz elli dört senesi Şa‘bânının on yedinci günü târîhiyle muvarrah verilen ruûs-ı humâyûnum mücebince tevcîh idüp bu berât-ı’

Sayfa No: 294

(Önceki Belgenin Devâmı)

Humâyûnı verdim ve buyurdum ki mezbûr Sabri el-Hâcc Mehmed zîde salâhuhû varup ref‘ olunan mezbûr yerine câmi‘-i şerîfde hatîb olup edâ-yı hizmet eyledikten sonra bundan evvel ne vecihle mutasarrıf olagelmişler ise mezbûr dahi vazîfe-i mu‘ayyenesiyle ol minval üzere mutasarrıf olup ol bâbda ref‘ olunan mezbûr tarafından ve taraf-ı âhardan hiç ferd mâni‘ olamaya ta‘arruz kılmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi'l-‘işrîn min Şa‘bânu'l-mu‘azzam li-sene erba‘a ve hemsîn ve miete ve elf

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 101 – Sayfa No: 294

Belge Türü: Berât

Konu: Akyol mahallesindeki mescidin imâmîti

Özet:

Akyol mahallesinde mescidin ‘asr vakti imâmı Ali’nin vefatı sonrası, Ebubekir Halîfe imâm olarak tevcîh olunmuş ve kendisine berât verilmiştir.

Nişân-ı

‘Ayıntab’da Akyol mahallesinde vâki‘ Nûr Alizâde leh Ali binâ eylediği mescid-i şerîfde vakt-i ‘asrda imâm olan Ali fevt olup yeri hâlî ve mahlûl olmağla yerine erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü-şân-ı hâkânî Ebubekir Halîfe her vecihle lâyük ve mahal ve müstahak olmağın mahlûlünden tevcîh olunup yedine berât-ı şerîfim verilmek recâsını kadısı nâibi Mevlânâ Emrullah zîde ilmühû ‘arz etmegün mücebince sadaka idüp bu berât-ı humâyûn-ı sa‘âdet-makrûnum verdim ve buyurdum ki ba‘de’l-yevm merkûm varup zikr olunan mescid-i şerîfde müteveffâ-yı mezbûrun yerine vakt-i ‘asrda imâm olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra ber-vech-i

hasbî mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du‘âya müdâvemet göstere şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâsıt-ı Zilhicce li-sene erba‘a ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 102 – Sayfa No: 294

Belge Türü: Berât

Konu: Ferhadiye Mescidi vakfı nâzırlığı

Özet:

Nâzır es-Seyyid Ebubekir kendi rızasıyla görevi devredip kasr-ı yed etmiştir; yerine Mehmed atanmış ve berâtı verilmiştir.

Nişân-ı

‘Medîne-i Ayıntab'da Akyol mahallesinde vâki‘ Ferhadiye Mescid-i Şerîfî vakfının yevmî iki akçe vazîfe ile nâzırı olan es-Seyyid Ebubekir kendi hüsn-i rızasıyla erbâb-ı istihkâkdan işbu râfî‘ü tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî Mehmed nâm kimesneye ferâgat ve kasr-ı yed ve teslîm-i berât idüp mezbûr dahi her vecihle lâıyk ve müstahak olmağla kasr-ı yedinden tevcih olunup yedine berât-ı şerîfim verilmek bâbında fâriğ-i mezbûrun berâtı mücebince ‘inâyet taleb etmegın (silik) vâki‘ ise vech-i meşrûh üzere sadaka idüp bu berât-ı humâyûnu verdim ve buyurdum ki ba‘de’l-yevm mezbûr varup zikr olunan mescid-i şerîfde fâriğ-i mezbûrun yerine nâzırı olup hizmet-i lâzimesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî iki akçe vazîfesiyle mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du‘âya müdâvemet göstere ol bâbda taraf-ı âhardan ferd mâni‘ ve mezâhim olmayup bir vecihle dahl ve ta‘arruz kılmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâsıt-ı Muharremü’l-harâm li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 103 – Sayfa No: 295

Belge Türü: Emr-i şerîf

Konu: Cilâhâne Meşîhatı tasarrufunun muhafazası

Özet:

Cilâhâne Meşîhatı’nın tasarrufu Hüseyin’in üzerinde olduğu hâlde bazı

kimselerin izinsiz müdahalesi nedeniyle, berâtı doğrultusunda hakkının korunması ve müdahaleye izin verilmemesi emredilmiştir.

‘Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri‘în Ayıntab Nâibi Mevlânâ [boşluk] zîde ilmühû tevkî‘-i refî‘-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Hüseyin nâm kimesne Dersa‘âdetime arz-ı hâl idüp medîne-i Ayıntab'da vâki‘ Cilâhâne Meşîhatı bilâ ta‘yîn berât-ı âlişânımla üzerinde olup dahl olunmak îcâb eder hâli yoğiken âhardan ba‘zı kimesneler bî-vech ve bilâ-sened (...) zabt ve müdâhale eyledüğün bildirüp yedinde olan berât-ı âlişânım mücebince ma‘rifet-i şer‘le zabt etdirilüp hilâf-ı berât-ı âlişân âharı müdâhale ve ta‘arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim recâ eyledüğü ecilden Hazîne-i Âmiremde mahfûz olan Başmuhâsebe defterlerine nazar olundukda medîne-i Ayıntab'da Cilâhâne tâifesinin bilâ-ta‘yîn meşîhatı müştereki Mehmed mahlûlünden ve rağbet eylemeyen Seyyid Mehmed'in ref‘inden Rumeli Kazaskeri şerî‘at-bahtı(?) i‘lâmı mücebince bin yüz elli bir senesi Zilhiccesinin dördüncü günü sâdır olan ruûs-ı humâyûnum mücebince mezbûr Hüseyin'e tevcîh ve berât-ı âlişânım virilüp hâlâ üzerinde olduğu derkenâr olunmağla imdi derkenârı mücebince ‘amel olunmak fermânım olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzere ‘amel idüp dahi zıkr olunan Cilâhâne Meşîhatı mezbûrun hâlâ üzerinde olmağla yedinde olan berât-ı âlişânım mücebince ma‘rifet-i şer‘le zabt itdürüp hilâf-ı berât-ı âlişân âharı dahl ve ta‘arruz etdirmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî'l-yevmi't-tâsi‘ min Rebî‘ü'l-evvel li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf’

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 104 – Sayfa No: 296

Belge Türü: Berât

Konu: Nurdane karyesi camii mütevellîliği

Özet:

Vefat eden Abdullah’ın yerine caminin mütevellîliğine es-Seyyid Hasan tevcîh olunmuş ve berâtı kendisine verilmiştir.

Nişân-ı şerîf-i âlişân budur ki

‘Medîne-i Ayıntab'a tâbi‘ Nurdane karyesinde vâki‘ câmi‘-i şerîfin vazîfe-i mu‘ayyene ile mütevellî olan Abdullah fevt olup yeri hâlî ve mahlûl olmağla yerine erbâb-ı istihkâkdan işbu râfi‘ü tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı şehriyârî es-Seyyid Hasan her vecihle lâyıq ve mahal ve müstahak olmağın mezbûrun mahlûlünden tevcîh olunup yedine

berât-ı şerîf-i âlişânım verilmek recâsına istid'â-yı 'inâyet etmegın vâki' ise mezbûra vech-i meşrûh üzere sadaka idüp bu berâ-ı humâyûn-ı sa'âdet-makrûnumu verdim ve buyurdum ki ba'de'l-yevm mezbûr Hasan varup zıkr olunan câmi'-i şerîfin müteveffâ yerine mütevellî olup hizmet-i lâzimesini mer'î ve müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu'ayyenesine üslûb-ı sâbık üzere mutasarrıf olup vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devletim için du'âya müdâvemet göstere ol bâbda taraf-ı âhardan hiç ferde mâni' ve mezâhim olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fî evâil-i Zilka'deti's-şerîfe li-sene erba'a ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Belge No: 105 – Sayfa No: 296

Belge Türü: Temessük

Konu: Ömer'in tîmâr tevcîhi

Özet:

Belgrad seferinden beri görev terk eden Ömer'in tîmârı, Abdullah'ın mülâzım ve tîmâr hakkına istinaden yeniden tevcîh edilmiş, berât ile resmî surette düzenlenmiştir.

Nâhiye-i

Der-livâ-i Ayıntab 'an-tahvîl-i Ömer nâ-mevcûd

Nehrû'l-Cevaz be-nâm-ı Abdullah

Karye-i Ceğde tâbi'-i mezbûr

Gurûş

11000

'Orta boylu elâ gözlü açık kaşlı Abdullah Bağdad cânibinde vâki' ordu-yı humâyûna arz-ı hâl idüp Ayıntab sancağında Nehrû'l-Cevaz nâhiyesinde Ceğde nâm karye ve gayrîden on dört bin akçe tîmâra muts olan Ömer Belgrad seferinden berü terk-i hizmet ve bâ-fermân-ı âlî me'mûr olduğu Bağdad muhâfazasında dahi nâ-meclis-i ve tîmârı ol vecihle mahlûl olmağın kendüye verilmek bâbında istid'â-yı 'inâyet etmegın mezbûr Ömer bâ-fermân-ı âlî me'mûr olduğu Bağdad muhâfazasında bayrağı altında nâ-mevcûd ve tîmârı mahlûl olup tîmâr dâhilinden Telbeşar nâhiyesinde Sekerken nâm karye ve gayrîden ancak üç bin üç yüz akçesi ifrâz ve on birinin akçesine mezbûr

Abdullah müstahak ve mülâzım-ı ocak olduğunu Ayıntab Sancağı Alaybeyisi Seyyid Ali zîde kadrühû i'âm etmegün ordu-yı humâyûnda mevcûd cebe defterlerine nazar olundukda tîmâr-ı mezbûrun kaydı olmamağla gediklû ve mu'ayyen olan şerhlû kaydlarına dâhil değıl ise mûcebince tevcîh olunmak emr olunup sâdır olan emr üzere sancağında sâkin olup alaybeyisi bayrağı altında sefer eşmek üzere ve berât etmek şartıyla tevcîh olunmak için li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf Saferinin yirminci gününden hâlâ Bağdad Vâlîsi düstûr-ı mûkerrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîr-i mûkerrem sa'âdetlû Ahmed Paşa edânullâhu te'âlâ iclâlehû tarafından tevcîh olunmak ve tahvîli verildikten sonra tezkeresi ihrâc olunmak fermân buyurulmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî zikr olunan on bir bin akçe tîmâr vech-i meşrûh üzere Abdullah'a tevcîh olunup berât-ı âlişân için tezkere verildi tahrîren fî 5 Rebî'ü'l-evvel sene 1155'

Be-makâm-ı Bağdad

Belge No: 106 – Sayfa No: 297

Belge Türü: Ferman

Konu: Kankıların sevki ve bârgîr tayini

Özet:

Kadı ve çavuşlara kankılarıyla birlikte kazâ merkezine gidip usulüne uygun olarak en fazla sekiz bârgîrle ve derhal harekete geçmeleri, gecikme ve ihmâl meydan verilmemesi konusunda ferman-ı şerîf çıkarılmıştır.

‘İmdi siz ki kadılar ve sâir mûmâ ileyhimsiz hâsekî mûmâ ileyh ve âdemleri ve ma‘iyyetinde olan çavuşlar her kankınızın taht-ı kazâsına varup dâhil olur ise ücretleri fîmâba‘d ahâlînin vâki‘ olan tekâlîflerine takâs olmak şartıyla ‘acâleten ancak sekiz re’s tüvânâ bârgîrleri tedârik ve ihzâr ve bir ân meks ve ârâm etdirmeksizin mahall-i me‘mûriyetlerine yarak kılguşlar ile sevk ve îsâl eyleyüp zikr olunan ancak sekiz bârgîrleri hîn-i teslimde hâseki mûmâ ileyh yedinden memhûr tezkere alup tekâlîfe takâs olmak üzere hıfz eyleyüp bu husûsda ihmâl ve tekâsûlden ve bu vakti sâir evkâta kıyâs etmeyüp hâsekî mûmâ ileyi beyhûde bir yerde meks ve tevakkufuna bâ‘is olmakdan gâyetü'l-gâye ihtirâz ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ‘ ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at makrûnuyla âmil olub hilâfında hazer ve mücânebet eyleyesiz şöyle bilesiz alâmet-i

şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fi'l-yevmi's-sâdis min şehri Receb sene erba'a ve hamsîn ve miete ve elf'

Be-yurd-ı sahrâ-yı Erzurum

Belge No: 107 – Sayfa No: 297–298

Belge Türü: Emr-i şerîf

Konu: Şeyh Mehmed'in Ayıntab'a gönderilmesi

Özet:

Çavuşbaşı olan Şeyh Mehmed'in, Ayıntab'a 'acâilen gönderilmesi kararlaştırılmış ve ilgili emr-i şerîf ile yerine getirilmiştir.

'İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-daim hâlâ Dîvân-ı Humâyûnda Çavuşbaşı olan [boşluk] dâme mecdühû ve Kıdvetü'n-nüvâbi'l-müteşerri'in Ayıntab Kadısı Nâibi Mevlânâ [boşluk] zîde ilmühû tevkî'-i refî'-i humâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Ayıntab kazâsı ahâlîsinden ma'lûmü'l-esâmî yedi nefer kimesneler südde-i sa'âdetime arz-ı hâl idüp yine medîne-i Ayıntab sâkinlerinden Mehmed Efendi demekle ma'rûf kimesne bir seneden mütecâviz Âsitâne-i Sa'âdetimde ikâmet ve kendü hâlinde durmayup nice kimesnelerin cihâtını hilâf-inhâ mahlûldür deyü kendü üzerine berât ve günbegün dürlü dürlü tezvîrâta tasaddî ve mezbûrdan bir vecihle emniyetleri olmadığın bildirüp ol bâbda istid'â-yı merhamet ve Ayıntab ahâlîsinden olup mahmiye-i İstanbul'da müsâfîren sâkin meşâyih zümresinden mezkûr Mehmed bin Ali mahmiye-i merkûmede meclis-i şer'-i hatîrde müseccelü'l-esâmî zikr olunan yedi nefer kimesneler mahzarlarında mezbûrlar bizim cihâtımıza ta'arruz ve ordularımızdan bi-gayr-i vechin ref' itdürüp gadr üzere olduğundan gayrî vilâyetimiz ahâlîlerine şe'n verecek nice mevadda bulunur deyü ref'-i rakka-i teşekkî ve fîmâba'd Âsitâne-i Aliyye'de kalmayup vilâyetimiz olan Ayıntab'a 'acâleten gitmek üzere bana mâllarından merhameten harc-ı râh içün elli gurûş vermesi içün dahi Dilbaşında olan kendü bârgîrlerinden bir re's bârgîr vermeğe ta'ahhüd ve iltizâm eylediklerinde ben dahi fîmâba'd Âsitâne-i Aliyye'de kalmayup 'acâleten vilâyetim olan medîne-i Ayıntab'a gitmek üzere ta'ahhüd eyledim deyü bi't-terâzî takrîr ve tasdikleri tescîl olunup ahâlî-i mezbûrenin yedlerine emr-i şerîfim verilmesini istid'â eyledikleri a'lûmü'l-'ulemâi'l-mütebahhirîn bi'l-fi'il Rumeli Kazaskeri olan Mevlânâ Ahmed (...) edânullâhu te'âlâ fezâilühû i'lâm etmegin i'lâmı mücebince 'amel olunmak emrim

olmuştur buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere mevlânâ-yı müşârün ileyhın i‘lâm mücebince ‘amel dahi sen ki’

Sayfa No: 298

(Önceki Belgenin Devâmı)

Çavuşbaşı mûmâ ileyhsin mezkûr Şeyh Mehmed'i ta‘ahhüdü üzere vilâyeti olan Ayıntab'a irsâl eyleyüp mazmûn-ı emr-i şerîfimle âmil olasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i Rebî‘ü'l-evvel li-sene hamse ve hamsîn ve miete ve elf

Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse

Vaselenâ fî 10 min Cemâziyelevvel sene 1155

Belge No: 108 – Sayfa No: 298

Belge Türü: Ferman

Konu: Rakka valisine yönelik düstûr

Özet:

Rakka Valisi’ne hitap edilen ve inzibat, idarî işler ile devletin temel yapılarını ilgilendiren düstûr içeren metin sunulmuştur.

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem müdebbirü umûru'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mühâmi'l-enami bi'r-re'yi'sâib mümeahhidü bünyânü'd-devlet ve'l-ikbâl müşîrü erkânî's-sa‘âdet ve'l-iclâl el-mahfû-ı bi-sunûfî avâtıfî'l-meliki'l-mu‘în Rakka Vâlîsi vezîrim [boşluk] Paşa edâmulâhu te‘âlâ iclâlehû (eksik belge olabilir)

Belge No: 108 – Sayfa No: 299

Belge Türü: Buyruldu

Konu: Alacak meselesi nedeniyle Ayıntab’dan Osman’ın Mar’aş’a gönderilmesi.

Özet:

Bostancı Ocağı’ndan Osman’ın, Mar’aşlı Yusuf Bey’den alacağı olduğu iddiasıyla tahsilat için müracaat ettiği, ancak temessük sahibi Yusuf Bey’in ölümü sonrası Ayıntablı Seyyid Battal’ın borcu ödemediği ve Osman’ın Ayıntab’da

mahpus kaldığı bildirilmiştir. Konunun halli için mübaşir görevlendirilmesi buyrulmuştur.

Bâ-hatem-i Mehmed Paşa Vâlî-i Mar‘aş hâlâ

‘Şerî‘at-şî‘âr Ayıntab Nâibi Efendi ve voyvodası sâhib-i arz-ı hâl mezbûr Osman ol tarafda üzerine edâsı lâzım gelen deyni içün ahz olunmuş ise bu tarafa kendünün zimem-i âharda olan hakkını iddi‘â ba‘de’s-sübût tahsilden sonra ol tarafda deyni vâki‘ ise edâ etmek üzere ıtlâk ve ta‘yîn olunan mübâşir koşulup vech-i muharrer üzere bu tarafa ihzâr ve îsâl etdirilüp tekâsülden mücânebet olunan deyü buyruldu fî 28 Rebî‘ü’l-âhir sene 1155

Devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun

Arz-ı hâl-i kulları budur ki bu kulları bostancı ocağından olup Mar‘aşlı Bayezidoğlu Yusuf Bey’de temessük mûcebince alacak hakkım olup edâdan mukaddem merkûm Yusuf Bey katl olup yedimde olan temessük mûcebince devletlü merhametlü efendimize hitâben fermân olup vârisleri yediyle mâlından tahsîl içün efendimize gelür iken Ayıntablı es-Seyyid Battal bu kullarından iki yüz altmış beş gurûş taleb idüp bu kulları Mar‘aş’a edâ eyledim dedikde kâil olmayup bu kulları hâlâ Ayıntab’da mahbûs olmağla merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki senedâtımla huzûr-ı âlîlerine ihzâr ve ol tarafda da‘vâmızın rû‘yeti bâbında mübâşir kulları ta‘yîn ve irsâl buyurulmak bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir’

Bende

Osman Bostancı

Belge No: 109 – Sayfa No: 299-300

Belge Türü: Tevzi Defteri

Konu: Menzil Ücreti Dağılımı

Özet:

1155 yılı Rebî‘ü’l-âhir ayının 15. gününden itibaren altı ay süreyle görev yapan menzilci Seyyid Ahmed'in ücreti ve masraflarının toplam 2.705 gurus olduğu, bu miktarın Ayıntab şehir merkezindeki 158 haneye dağıtıldığı belirtilmektedir. Her haneye düşen pay 17 gurus bir sülüs olarak hesaplanmıştır.

İşbu bin yüz elli beş senesi mâh-ı Rebî‘ü’l-âhirinin on beşinci gününden altı ay tamâmına değin menzilci ittihâz olunan es-Seyyid Ahmed'in menzili ücreti olan iki bin

beş yüz gurûş ile harc-ı defter iki yüz gurûş ve kâtiplere beş gurûş cem'an iki bin yedi yüz beş gurûş cümle ma'rifetleriyle ve ma'rifet-i şer'le hesâb ve kitâb olunup şehrin yüz elli sekiz hânesine tevzî' ve taksîm olundukda beher hâneye on yedişer gurûş bir sülûs isâbet etmekle şehrin hânesi ve menzil sâlyânesi defteridir ki ber-vech-i âtî zikr olunur fi't-târîhi'l-mezbûr

Hânehâ-i nefis-i şehir

Mahalle-i Akyol Hâne 3	Mahalle-i kurb-ı Molla Ahmed Hâne 1	Mahalle-i Hayik Baba Hâne 0.5	Mahalle-i Hayik Müslümân Hâne 8	Mahalle-i Hayek Zımmiyân Hâne 1.5
Mahalle-i Eblehân Hâne 2 rub' 1	Mahalle-i Kozanlı Hâne 2.5	Mahalle-i kurb-ı Kozanlı Hâne 3	Mahalle-i İbn-i Eyyüb Hâne 8.5	Mahalle-i Bey Hâne 3
Mahalle-i kurb-ı Bey Hâne 0.5	Mahalle-i Katacık Hâne 3	Mahalle-i kurb-ı Katacık Hâne 0.5	Mahalle-i Çukur Hâne 8	

Sayfa No: 300

(Önceki Belgenin Devâmı)

Mahalle-i Tarla- yı Atık Hâne 9	Mahalle-i 'Amû Hâne 9	Mahalle-i Tevbe Hâne 5.5	Mahalle-i Aliyyünneccâr Hâne 8.5	Mahalle-i Seng-i Hoşkadem Hâne 2
Mahalle-i Seng-i Nakkaş Hâne 1 rub' 3	Mahalle-i Seng-i Tavil Hâne 3	Mahalle-i Tarla- yı Cedîd Hâne 3	Mahalle-i kurb-ı Tarla-yı Cedîd Hâne 0.5	Mahalle-i Ehl-i Cefa Hâne 3
Mahalle-i kurb-ı Zincirli Hâne 2.5	Mahalle-i kurb-ı Musallizâde Hâne 0.5	Mahalle-i Şarkıyân Hâne 3	Mahalle-i Şehreküstü Hâne 15	Mahalle-i kurb-ı Şehreküstü Hâne 2
Mahalle-i kurb-ı Kılıçoğlu Bağrı Hâne	Mahalle-i Hızır Çavuş Hâne	Mahalle-i Cevizli Hâne	Mahalle-i kurb-ı Cevizlice Hâne	Mahalle-i Yahni Hâne 3.5

1	1	3 rub' 1	0.5	
Mahalle-i Boyacı Hâne 2	Mahalle-i Karasakal Hâne 1	Mahalle-i İbn-i Kör Hâne 2	Mahalle-i Kızılcamescid Hâne 2.5	Mahalle-i Kürkcüyân Hâne 6 rub' 3
Mahalle-i Kürtenciyan Hâne 3.5	Mahalle-i Kanalıcı Hâne 2 rub' 3	Mahalle-i Câbî Hâne 3.5	Mahalle-i kurb-ı Mağarabaşı Hâne 1	Mahalle-i Kışlakı Hâne 3
Mahalle-i Kastal Hâne 2	Mahalle-i Kaysar Hâne 2	Mahalle-i Bostancı Hâne 2 rub' 1	Mahalle-i kurb-ı Bostancı Hâne 1.5	Mahalle-i kurb-ı Kanalıcı Hâne rub' 0.5
Mahalle-i kurb-ı Alineccâr Hâne rub' 1	Mahalle-i Sefer Paşa Yeri Hâne Rub' 0.5			

Cem'an hânehâ-yı nefis-i şehir

Hâne

Gurûş

158

Belge No: 110 – Sayfa No: 300

Belge Türü: Emr-i Şerîf

Konu: Orta kol askerî sevkiyatı ve yeniçeri toplaması

Özet:

Erzurum tarafında bulunan ordu için gerekli askerlerin toplanması amacıyla, Anadolu'nun orta kolu boyunca İznikmid'e kadar olan yerlerde mukim ve misafir yeniçeri ve kul oğullarının derhal çıkarılarak, bir gün evvel serdarlarının bayrakları altında orduya katılmaları emredilmiştir. Bu iş için Haseki Mahmud ve beraberindeki ocak çavuşları görevlendirilmiştir.

'Mefâhirü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâili ve'l-keâm Anadolu'nun orta kolunun yemîn ve yesârıyla İznikmid'e varup gelince yol üzerinde vâki' olan kadınlar

zîde fezâilühüm ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân-ı vilâyet ve iş erleri zîde kadrühüm tevkî'-i refî'-i humâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bi-inâyetillâhi te'âlâ Erzurum cânibinde ordu-yı humâyûnumd asâkir-i nuster-me'serin teksîr ve tevfirî lâzıme-i hâl ve muktezâ-yı ahvâlleri olduğuna binâen Anadolu'nun orta kolunun yemîn ve yesârıyla İznikmid'e varınca kazâ ve kasaba ve kurâlarda mukîm ve misâfir yeniçeri ve kul oğulları ve darb u harbe kâdir askerî tâifesi 'acâleten yerlerinden ve yurdlarından ihrâc ve serdârları bayrakları altında bir gün evvel ordu-yı humâyûnuma yetişüp mülhak ve mülâkî olmaları için ocak tarafından kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hâsekî Mahmud zîde mecdühû mahsûs mübâşir ta'yîn olunup ma'iyetine ocak çavuşlarından mikdârü'l-gâye çavuşlar dahi me'mûr ve ta'yîn kılınmağla Hâsekî mûmâ ileyh mahall-i me'mûrlarına varup gelince sekiz re's bârgîrler verilmek ve lâzım gelen ücretleri ahâlî-i kazânın fîmâba'd vâki' olan tekâlîflerine takâs olunmak fermânım olmağın işbu emr-i şerîfim ısdâr [boşluk] ile irsâl olunmuştur.'

Belge No: 111 – Sayfa No: 301

Belge Türü: Cizye Evrakı

Konu: 1156 yılı cizye defterinin açılması

Özet:

1156 yılı Muharrem ayının ilk günü itibarıyla mahkeme-i şer'îyye'de cizye defteri açılmıştır. A'lâ 160, evsat 960 ve ednâ 160 olmak üzere toplamda 1280 evrak tespit edilmiştir.

İşbu bin yüz elli altı senesi Muharremü'l-harâmı gurreinden cibâyet olunmak üzere cizye ve evrâkı mahkeme-i şer'îyyede feth olundu fî gurre-i Muharremü'l-harâm sene 1156 yevmü'l-İsneyn

A'lâ	Evsat	Ednâ
160	960	160

Cem'an

Aded

1280

Yalnız bin iki yüz seksen evrakdır

Belge No: 112 – Sayfa No: 301

Belge Türü: Kayıt

Konu: Kethüda Ali Çelebi'nin İstanbul'a gidişi

Özet:

1155 yılı Şevval ayının 17. günü cuma günü, efendimizin kethüdâlarından Ali Çelebi'nin İstanbul'a doğru yola çıktığı kayıt altına alınmıştır.

İşbu bin yüz elli beş senesi mâh-ı Şevvâlinin on yedinci yevm-i Cumu'a efendimizin kethüdâları Ali Çelebi İstanbul'a râhîh olmuştur sah

Belge No: 113 – Sayfa No: 302

Belge Türü: Zahîre Tahrîri

Konu: Memiş Paşa'nın aşîret seferi için temin edilen erzak

Özet:

Mar'aş Vâlisi Memiş Paşa'nın kethüdâları Evri, Kuşçu Cerîdi, Bayatlı ve Şeyhler aşîretleri üzerine görevlendirilmiş; Ayıntab'dan iki günlük zahîre olarak yedi kantar et, dört kuzu, üç buçuk kantar bulgur, bir buçuk kantar yağ, üç kantar pirinç ve on üç kantar ekmek verilmiştir. Zahîrelerin teslimi 7 Cemâziyelâhir 1155 tarihinde yapılmıştır.

Kassâbân

Hâlâ Mar'aş Vâlisi devletlü inâyetlü Memiş Paşa'nın kethüdâları Evri ve Kuşçu Cerîdi ve Şeyhler ve Bayatlı aşîretleri üzerlerine me'mûriyetle âzim olup medîne-i Ayıntab'dan iki günlük zahîre matlûb olmağla yedi kantâr lahm ve dört kuzu virüp yâfteyi hıfz edesiz fî 7 Cemâziyelâhir sene 1155

Bakkalân

Bulgur	Yağ
Kantâr	Kantâr
3.5	1.5

Bâlâda mestûr olan üç kantâr bir buçuk bulgur ile bir kantâr bir buçuk yağı hâlâ Mar‘aş Vâlîsi Memiş Paşa hazretlerinin kethüdâsı Evri ve Kuşçu Ceridi ve Bayatlı ve Şeyhler aşîreti üzerlerine âzim oldukda Ayıntab'dan iki günlük zahîre matlûb olmağla tahrîr olunduğu üzere veresiz fî 7 min Cemâziyelâhir sene 1155

Pirinçciyânın dahi üç kantâr pirinç verdiği ve ekmekciyânın on üç kantâr ekmek ikişer günlük zahîre olmak üzere verdiği kaşd-şod fî't-târîhi'l-mezbûr

III. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

3.1 Sosyal Yapı Unsurları

Osmanlı'da sosyal yapıyı belirleyen en önemli unsurlar, vakıf kurumları, dini yapılar, aile ilişkileri ve mahalle düzenidir. Bu unsurlar, toplumsal dayanışmayı güçlendirmiş ve şehir hayatının düzenlenmesinde devletin yanı sıra yerel kurumların da rol oynamasına imkân sağlamıştır.

3.1.1 Vakıf Görevleri ve Dinî Atamalar

Osmanlı Devleti'nde vakıflar, dinî, sosyal, ekonomik ve kültürel yapının temel taşlarından biri olmuştur. Bir kişinin kendi malvarlığından bir kısmını kamu yararına tahsis etmesiyle oluşan bu kurumlar hem şehir hem de taşra halkının günlük yaşamını şekillendiren çok yönlü işlevlere sahipti. Vakıflar aracılığıyla camiler, medreseler, hastaneler, imaretler inşa edilmekte ve bu kurumların sürekliliği temin edilmekteydi. Aynı zamanda vakıflar, Osmanlı toplumunda kamu hizmetlerinin yürütülmesinde devletin yerini alan bir işlev de görmekteydi. Osmanlı vakıf sistemini toplumsal düzeni sürdüren yarı-resmî bir yönetim aygıtı gibi işler diyebiliriz⁸. Bu yönüyle vakıf sistemi, Osmanlı'da devlet-toplum ilişkilerinde önemli bir aracılık kurumu olarak görev yapmıştır.

Bu kurumların işlerliğini sağlayan en önemli unsurlardan biri, vakıf görevlileridir. Vakıf nâzırları, mütevellîler, câbiler ve diğer dinî görevliler, vakıf mallarının idaresi, gelirlerin toplanması ve hizmetlerin sürdürülmesinden sorumlu kişilerdir. Şer'îyye sicillerinde bu kişilerin atanması, görevden alınması ya da görevlerinin devri konularında çeşitli berat ve temessük belgelerine rastlanmaktadır.

⁸ Halil İnalcık, "Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet", İstanbul: Eren Yayıncılık, 2000, s. 109-115.

Örneğin, Belge No: 6'da (s. 235) yer alan berat kaydında, Ayıntab'daki Veli ve Sinan evkafının nâzırı ve câbisi olan Seyyid Ebubekir, kendi rızasıyla görevinden feragat etmiş; yerine Seyyid Mustafa atanmıştır.⁹ Bu atama, vakıf gelirlerinin sürekliliği bakımından önemlidir. Seyyid Mustafa'nın yevmî iki akçe ücretle görevlendirilmiş olması, vakıf görevlerinin maaşlı bir şekilde yürütüldüğünü de göstermektedir.

Benzer şekilde Belge No: 16'da (s. 241), vakıf görevlisinin yarım vazifeyle görevine devamına dair bir karar yer almakta, bu da vakıf görevlerinin kısmi olarak paylaştırılabildiğini ve görevden alınan kişinin yerine hemen yenisinin tayin edildiğini ortaya koymaktadır.¹⁰ Bu tür uygulamalar, vakıf hizmetlerinin aksamadan yürütülmesini sağlamak için alınmış önlemlerden biri olarak değerlendirilebilir veya buradan alınan maaşın kesintiye uğramadan bir başkasına devredildiğini görmemizi sağlayabilir. Buradaki durum baktığımız açıya göre değişir. Bu dönemde vakıfların nasıl yönetildiğini bilmemiz gerekmektedir. Hangi amaçlarla devir teslim yapılmış, neden bildiğimiz anlamıyla karşılık beklemezsizin mal bağışlanan, insanların iyiliği, refah içerisinde yaşaması, yoksullara yardım amacıyla kurulan kurumlardan maaş alınması gibi durumları da düşünmemiz gerekmektedir.

Vakıf sistemi belirli bir dönem iyi amaçlarla yöneltilmiş olsa da zaman içerisinde bu sistem bozulmaya başlamıştır. Özellikle 17 ve 18. yüzyıllarda devletin idarî, iktisadî ve sosyal düzeninin bozulması, merkezî otoritenin yetersiz kalması sonucunda mahallî zorbalara ortaya çıkmıştır.¹¹ Vakıf sistemi kişilerin kendi malları konumuna gelmiştir. Vakıf kurumu, zamanla hayır ve sosyal amaçlarının yanı sıra, miras hukukunun sınırlayıcı hükümlerinden kaçmak isteyen kişilerin mallarını vakıflaştırarak çocuklarına ve yakınlarına bırakmalarına yarayan bir mal kaçırma kurumu haline gelmiştir.¹² Transkript edilen belgelerde bu düşüncüyü net bir şekilde destekler nitelikte çok açık bir örnek bulunmaktadır. Belge No:44'de (s.257) yer alan vakıf belgesinde vakfın asıl mirasçısına iade durumu söz konusudur.¹³ Bu belgeden devlet içerisinde kurulan vakıfların miras yoluyla babadan oğula geçen bir yapı

⁹ AŞS, B. NO. 6

¹⁰ AŞS, B. NO. 16

¹¹ Hilmi Bayraktar, *XIX. Yüzyılda Halep Eyaletinin İktisadî Vaziyeti* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2004), s. 15.

¹² Hilmi Bayraktar, *XIX. Yüzyılda Halep Eyaletinin İktisadî Vaziyeti* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2004), s. 17.

¹³ AŞS, B. NO. 44

olduğunu görüyoruz. Tabi ki vakıf gibi, dini yapıların birçoğunun kurulmasına ön ayak olan ve bunları finanse eden bir kurumun hak eden kişiler tarafından değil de liyakata aykırı bir şekilde, babadan oğula geçen bir sistem olması, Osmanlı devletinin temel yapı taşı diyebileceğimiz bir kurumun bozulmasını hatta halk tarafından bile bu durumun ne kadar normalleştiğini açık bir şekilde görüyoruz. Tabi bu babadan oğula ya da akrabaya geçme sistemi sadece vakıflara özgü bir durum değildir. Daha ilerde geçen başlıklarda bunlardan da bahsedeceğiz.

3.1.2 Eğitim ve Dinî Yapılar

Osmanlı devletinde dinî yapılar, ibadet mekanları olmalarının yanı sıra, eğitimin, sosyal yardımlaşmanın ve kamu hizmetlerinin sürdürüldüğü merkezi alanlar olarak işlev görmüştür. Medreseler, mescidler ve camiler hem ilmiye sınıfının hem de yerel halkın gündelik yaşamını şekillendiren çok yönlü yapılar olarak belgelerde öne çıkmaktadır. Bu kurumlar, devletin dinî meşruiyetini topluma aktardığı mekanlar olmanın yanında, taşrada sosyal düzenin sağlanmasında da önemli rol oynamıştır. Halk ve devlet için bu kadar önemli olan kurumların mükemmel bir sistemle yönetilmesi gerekmektedir. Şayet bu kurumlarda da bozulmalar gerçekleşirse halkın bozulmasının, bunun birçok alana yansımalarının kaçınılmaz olduğunu bilmemiz gerekir. Nitekim bu kurumlar birçok açıdan yanlış diyebileceğimiz şekilde yönetilmiş ve buna paralel olarak atamalar, görevden almalar ve halkın gözünde yapılan yanlışların ne kadar normalleştiğini görmemiz pek mümkündür. Birçok mevzuda bakmamız gerektiği gibi bu konuda da bu yapıları ve bu yapılarda görev yapan kişileri şer'i boyutta irdelememiz gerekir. Bu konuyla alakalı araştırma yaparken günümüzde insanlar tarafından yanlış anlaşılan birçok durumun göze çarpıyordu özellikle soru-cevap şeklinde yazılan yazıların olduğu bir internet sayfasında imamlık, müezzinlik ve hatiplik görevlilerinin maaş almasını şer'i boyutuyla inceleyen bir yazıda değinilmesi gereken, toplumun büyük bir kesimi tarafından yanlış bilinen bir konuya açıklık getirmemiz gerekir. Öncelikle bu konu hakkındaki mezheplerin görüşlerine yer vermemiz gerekir. Dört mezhebin üçü tarafından imamlık, müezzinlik ve hatipliğin haram sayıldığını biliyoruz. Bu konuda icma' vardır. Ve bunları destekler nitelikte hadisler olduğunu biliyoruz. Bu hadislere örnek getirecek olursak ;

Ebu Derda Hadisi;

“Kim kuran öğretmesine karşılık bir yay alsaydı yüce Allah onu ateşten bir yay ile azab eder”.

Abdurrahman b. Şibl Hadisi ;

“Kur'an okuyun ama onunla rızık kazanmayın”

Amr b seleme hadisi ;

“Babam peygamberimizin yanından geldi ve şöyle anlattı. Peygamberimizin yanından geliyorum şöyle buyurdular, şu namazı şu vakitte, şu namazı şu vakitte kılın... Namaz vakti girince aranızdan birisi ezan okusun ve size en çok kuran ezberinde olanınız imamlık yapsın”

Osman b. Ebi'l As Hadisi:

“Efendimize beni kavmime imam tayin et ey Allahın rasulu dedim o da seni onlara imam tayin ettim , en zayıflarına göre davran,ve kendine ezan okumasına karşılık ücret talep etmeyecek bir müezzin bul”

Bu hadislerden anlaşılacağı üzere dini kurumlarda belirli bir kişinin atamasının yapılması o kişinin imam, müezzin, hatip olmasının, bu konumdan maaş veya bir karşılık alınmasının yanlış olduğu sonucunu elde ediyoruz. Araştırma yaptığımız sayfada söylenen bu kısımlara karşı değil aksine bunun doğru olduğunu biliyoruz bu yazıları okumadan önce de bu fikirdeydik. Fakat yanlış olan ve düzeltilmesi gereken kısım bunun sadece Cumhuriyet'in ilanından sonra ortaya çıktığı düşüncesidir. Bu yazıda aynen şu ibare geçiyordu;

“Ama bu iki uygulama, cumhuriyet döneminde dini işlerin düzenlenmesi ve kontrol altında tutulması kasdıyla kanunlaşmış, zorla dayatılmıştır.”¹⁴

Bu sözden hareketle şu durumu açıklığa kavuşturmamız gerekir. Bu uygulama Osmanlı gibi şer'i bir sistemle yönetilen devlette dahi aynı şekilde karşımıza çıkıyor. Yani bizim bu durumu Cumhuriyetten sonra bize dayatılmış bir sistem olarak görmemiz yanlış bir düşüncedir. Tabi ki burada şunu söyleyebiliriz; bu müesseselerde görev yapan kişiler maaşlarını vakıflar üzerinden alıyordu, direkt devlet tarafından verilmiyordu. Ama bu durum devletin kontrolü ve kaydı altındayken tevîl yapmanın

¹⁴ <https://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Fetva/16/Kuran-Ogretme-Karsiligi-Ucret-Almanin-Hukmu,-Ucret-Karsiligi-imamlık-Yapmanin-Hukmu,Mescidlere-imam-Tayin-Edip-Baskalarinin-Namaz-Kildirmasini-Yasaklamanin-Dayanagi-Varmidir,ibn-Abidin-Konu-Hakkındaki-Fetvasi.asp>

dışına çıkmış olmayız. Bu atamalarda yanlış olan maaş mevzuundan ziyade farklı mevzularda yer almaktadır. Aşağıda verilen örnekler de bu görüşü destekler nitelikte, transkript edilen belgelerin içerikleri hakkındadır.

Belge No: 2’de (s. 231), Tarlay-ı Cedîd Mahallesi’nde yer alan Eski Mescid-i Şerîf’e, Abdurrahman isimli imamın vefatı sonrası Mehmed Halîfe atanmıştır. Görevlendirme beratıyla birlikte, kendisine yevmî bir akçe tahsis edilmiştir.¹⁵ Öncelikle bu örnek imamların maaş almalarıyla alakalı bu yazıya delil niteliğindedir.

Bir diğer örnek ise Belge No: 22’de (s. 244) yer almaktadır. Mincâliye Medresesi’nde Süleyman isimli görevlinin, babasından intikal eden nısf imâmet görevi hilâf-ı inhâ ile elinden alınmış; fakat yapılan tahkikat neticesinde şahitlerin ifadesiyle görevi kendisine iade edilmiştir.¹⁶ Bu belgeden vakfî görevlerin ailevi süreklilikle nasıl bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Belge No: 46 (s.258) ise Osmanlı Devleti’nde yaşanan bozulmanın en göze çarpan örneklerindendir. Burada babası fevt olunca yerine 2 yaşında bir çocuğun hatip olarak ataması yapılmış ve halkın şikâyetle bulunması neticesinde görevden alınmıştır.¹⁷ Bu örnek bize devlet içindeki çürümeleri net şekilde gösteriyor. İslam dininde görevler babadan oğula geçemez. Kim hak ederse görevi yapar. Fakat yine buradan gelecek olan maaş amacıyla dini yükümlülükler göz ardı edilmiştir. Aslında dini görevlilerin maaş almamaları gerektiğini de destekler nitelikte çok güzel bir örnektir. Din gönül işine bağlıdır, karşılık işin içine girerse o gönül bağı bozulur.

Aynı şekilde Belge No: 69’da (s.275) yer alan belgede vefat eden kardeşi yerine Evlâd-ı zükûr şartıyla vakfedilen imamlık görevine gelen Seyyid Osman’dan bahsedilmiştir.¹⁸

Şer’i duruma aykırı bir diğer konu ise bu örneklerde geçtiği gibi dini kurumların atamalarının yapılması gerektiği gibi liyakata öncelik verilmesi gerekirken, bu atamalar babadan oğula ya da kardeşe geçmiştir. Bu uygulamanın kesinlikle İslam’a aykırı bir uygulama olup, toplum tarafından da normalleştiğini görebiliyoruz. İslam Dini hiçbir zaman insanlara hak etmedikleri yerlere gelmelerini öğütlemeyiz ama toplumda yer alan, kendi heva ve hevesinin dışında hareket etmeyen

¹⁵ AŞS, B. NO. 2

¹⁶ AŞS, B. NO. 22

¹⁷ AŞS, B. NO. 46

¹⁸ AŞS, B. NO. 69

insanları her dönemde görmekteyiz. Bazı dönemlerde ise bu, halk tarafından dahi normalleşmiştir. Burada dikkat çekici bir diğer nokta ise Seyyid lakabıyla anılan bir kişinin bu göreve getirilmesi söz konusudur. Birçoğumuzun bildiği üzere Seyyid lakabı Peygamber (a.s) soyundan gelen kişilere verilirdi. Bu lakabın bir üstünlük göstergesi olduğuna inananlarımız var ama bu doğru bir düşünce değildir. Biz Müslüman toplumu olarak Hz. Muhammed'e duymuş olduğumuz saygıdan dolayı onun soyundan gelen kişilere saygı göstermemiz gerektiğine inanıyoruz. Fakat İslam dini hiçbir zaman üstünlüğü soyda aramaz, saygıyı soya göstermemizi istemez. Şayet Allah bizden böyle bir şey isteyecek olsa diğer peygamberlerin çocuklarına da saygı göstermemizi isterdi. Ama biz şunu biliyoruz ki Nuh (a.s)'un oğlu iman etmemiştir. Yakup (a.s)'un oğlunun soyundan gelenler yeryüzünün en bozguncu toplumlarından biri olmuştur. Verilen örneklerden anlayacağımız üzere Seyyid lakabı bir üstünlük göstergesi olmamalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere Seyyid lakaplı bir kişi liyakata aykırı bir davranış gösterip muhtemel hak etmediği bir konuma getirilmiş ve buradan maaş almıştır. Seyyid lakabı taşıyan kişilerle alakalı, insanlığın en onursuz davranışı diyebileceğimiz tecavüz vakalarında dahi birçok örnek yer almaktadır. Burada anlamamız gereken şey özellikle Seyyidlerin bunu yaptığı değil, bunun gibi birçok yanlış kimin soyundan gelirse gelsin insanın yapabildiğidir. Soyun hiçbir önemi yoktur. Şer'i sisteme aykırı hatta daha ileri gidersek insanlığa aykırı birçok durumdan bahsettik bunun karşılığında devlet içerisinde doğru yapılan uygulamalar hiç mi yoktu? Tabi ki vardı aşağıda verilen örnek buna delildir.

Belge No: 17'de (s. 241), Mihâliye Medresesi'nde görev yapan Mehmed Halîfe'nin, herhangi bir kusuru olmadığı halde görevden alındığı; ancak cemaatin ve şahitlerin beyanlarıyla eski görevine iade edildiği görülmektedir.¹⁹ Burada yer alan belge örneğinden halkın yanlış olduğunu düşündüğü veya haksızlık olabileceğini düşündükleri durumda şikâyetle bulunup davanın görülmesi ve varsa hak sahibine hakkının tekrar iade edilmesini gözlemleyebiliyoruz. Buradan hareketle görevden alınanların tekrar göreve dönebilmeleri, halkın dini kurumlara katılımı ve etkisinin belirgin bir göstergesidir.

Dini kurumların taşradaki etkinliği, merkezi otoritenin toplum üzerindeki nüfuzunu dini kanallar aracılığıyla sürdürme isteğini yansıtmaktadır. Eğitim ve ibadet

¹⁹ AŞS, B. NO. 17

işlevlerinin aynı yapıda toplanması, bu mekânların hem bireysel hem toplumsal disiplini sağlayan merkezler haline gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, medrese ve cami görevlilerinin berat ve temessük belgeleriyle atanması, devletin taşra üzerindeki doğrudan kontrolünü artırdığı gibi, dinî hayatın kurumsal bir yapı içinde yönetilmesini de mümkün kılmıştır.²⁰

3.2 İdari Yapı ve Görev Atamaları

Osmanlı taşra teşkilatında idari düzen, merkezden gönderilen ferman ve beratlarla belirlenen görev atamaları üzerinden şekillenmiştir. Kadılar, voyvodalar, muhızırbaşlar ve çeşitli vakıf görevlileri, hem adlî işleyişin hem de kamu düzeninin sürdürülmesinde önemli roller üstlenmiştir.

3.2.1 Taşra Görevlilerinin Belgelerdeki Temsili

Osmanlı taşrasında adli, idari ve mali işlerin yürütülmesinde görev alan taşra memurları hem merkezi otoritenin taşradaki temsilcileri hem de yerel halkla devlet arasında aracılık yapan kimselerdi. Kadılar, muhızırbaşlar, mübaşirler ve diğer yöneticiler bu bağlamda sadece bürokratik düzenin değil, toplumsal düzenin de ana unsurlarındandı. Toplum ve devlet için bu kadar önemli olan kişilerin yönetimde yapacakları hataların halkı ve devleti kötü yönde etkileyeceğini bilmemiz gerekir. Aynı şekilde bu kişilerin yaptığı doğru işlerinde halkı ve devleti olumlu yönde etkileyeceğini bilmemiz gerekir. Şer'îyye sicillerinde bu kişilerin tayin, görev değişimi ve yetki paylaşımı gibi işlemleri belgelere bağlanarak kayıt altına alınmıştır. Buradan hangi çıkarımları yapmamız gerektiğiyle alakalı belge örnekleri aşağıda yer almaktadır.

Belge No: 18'de (s. 242), muhızırbaşılık görevini yürüten El-Hâcc Hüseyin'in yeterli bulunmayarak görevden alındığı, yerine Kasım Ağa'nın tayin edildiği görülmektedir.²¹ Bu atama bize görev değişimleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Görev süresinin bir yıl olarak belirlenmiş olması da bazı durumlarda taşradaki görevlerin sınırlı zamanlı olduğunu göstermektedir.

²⁰ Mehmet İpşirli, "Osmanlı Taşrasında Dinî Hayatın Kurumsallaşması", içinde: Osmanlı'da Toplum ve Devlet, İstanbul: Dergâh Yay., 2002, s. 134-145.

²¹ AŞS, B. NO. 18

Belge No: 12’de (s. 239), Kasım isimli bir görevlinin muhırbaşılık görevini iki oğlu arasında eşit şekilde paylaştırdığı görülmektedir.²² Yine yukarda bahsettiğimiz gibi Osmanlı’da muhırbaşılık gibi görevlerin miras benzeri bir şekilde aile içinde devredilebildiğini ve ortak yönetim anlayışının uygulandığını ortaya koymaktadır. Yani bu belge örneği bize devlet içerisindeki atamaların sadece dini yönüyle sorunlu olmasından ziyade diğer alanlarda da liyakat mevzuuna dikkat edilmediğini açık şekilde gösteren güzel bir örnektir.

Diğer yandan, Belge No: 11’de (s. 238), görevden alınan El-Hâcc Hüseyin’in haksız şekilde yerine Mehmed Emîn’in getirilmesi durumu hakkında şikâyetle bulunduğu ve yapılan tahkikat sonucunda yeniden görevine iade edildiği anlaşılmaktadır.²³ Bu örnek, taşrada görev değişimlerinin adlî denetime de tabi olduğunu göstermektedir.

Taşra görevlilerinin atanmasında hem merkezî onay hem de yerel toplumsal kabul dikkate alınmakta, görev değişiklikleri belgelere bağlanarak kayıt altına alınmaktadır. Bu tür belgeler, taşra bürokrasisinin işlerliğini, kontrolünü ve meşruiyet yöntemlerini anlamak açısından önemli birer kaynaktır.²⁴

3.2.2 Bürokratik Yetki Devri ve Görev Teslimi

Osmanlı’da bürokratik görevlerin merkezden yapılan atamalarla gerçekleştiği gibi, zaman zaman vekâlet, iltizâm veya müşterek kullanım yoluyla da devredildiği görülmektedir. Bu uygulamalar, görevlerin sürekliliğini sağlamak ve yerel idari işleyişi aksamadan sürdürmek amacıyla geliştirilmiş pratik çözümler olarak değerlendirilmelidir. Şer’iyye sicillerinde yer alan temessük belgeleri, bu tür yetki devri ve görev paylaşımı süreçlerini detaylı bir şekilde yansıtır.

Belge No: 5’te (s. 235), muhırbaşılık görevinde bulunan Hasan’ın vekili Hâcî Hüseyin’e, Mehmed Efendi’nin görevden alınmasının ardından görev tevdi edilmiştir.²⁵ Vekil tayiniyle yapılan bu işlemde, görevin yıl sonuna kadar yürütüleceği

²² AŞS, B. NO. 12

²³ AŞS, B. NO. 11

²⁴ Ali Akyıldız, “Osmanlı Taşra Bürokrasisinde Görev Dağılımı ve Yetki”, Osmanlı Araştırmaları Dergisi, Sayı 45, 2015, s. 203-215

²⁵ AŞS, B. NO. 5

belirtilmiş, dış müdahaleye açıkça yasak konulmuştur. Bu belge, vekâlet ilişkilerinin taşrada ne denli etkili bir yönetim biçimi olduğunu göstermektedir.

Belge No: 10'da (s. 237), Kasım bin Mahmud ile Hâcî Hüseyin arasında iki yıl süreyle ortak muhızırbaşılık zabtı yapılmış; önceki temessüklerin geçersiz olduğu ve sadece bu müşterek temessükün esas alınacağı belirtilmiştir.²⁶ Bu örnek, görevlerin ortaklaşa yürütülmesi ve bu tür paylaşımların resmî belge ile güvence altına alınmasının önemine işaret etmektedir.

Belge No: 19'da (s. 242), Kasım ibn el-Hâcc Mahmud'un muhızırbaşılık görevini iki kişiye, eşit bedelle ve süreyle devrettiği görülmektedir.²⁷ Bu belge de yine yukardaki örneği destekler niteliktedir.

Temessük belgelerinde görülen bu tür uygulamalar, Osmanlı bürokrasisinin yalnızca merkezden emir alan katı bir yapıdan ibaret olmadığını; aksine esnek, yerel koşullara uyarlanabilir ve pratik çözümlere açık bir yönetsel işleyişe sahip olduğunu göstermektedir.²⁸

3.3 Vergi Sistemi ve Ekonomik Yapı

Ekonominin işleyişinde vergiler temel bir unsur olmuştur. Çeşitli vergi kalemleri, devletin mali gücünü sağladığı gibi halkın yükümlülüklerini de belirlemiştir. Sicillerde yer alan kayıtlar, bu ekonomik düzenin nasıl uygulandığını ve vergi ilişkilerinin taşra halkının yaşamında ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3.1 Vergi Türleri ve Tahsilat Belgeleri

Osmanlı taşrasında uygulanan vergi türleri, devletin mali yapısının önemli bir parçasını oluşturmuş ve yerel yönetimle halk arasındaki ilişkiyi doğrudan etkilemiştir. Şer'iyeye sicillerine yansıyan uygulamalar, bu vergi türlerinin taşrada nasıl tahsil edildiğini, kimler aracılığıyla yürütüldüğünü ve bu sürecin nasıl kayıt altına alındığını ayrıntılı biçimde göstermektedir. Vergi türleri bazen doğrudan görevliler, bazen

²⁶ AŞS, B. NO. 10

²⁷ AŞS, B. NO. 19

²⁸ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı'da Taşra Yönetimi ve Bürokratik Uygulamalar", Türk İdare Dergisi, Sayı 72, 2008, s. 88-97.

vekilleri ve mültezimler eliyle toplanmış, bu işlemler çoğunlukla kadı huzurunda resmiyet kazanmıştır. Aşağıda belgelerle örneklenen bu uygulamalara yer verilmiştir.

3.3.1.1 Cizye

Cizye, Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslim erkeklerden alınan kişisel bir vergi olup, zimmî statüsündeki bireylerin askeri yükümlülükten muaf tutulmalarının mali karşılığı olarak uygulanmıştır.²⁹ Bu vergi, mükelleflerin yaş ve gelir durumuna göre sınıflandırılarak â'lâ, evsat ve ednâ şeklinde sınıflara ayrılırdı. Cizyenin uygulanışı şer'îye sicillerine kadı kararları ve tahsil defterleri aracılığıyla yansımıştır. Bu belgelerde idari işleyiş ve mükelleflerin sosyal durumları da gözlemlenebilmiştir. Cizye konusunda transkript edilen belgelerde gayrimüslim nüfusu, sosyal yapısı ve devletin cizye vergilerinin tahsilinin düzenlemeleri ile alakalı çok detaylı örnekler mevcuttur. Belge No:4 (s.232-234) 'de fazla vergilerden dolayı göç eden reayanın göç etmesinden ve bunların tekrar eski yaşadıkları bölgeye getirilmesinden bahsediyor.³⁰ Eski yaşadıkları bölgeye getirilme sebebi buradan alınan verginin azalmasından dolayıdır. Vergi geliri azaldığı için devlet buna önlem almıştır. Tabi esas düşünülmesi gereken çözüm bu kişilerin kaçtıkları bölgeye geri getirilmesi mi? Yoksa verilen vergilerin gerçekten ağır olduğunu düşünüp vergilerin düşürülmesi mi? Vergilerin halka ağır gelmesinden dolayı düşürülmesi halkın refahı içinde çok uygun bir durumdu. Fakat devlet bu dönemde çoğu zaman olduğu gibi hazineye girecek parayı ön planda tutarak kendi halkının (gayrimüslim dahi olsa) refahını umursamamıştır. Bu belgede yine bazı değinilmesi gereken, önemli olan noktalar var. Kadılar ve cizyedarlar reayadan "harc-ı mahkeme, kolcu akçesi, zahire bahası" gibi adlar altında ek para talep edemeyecek kısmından şu çıkarım yapılabilir o dönemde yapılan cizye tahsillerinde hali hazırda vermiş olduğu vergilerden bıkan ve yaşadığı bölgeyi terk eden bir halka vergi memurlarının bu gibi yükümlülükleri ekstra olarak getirip, tabiri caizse halkın tepesine dahada binmeleri korkunç bir hırsızlığı da göz önüne seriyor. Buradan yine birçok kez dile getirildiği üzere liyakat sözü akıllara geliyor. Şayet doğru, hak eden kişiler göreve getirilmiş olsaydı devletin böyle bir söze dahi ihtiyaç duymayacağı göz önünde.

²⁹ Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300–1600)*, çev. Ruşen Sezer, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003, s. 82-85.

³⁰ AŞS, B. NO. 4

Belge No:8 (s.236)'de geçen belge örneği ise Maraş, Ayıntab ve Malatya sancaklarında alınacak cizye vergisinin tahsil usulünün ayrıntılı şekilde düzenlenmesi ve gayrimüslim nüfusu, ekonomik yapıları hakkında çıkarımlar elde etmemiz mümkündür.³¹ Öncelikle cizye grupları Hanefi fikhî esas alınarak: a'lâ: Zengin (zâhirü'l-gınâ), evsat: Orta halli (vasatü'l-hâl) ve edna: Fakir ama cizye vermekle yükümlü (fakîr mu'temel) olarak üç kısma ayrılmıştır. 650 a'lâ 6141 evsat 1450 ednâ bu bölgelerden toplam cizye alınan 8241 kişi olduğunu biliyoruz. Buradan hareketle biz Osmanlı Devleti'nin çocuklardan, kadınlardan ve akli salim olmayan kişilerden cizye almadığını biliyoruz. Devlet sadece çalışabilir, akli salim erkeklerden vergi alıyordu. 8241kişininde toplumun dörtte birini oluşturduğunu düşünürsek bölgede yaşan toplam gayrimüslim nüfusuyla alakalı ortalama bir sayıya ulaşmamız mümkündür. Yani 8241 vergi alınan akli salim, çalışabilir erkek toplumun dörtte birini oluşturuyorsa toplam gayri müslim nüfusunun 33.000 kişi civarında olduğunu söylememiz mümkündür. Ayrıca bu belgeden tahsilde alınan karşılığın düzenlendiğini görebiliyoruz. Daha önceki sistemde a'lâ 4 altın, evsat, 2 altın ednâ, 1 altın olarak vergi verdiğini, yeni sisteme göre altın yerine guruş verileceği kayıt altına alınmıştır. Yeni sistemde a'lâ 10 guruş, evsat 5 guruş, ednâ 2,5 guruş verilmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte hem reayanın altın temin etme sıkıntısı hafifletilmiş, hem de devlet, cizye gelirlerini daha düzenli kayda alabilmiştir. Ayrıca her cizye mükellefine mühürlü bir cizye varakası (cizye pusulası) verilecek. Bu varakalardan: A'lâ varakası için 12 para, evsat varakası için 9 para, edna varakası için 6 para ve her varaktan 1 para da muhasebeci ve katipler için ayrılacaktır. Bu tutarların, asıl cizye miktarına eklenmeyip, ayrı kalem olarak muhasebede düşülmesi emredilmiştir.

Tablo 2. Sicilde geçen yeni düzenlenmiş cizye vergisi

Sınıf	Kişi Sayısı	Klasik (altın)	Yeni (guruş)	Varaka Ücreti
A'lâ	650	4 altın	10 guruş	12 para + 1 para
Evsat	6141	2 altın	5 guruş	9 para + 1 para
Ednâ	1450	1 altın	2,5 guruş	6 para + 1 para
TOPLAM	8241	—	—	—

³¹ AŞS, B. NO.8

Yine Belge No: 111 (s.301)'de açılan cizye defteri hakkında bilgi sahibi oluyoruz.³² Açılan bu belgede de yukarda belirttiğimiz gibi a'lâ, evsat, ve ednâ sayıları belirtilmiş toplam adedi tablo halinde verilmiştir. 1280 adet toplam cizye alınan kişi sayısı yazılmıştır. Buradan çıkarımla yine bölgede yaşayan gayri müslim nüfusu ortalama 5.000 kişi civarında olduğu sonucuna varıyoruz. Ayrıca iki belgede de evsat nüfusunun diğer iki gruptan fazla olması, orta halli olan gayrimüslimin çok daha fazla olduğunu gözlemlememizi sağlıyor. Bu da bölgedeki gayrimüslimlerin sosyal yapısıyla alakalı bize bir bilgi sunuyor.

3.3.1.2 Bedel-i cebelü

Bedel-i Cebelü, Osmanlı tımar sisteminde görevli olan tımarlı sipahilerin, sefer zamanlarında bizzat asker çıkarmak yerine devlet hazinesine para ödeyerek yükümlülüklerini yerine getirdikleri bir vergidir. Bu uygulama özellikle seferin lojistik zorlukları, sipahinin yaşlılığı ya da uygun asker bulamaması gibi durumlarda tercih edilmekteydi. Şer'iyye sicillerinde bedel-i cebelüye dair kayıtlar, genellikle kadı tarafından onaylanmış ödeme belgeleri ve yerel tahsilât defterleri aracılığıyla karşımıza çıkar; bazı belgelerde vakıf görevlilerinin, bu tür ödemelerin takibinde aracı rol üstlendikleri de görülmektedir. Böylece, bedel-i cebelü devletin gelir çeşitliliği ve taşra idaresinin adaptasyon kapasitesine dair ipuçları sunar.³³ Belge No: 50 (s. 260)'de Ayıntab ve Telbeşar'daki 40 nefer için toplam 1.150 gurus tahsil edilmiştir.³⁴

3.3.1.3 Nüzül

Nüzül, Osmanlı ordusunun seferleri sırasında ortaya çıkan gıda ve temel lojistik ihtiyaçları karşılamak üzere halktan ayni olarak tahsil edilen bir vergidir. Bu vergi türü, özellikle tahıl, yiyecek, yem ve diğer erzak malzemeleri şeklinde alınarak taşradaki halkın doğrudan üretim gücünden faydalanılmıştır. Şer'iyye sicillerinde nüzül vergisi, sefer zamanı belirlenen aynî malzemelerin teslimine dair kayıtlar, kayıt altına alınan yükümlülükleri ve bazı durumlarda vakıf yöneticilerinin bu aynî teslimlerde aracılık yaptıklarına dair belgelerle yer bulur. Nüzül, halk ile devlet arasındaki doğal bir ekonomik bağ işlevi görmek ötesinde, taşra toplumunun

³² AŞS, B. NO.111

³³ Halil Sahillioğlu, "Osmanlılarda Bedel-i Cebelü ve Bedel-i Askerî", *Osmanlı Araştırmaları*, sayı: II, 1981, s. 121-135.

³⁴ AŞS, B. NO. 50

merkezi otoriteyle olan ilişkinin dinamiklerini belgeleyen bir araç olarak da değerlendirilmelidir.³⁵ Belge No: 67 (s. 273)'de bu verginin vekâleten tahsil edilip yetkiliye teslimi belgelenmiştir.³⁶

3.3.1.4 Mîrî vergiler

Mîrî vergiler, Osmanlı toprak düzeninde devlet mülkiyetindeki arazi ve kaynaklardan tahsil edilen vergi kalemlerini ifade eder. Bu vergiler, dirlik sahipleri aracılığıyla köylü halktan toprak kullanımına karşılık alınırdı ve çoğunlukla çift resmi, ot resmi, avarız gibi çeşitli başlıklar altında tahakkuk ettirilirdi. Devlet bu sistemle hem toprak üzerindeki mülkiyet haklarını korumuş hem de tarımsal üretimi kayıt altına alarak düzenli gelir elde etmiştir. Şer'iyeye sicillerinde miri vergilere dair belgeler; kadı tarafından onaylanmış listeleri, vergi muafiyeti talepleri ya da ihtilaflı toprak kullanımlarına dair kayıtlarla karşımıza çıkar. Bazı taşra sicillerinde vakıflara tahsisli mîrî toprakların işletilmesine dair belgeler, vakıf ile devlet mülkiyeti arasındaki geçişli yapıyı da belgelemektedir.³⁷ Belge No: 99 (s. 293)'da Ovacık Mahallesi'nden alınan mirî vergilerin makbuzla belgelenmesi kaydedilmiştir.³⁸

3.3.1.5 Resm

Resm, Osmanlı vergi sisteminde ürün, toprak ve çeşitli işlemler üzerinden alınan çok yönlü vergilerdir ve hem mîrî toprakların işletilmesinden doğan gelirleri hem de zanaatkâr faaliyetlerini kapsayacak şekilde geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bu vergiler; resm-i çift, resm-i arâzi, resm-i zemin gibi toprak temelli vergiler ile birlikte, nikâh, alışveriş, miras gibi işlemlerden alınan resm-i arus veya resm-i tapu gibi kalemlerde de görülür. Şer'iyeye sicillerinde resm kayıtları; kadı huzurunda yapılan vergi ödemeleri, işlem belgeleri veya vergiye dair şikayet ve muafiyet talepleri şeklinde karşımıza çıkar. Bazı sicil kayıtlarında vakıflara ait mülklerden alınan resmlerin, vakıf gelirlerine dönüşerek kullanılmasına dair bilgiler yer alır. Belge No: 3 (s. 232)'te resm-i damganın iltizâm yoluyla toplandığı kayıtlıdır.³⁹ Bu belge, damga vergisinin mültezim eliyle devredilerek toplanabileceğini göstermektedir.

³⁵ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2000, s. 107-110.

³⁶ AŞS, B. NO. 67

³⁷ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1974, s. 195-200.

³⁸ AŞS, B. NO. 99

³⁹ AŞS, B. NO. 3

3.3.1.6 Duhûn gümrüğü

Belge No: 1(s.231) dühûn vergisi ile alakalıdır. ⁴⁰Dühûn kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup “duman” anlamına gelmektedir. Dühun vergisi Osmanlı Devleti’nin kendi topraklarına giren veya kendi topraklarında üretilen tütünden alınan vergilerdir. Tütünün Osmanlı Devleti topraklarına girişi 16. yy. sonlarına doğru gerçekleştiği bilinmektedir. 17. yy ‘da tütün kullanımı ve üretimi yasaktı. 18. ve 19. yüzyıllara geldiğimizde ise tütün kullanımı ve üretimi devletin önemli gelir kaynakları arasında yer almıştır. Tabi ki Osmanlı Devleti Şer’i sistemle yönetilen bir devlet olması hasebiyle tütün kullanımının dini boyutunu da irdelememiz gerekmektedir. Tütün kullanımı ilaç yapımı haricinde, dört mezhep ulemasının üçü tarafından haram kabul edilmiştir. Şafii mezhebi uleması ise tütün kullanımını mekruh görmüş, tiryakiliği ise daha sert bir şekilde eleştirmiştir. Tabi ki bizim kendi fikrimizce de bu konu hakkında bir görüşü dile getirmemiz elzemdir. Burada mezhep alimlerinin görüşlerine karşı çıkmaktan ziyade maksadımız o günün şartları ile tütün kullanımının insan vücuduna vermiş olduğu zararı tam manası ile anlamak mümkün değildi. Fakat günümüzde tütünün insan vücuduna ne denli zarar verdiğini göz önünde bulundurup bu konuyu ele aldığımızda, İslam dininde insan vücuduna zarar verecek maddelerin ve uygulamaların haram olduğunu biliyoruz. Ve dolayısıyla diğer üç mezhebin alimlerinin fetvaları daha doğrudur. İslam fıkına göre de bir konuda alimlerinin çoğunun görüşü ne ise onunla amel edilir. Bunun adına icma denir. Yani Osmanlı Devleti’nin şer’i sistemle yönetilmesinden dolayı tütünden alınan verginin doğru olmaması gerektiği kanısına varabiliriz. Çünkü İslam dininin yasakladığı bir durumu şer’i sistemle yönetilen bir devletin kabul etmesi doğru olamasa gerek. Transkript ettiğimiz belgelerde olmasa da farklı şeriye sicillerinde yine devletin domuz çiftliklerinden almış olduğu vergiler vardır. Örneğin; “Hinzır çiftliği mukataası” kaydında, adadaki Rum köylülerin beslediği domuzlardan alınacak vergi miktarı, teslim yerleri ve mültezimin adı belirtilmiştir.⁴¹ Yine içki ve içkinin vergilendirmesi ile alakalı olarak kayıtlar bulunmaktadır. İçki 17. yy sonlarına kadar devlet içerisinde yasak durumundaydı. Fakat bu yasağa riayet edilmeyen birçok durum yaşanmıştır. İçki resmi olarak 17. yy’ a kadar yasak olsa da bu yüzyıl sonuna gelindiğinde II. Süleyman

⁴⁰ AŞS, B. NO. 1

⁴¹ BOA, MAD.d., nr. 9876, s. 42.

zamanında (1687-1691) ekonomik olarak hazinenin gelir kaybına uğramaması için içki yasağına son verilmiştir.⁴²

3.3.1.7 Menzil ücreti

Osmanlı menzil teşkilatı, devletin posta ve ulaştırma sistemini ayakta tutan en önemli kurumlardan biriydi. Bu hizmetin finansmanı doğrudan devlet hazinesinden değil, çoğunlukla şehir halkının üzerine paylaştırılan vergiler yoluyla sağlanırdı. Belge No: 20 (s.243)'de menzilci olarak görevlendirilen Seyyid Ahmed'e ödenen 2250 guruşluk ücretin şehir halkı arasında nasıl paylaştırıldığı kaydedilmiştir.⁴³ Hesaplamalar sonucunda bu tutarın, şehrin toplam 157,5 hanesi üzerinden dağıtıldığı ve her haneye yaklaşık 14,5 guruş düştüğü anlaşılmaktadır. Burada dikkat çekici noktalardan biri "buçuk hane" ibaresidir. Buradaki "hane" ifadesi, vergilendirilebilir bir aileyi temsil eder. Tabi her aile olması gerektiği gibi belirli bir ekonomik sınıfa dahil değil, gelir durumlarına göre ayrılmıştır. Sicilde görülen "buçuk hane" veya "rub'(çeyrek) hane" gibi kayıtlar, Osmanlı mali sisteminde doğru olan uygulamalardandır. Tam hane yükünü karşılayamayacak durumda olan küçük gelirli aileler veya mülk sahipleri, yarım ya da çeyrek hane olarak kayda geçirilmiştir. Böylece menzil ücreti mahalleler arasında ekonomik güç oranında paylaştırılmıştır.

Defterde, Ayıntab mahallelerinin her biri için düşen hane sayıları tek tek belirtilmiştir. En büyük yükümlülüğü üstlenen mahalle Şehreküstü (15 hane) olmuştur. Buna karşılık bazı küçük mahallelerde yarım ya da çeyrek hane gibi çok düşük oranlarda paylara rastlanmaktadır. Örneğin, Mahalle-i Kurb-ı Bey yalnızca yarım hane, Sefer Paşa Yeri ise çeyrek hane üzerinden menzil vergisine dahil edilmiştir. Bu durum, mahallelerin ekonomik yapısını anlamamız açısından çok önemlidir.

3.3.2 Vergi Tahsili Yöntemleri

Vergi tahsilatı Osmanlı taşrasında doğrudan görevliler, vekiller veya mültezimler eliyle gerçekleştirilmiştir. Kadı huzurunda yürütülen bu işlemlerde

⁴² İbrahim Baran Berşe, 37 Numaralı Ayıntâb Şer'yye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1098-1100 / M. 1686-1689 s. 98-190) Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023, s. 201.

⁴³ AŞS, B. NO. 20

genellikle yazılı kayıtlar düzenlenmiş, tahsil edilen miktarlar belgelerle tespit edilmiştir. Örneğin Belge No: 99 (s. 293), mirî vergi tahsilatının doğrudan kadı huzurunda gerçekleştiğini ve tahsilatı yapan görevlinin resmî makbuzla süreci tamamladığını göstermektedir.⁴⁴ Bu uygulamalar, devletin taşradaki vergi kontrolünü ne denli önemseydiğini gösterir. Ki daha önceki bahsettiğimiz konularda da devletin belirli bir dönemden sonra vergi almak amacıyla şer'i sistemi dahi hiçe sayabildiğini gördük.

Sicillerdeki belgeler Osmanlı taşrasında uygulanan farklı vergi türlerini ve tahsil yollarını ayrıntılı şekilde belgelemektedir. Bu belgeler hem mali işleyişi hem de taşradaki bürokratik düzenin niteliğini anlamamıza olanak tanımaktadır.⁴⁵

3.3.2.1 İltizam

İltizam, Osmanlı mali sisteminde devletin belirli vergi gelirlerini, müzayede usulüyle mültezim adı verilen şahıslara devretmesi anlamına gelir. Bu sistem, hem merkezi idarenin taşradaki gelirleri daha düzenli toplamasını sağlamakta hem de devlet ile birey arasındaki ekonomik ilişkileri ticarileştirmektedir. Mültezimler, genellikle belirli bir bölgenin vergi toplama hakkını bedel karşılığında üstlenir ve kendi namlarına tahsilat yaparlardı. Şer'iyeye sicillerinde iltizam uygulamalarına dair belgeler; kadı huzurunda yapılan iltizam sözleşmeleri, vergi tahsilatına ilişkin şikâyet ve ihtilaf kayıtları ile mültezimlerin hak ve yükümlülüklerini gösteren hükümler şeklinde görülür. Özellikle vakıf gelirleriyle kesiştiği noktalarda, mültezimlerin vakıf mülkleri üzerindeki tahsilat yetkileri sicillerde detaylı biçimde belgelenmiştir.⁴⁶ Belge No: 87 (s. 285)'de ze'âmet iltizâmının değiştirilmesi süreci belgelenmiştir.⁴⁷

⁴⁴ AŞS, B. NO. 99

⁴⁵ Mehmet Genç, *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi*, İstanbul: Ötüken Yay., 2000, s. 75-82.

⁴⁶ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Maliyesinde İltizam Sistemi", içinde: Osman Çetin (ed.), *Osmanlı Devleti'nde Maliye*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998, s. 55-63.

⁴⁷ AŞS, B. NO. 87

3.3.2.2 Mukataa

Mukataa, Osmanlı maliyesinde devlet mülkiyetindeki belirli gelir kaynaklarının, vergi tahsil ve işletme hakkının özel şahıslara (mültezimlere) devredilmesi sonucu elde edilen gelir kalemidir. Bu sistem genellikle madenler, tuzlalıklar, limanlar, hanlar veya pazaryerleri gibi ekonomik değeri yüksek alanlarda uygulanırdı. Mukataa gelirleri, ihale yöntemiyle belli bir süre için şahıslara verilir ve mültezim, mukataa bedelini devlet hazinesine ödemekle yükümlü olurdu. Şer'iyye sicillerinde mukataa uygulamalarına dair belgeler; kadı huzurunda yapılan kira sözleşmeleri, gelir paylaşım kayıtları ve mültezimlere dair şikâyet veya hak taleplerine yönelik hükümlerle izlenebilirdi. Vakıf mülkleriyle kesiştiği yerlerde ise, vakıfların mukataa alanlarını işleten mültezimler aracılığıyla gelir elde ettiklerine dair kayıtlar, bu sistemin vakıf gelirlerine katkısını belgelemektedir.⁴⁸ Belge No: 59 (s. 266)'da mukataa gelirlerinin tahsil edildiği görülmektedir.⁴⁹

3.3.3 İskân Politikaları

Osmanlı Devleti'nde göçmenlerin veya konar-göçer Türkmenlerin belirli bir bölgeye iskân ettirilmeleri onlara bir yaşam alanı tanımaktan ziyade onlardan toplayacağımız vergiyi daha kolay nasıl toplarsınız düşüncesiyle yaptığını daha önceki konularda da örneklendirdik. İncelenilen bütün iskân belgelerinin altında vergi göz önünde bulundurularak yapılmış uygulamalar var. Farklı bölgelerden gelen bireyler, yerleştirildikleri yeni mahallelerde sıradan, devletin bir bireyi olarak değil, isimleriyle, haneleriyle ve sorumluluklarıyla birlikte kayıt altına alınmış birer vergi unsuru olarak değerlendirilmiştir.

Belge No: 45 (s. 258), Amik Hâssı'na bağlı Küfran karyesinin re'âyâsından bazıları Ayıntab'a göçüp vergi ödemeyince, mîrî ve tekâlîf borçlarının tahsil edilerek eski karyelerine iskân edilmelerini konu alır.⁵⁰ Muhtemelen büyük çoğunluğu gayrimüslimlerden oluşan bir topluluk daha iyi fırsatlar elde etmek amacıyla başka bir bölgeye göç etmiştir. Yine devlet, bölgede vergi gelirinin azalmasından dolayı eski

⁴⁸ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı Mukataa Sistemi ve Mali Yapı*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s. 88-95.

⁴⁹ AŞS, B. NO. 59

⁵⁰ AŞS, B. NO. 45

karyelerine iskân ettirilmelerini emretmiştir. Yine toplumun refahı, istekleri önemsenmeden zorla iskân söz konusudur.

Daha önce verilen örnekler genel olarak gayrimüslimler hakkındaydı. Bundan sonra verilecek olan örnek Osmanlı'nın, dönemin en güçlü devleti haline gelmesini sağlayan en önemli unsur olan, savaşlarda en ön saflarda savaşmış, devletin esas kuruluşunda yer alan Türkmenlerin zorla iskanı hakkındadır. Bu örneği vermeden önce şu konuya bir açıklık getirmemiz gerekiyor. Osmanlı Devleti toplumun büyük çoğunluğunun bildiğinin aksine Türkmenlerle kuruluş dönemi haricinde iyi ilişkiler içerisinde değildi. Türkmenler devletin kuruluşunda çok önemli bir role sahip olsalar da devlet zaman içerisinde vergi sistemini düzenlemek amacıyla, Türkmen aşiretleri zorla iskân ettirmişlerdir. Çok büyük kesimi konar göçer olarak yaşayan Türkmen aşiretlerini daha kolay yönetmek amacıyla yerleşik hayata zorlayarak, iskân politikaları uygulamıştır. Bu konu üzerine düşünecek olursak yaptıkları işlerde, geçim kaynaklarının büyük çoğunluğunu hayvancılık üzerinden sağlayan bir toplumun, hayvancılık açısından düşünersek, en iyi verimi aldığı sistemi elinden almak, hayat düzenlerini tamamen değiştirmek ve bunları yaparken de o toplumun isteği dışında zorla gerçekleştirmeye çalışmak doğru bir uygulama olmasa gerek.

Belge No:74 (s.278)'de geçen belge örneği Akçakoyunlu reayâsının iskânı hakkındadır.⁵¹ Bu belge örneği konuyu destekler niteliktedir. Öncelikle Akçakoyunlu reayâsı hakkında bilgi vermemiz gerekiyor. Akçakoyunlular, Oğuzların Bozok koluna bağlı olan Avşarların bir koludur. Akçakoyunlular konar göçer olarak yaşayan bir topluluktur. Bu belgede bu aşiretin iskânı söz konusudur. Devletin esas emeli, daha önce verilen iskân örneklerinde olduğu gibi dağınık yaşayan bu toplumlardan vergi toplanmasının zor olduğunu bilmesi ve buna karşı almış olduğu önlemlerden dolayıdır. Ve bunu yaparken toplumun öncelikleri yine önemsenmemiş ve vergi gelirleri ön planda tutulmuştur. Oysa Osmanlı Devleti gibi teşkilatlanmayı çok iyi bilen bir devlet, bu ve buna benzer durumlara hem halkı yormayacak hem de halkının devlete karşı isyan etmesinin önüne geçecek farklı düzenlemeler getirebilirdi. Daha sonraki dönemlerde de devletin Türkmenleri iskân politikaları ve Türkmenlerin bu duruma karşı isyanı karşımıza çıkıyor.

⁵¹ AŞS, B. NO. 74

3.4 Asayiş Olayları ve Eşkıyalık Faaliyetleri

Taşra şehirlerinde toplumsal düzenin korunması, devletin en önemli görevlerinden biri olmuştur. Şer'îyye sicillerinde yer alan cinayet, gasp, darp gibi suç kayıtları ile eşkıyalık faaliyetlerine dair belgeler, hem halkın güvenliğini tehdit eden olayları hem de devletin bu olaylara karşı aldığı tedbirleri göstermektedir.

3.4.1 Suç Türleri ve Adli Müdahaleler

Osmanlı'da kamu düzenini tehdit eden pek çok farklı suç türü şer'îyye sicillerine ve resmî belgelere yansımıştır. Bu belgelerde yalnızca bireyler arası suçlar değil, aynı zamanda kamu görevlileri arasındaki yetki ihlalleri ve görevle ilgili ihlaller de detaylı biçimde kayıt altına alınmıştır. Toplumun huzurunu bozan fiiller genellikle ferman, temessük, berât ve buyruldu gibi resmi yazışmalarla tespit edilmiş, yerel yöneticiler aracılığıyla soruşturulmuş ve sonuçlandırılmıştır. Bu süreçte kadılar, nâibler, muhızrlar ve merkezden gelen emirler büyük rol oynamıştır.

Belgelerde rastlanan suç türleri arasında gasp, görev gaspı, yetki devri ihlalleri, darp, tecavüz davaları, adli şikâyetler, askerî görev ihmali ve özellikle eşkıyalık faaliyetleri gibi çok çeşitli olaylar yer almaktadır. Eşkıyalık faaliyetlerine özellikle denilmesinde ki amaç incelenilen 113 belge içerisinde direk olarak eşkıyalık faaliyeti sayılacak ve bu faaliyetlere yönelik önlemlerle alakalı 15 belge olmasından dolayıdır. Her biri farklı belge türlerinde işlenmiş olan bu olaylar, yalnızca bireysel suçları değil, aynı zamanda kamu düzeninin sürekliliğini sağlayan bürokratik yapının işleyişini de göstermektedir. İncelenilen sicilde bulunan suç türleri aşağıda verildiği gibidir.

3.4.1.1 Cinayet

Şer'îyye sicillerine yansıyan en ağır suçlardan biri olan cinayet, Osmanlı taşrasında bireysel yönleriyle ele alındığı gibi, bazen kamu düzenine yönelik tehdit oluşturan boyutlarıyla da ele alınmıştır. Belgelerde yer alan cinayet vakaları, çoğu zaman eşkıya saldırıları, güvenlik zafiyetleri veya taşra yöneticilerinin ihmalleriyle bağlantılı olarak kayda geçirilmiştir. Belge No:66 (s.270)' da Bir şahıs, eşinin

zehirlenerek öldüğünü iddia etmekte ve Kel Ömer ile kardeşi İmirza'nın ihzar edilerek şer'an yargılanmalarını talep etmektedir.⁵² Bu belgede failin takibi, yakalanması, bölge halkının tanıklığı ve devletin uyguladığı yaptırımlar işlenmiştir. Nâibin gerekirse davayı Divan-ı Maraş'a havale etmesi emredilmektedir.

Belge No:71 (s.277)'de Ebubekir adlı şahsın eşkıyalar tarafından öldürülmesi üzerine, katillerin mübaşir aracılığıyla yakalanıp mahkemeye çıkarılarak cezalandırılması buyrulmuştur⁵³. Cinayet vakalarının kaydı yalnızca adli süreçlerin yanı sıra yerel yöneticilerin olaylara müdahalesi, şüpheli takibi ve kamu düzeninin yeniden tesisi sürecine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

3.4.1.2 Gasp

Gasp suçu, Osmanlı taşrasında bireylerin can ve mal güvenliğini tehdit eden ağır fiiller arasında yer almaktadır. Belge No:37 (s.252)'de, bir şahsın silahla tehdit edilerek parasının zorla alındığı kayıt altına alınmıştır.⁵⁴ Mağdurun doğrudan kadıya başvurarak isim verdiği faillerden şikayetçi olduğu anlaşılmaktadır. Bu olayda faillerin cezalandırılması ve gasbedilen malların tahsili için mübaşir gönderilmiştir. Tanıkların beyanlarıyla desteklenen bu kayıt, olayın ciddiyetini ve gaspın ceza gerektiren bir suç olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu örnek, bireylerin uğradığı doğrudan şiddet olaylarının, tanık ve delil eşliğinde belgelenerek kadı önünde görülmesi bakımından önemlidir.

3.4.1.3 Darp

Darp suçları, Osmanlı toplum yapısında hem bireyler arası çatışmaların hem de kamu otoritesine karşı işlenen fiillerin şer'iyeye sicillerine yansıdığı suç türleri arasında yer almaktadır. Belge No:72 (s.277)'de Ömer adlı kişi, misafir olduğu köyde eşyalarının çalındığını ve darp edildiğini belirterek adalet talep etmiştir. Köylülerin mahkemeye çağırılması ve olayın şer'î usulle incelenmesi buyrulmuştur.⁵⁵ Belge No:73 (s.278)'de Gürgen köyünde bir şahsın bıçakla yaralanması üzerine, failin mahkemeye

⁵² AŞS, B. NO. 66

⁵³ AŞS, B. NO. 71

⁵⁴ AŞS, B. NO. 37

⁵⁵ AŞS, B. NO. 72

getirilip dava sürecinin yürütülmesi emredilmiştir. Bu belgede, fiziksel saldırıya uğrayan şahsın doğrudan mahkemeye başvurduğu ve saldırganın ismini Gürgünlü Kel Hâcî İbrahim olduğunu açıkça beyan ettiği görülmektedir.⁵⁶ Bu vakalarda, tanıklar da olay hakkında bilgi vermiş ve davanın yürütülmesi açısından önemli bir yer tutmuşlardır. Mahkeme kayıtlarında darp fiilinin maddi zarara yol açtığı belirtilmiş, saldırganlara ilişkin adli sürecin başlatıldığı ve gerekli işlemlerin yapıldığı vurgulanmıştır. Bu belgeler, taşrada kamu düzeninin korunmasında kadınların ve halkın birlikte hareket ettiğini, şiddet olaylarının hukuki takibinin yapıldığını ortaya koyan olumlu yönde eleştiri yapabileceğimiz örneklerdendir.

3.4.1.4 Tecavüz davası

251. sayfada yer alan 36 numaralı belgede, Ayıntab'a bağlı Küçüke köyünde meydana gelen ağır bir saldırı olayı kaydedilmiştir.⁵⁷ Es-Seyyid Mehmed adlı şahıs, eşine gece vakti evinde iken silahlı saldırıda bulunan Mustafa'nın cezalandırılması için kadiya başvurmuştur. Mustafa'nın, kadının ırzına kastetmek amacıyla haneye girdiği, bu sırada kadının babası ve kardeşinin müdahale ettiği, ancak saldırganın kaçmayı başardığı ifade edilmiştir. Şikâyet üzerine şer'î mahkeme tarafından mübaşir görevlendirilmiş ve olayın duruşmaya konu edilmesi istenmiştir.

Bu belge, cinsel saldırı teşebbüsünün ve haneye tecavüzün birlikte işlendiği ciddi bir suçu yansıtırken, Osmanlı taşrasında bu tür fiillerin hukuki takibinin kadı tarafından nasıl başlatıldığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Tanık ifadeleriyle desteklenen olayda adaletin yerine getirilmesi için mahkeme tarafından resmî süreç yürütülmüştür.

3.4.1.5 Eşkıyalık faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nde kamu düzenini tehdit eden eşkıyalık faaliyetleri, şer'îye sicillerinde birçok örnekle yer almaktadır. Özellikle bireylerin tehdit edilmesi, mallarına el konulması, köy baskınları ve silahlı saldırılar bu tür olayların temel örneklerindendir. Bu kapsamda şer'îye sicillerinde yer alan bazı belgeler doğrudan eşkıyalık fiillerine ışık tutmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz üzere 113 belge

⁵⁶ AŞS, B. NO. 73

⁵⁷ AŞS, B. NO. 36

içerisinde eşkıyalık faaliyetleri ve bunlara karşı alınan önlemlerle alakalı 15 belge bulunmaktadır. Fakat alınmış olan önlemlerin sonuçlarıyla alakalı bir belge bulunmamaktadır. Bu durum o dönemde devletin bölgede sahip olduğu askeri gücün yetersizliği hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlıyor. Aynı zamanda toplum yapısının ne denli bozulduğunu gösteren önemli durumlardan biridir. Sonuç olarak eşkıyalık faaliyeti yürüten gruplarda bu toplumun bir ferdiydi. Bu da dolaylı yoldan da olsa daha önce değindiğimiz bozulmalar ve yanlış uygulamaların sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Belge No:27 (s.247)'de, Kekeç Mahmudoğlu Seyyid Mehmed adlı kişinin, bir şahsa hil'at vermediği iddiasıyla baskı yaptığı, her yıl zorla para aldığı ve 'eşkıyâdan' olarak tanımlandığı açıkça belirtilmiştir.⁵⁸ Olayın ciddiyeti nedeniyle mübaşir görevlendirilmiş, adli süreç başlatılmıştır.

Belge No:35 (s.251)'de, Rişvan cemaatinden üç kişinin mahkemeye çıkarılması için mübaşir görevlendirilmiştir. Bu şahısların cemaat içinde organize hareket ettikleri, firar etmeleri ihtimaline karşı çeşitli tedbirlerin alınması emredilmiştir.⁵⁹ Olayın büyüklüğü ve yerel otoritenin ilgisi dikkate alındığında bu durum eşkıyalık faaliyeti kapsamında değerlendirilmelidir.

Belge No:71 (s.277)'de, Ayıntab'da bir dükkânda oturmakta olan Ebubekir adlı şahsın, eşkıyalardan oluşan on iki kişilik bir grup tarafından zorla kaçırılarak bir başka yerde öldürüldüğü kaydedilmiştir.⁶⁰ Olayın ardından ölen kişinin annesi mahkemeye başvurmuş, katillerin mübaşir aracılığıyla yakalanması ve cezalandırılması talep edilmiştir. Bu belge, örgütlü eşkıyalık faaliyetlerinin örneklerindendir.

3.4.1.6 Askerî görev ihmali

İncelenilen belgelerde sadece bireysel suçlar değil, aynı zamanda kamu hizmetine ilişkin görev ihmalleri de yer almaktadır. Belge No:14 (s.240)'de, Osmanlı Devleti tarafından Ayıntab sancağında askerî bir görev için başbuğ olarak tayin edilen Battal Ağa'nın, bu görevi yerine getirmediği ve mazeret olarak Ruha'da işleri olduğunu ve binbaşı yapılmadığı gerekçesini sunduğu belirtilmiştir.⁶¹ Ancak kendisine

⁵⁸ AŞS, B. NO. 27

⁵⁹ AŞS, B. NO. 35

⁶⁰ AŞS, B. NO. 71

⁶¹ AŞS, B. NO. 14

gönderilen fermanda, başbuğluk görevinin açıkça belirtildiği ve Ayıntab askerî birliğinin hazırlanması için birlikte hareket etmesinin beklendiği vurgulanmıştır.

Battal Ağa'nın göreve gelmemesi üzerine, bölgedeki diğer yöneticilere yeni bir başbuğ tayin edilmesi, askerin toplanarak orduya katılması ve Battal Ağa'nın emre itaatsizliğinin bildirilmesi talimatı verilmiştir. Bu durum, özellikle askerî sorumlulukların ciddiyle takip edildiğini ve görev ihmali hâllerinde adli süreçlerin devreye sokulduğunu göstermektedir.

3.4.1.7 Gadr (haksız müdahale) iddiası

Gadr, Osmanlı hukuk sisteminde haksız müdahale ve zorbalık anlamına gelir. Şer' iyye sicillerinde gadr iddiasına ilişkin çeşitli örnekler bulunmakta, bu tür olaylarda bireylerin haklarının ihlali durumunda adli mekanizmaların devreye girdiği görülmektedir.

Belge No:11 (s.238)'de, Ayıntab kazasında muhızırbaşı olarak görev yapan Hâcî Hüseyin'in görevinden alınarak yerine Mehmed Emîn'in atanması, bölge halkı ve güvenilir tanıklar tarafından 'gadr-i küllî' yani büyük bir haksızlık olarak değerlendirilmiştir.⁶² Şikâyetler doğrultusunda konu yeniden değerlendirilmiş ve muhızırbaşılık görevi Hâcî Hüseyin'e iade edilmiştir. Bu örnek, kamu görevlerinin keyfi şekilde değiştirilmesi sonucunda halkın haksızlığa karşı vermiş olduğu tepkiye önemli bir örnektir. Daha önce bazı örneklerde de bahsettiğimiz gibi halkın haksızlık olabileceğini düşünmeleri durumunda göstermiş oldukları refleks gayet etkili ve olumlu bir durumdur.

Belge No:30 (s.248)'de ise Abdülgaflar adlı şahıs, babasından miras kalan bir odanın Mustafa ve diğer Abdülgaffer tarafından zorla gasp edildiğini ve bu durumun 'küllî gadr' teşkil ettiğini ileri sürerek şikâyetçi olmuştur.⁶³ Bu iddia üzerine mübâşir tayin edilerek davanın şer' en görülmesi emredilmiştir. Bu olay, özel mülkiyet üzerindeki haksız müdahalenin, gadr kapsamında değerlendirildiği somut bir örnektir.

⁶² AŞS, B. NO. 11

⁶³ AŞS, B. NO. 30

3.4.2 Aile Davaları

Şer'îyye sicillerinde en sık rastlanan konulardan biri aileye dair davalardır. Mehir, boşanma, nafaka ve kadın kaçırma gibi meseleler hem bireylerin özel yaşamına hem de toplumun sosyal düzenine ışık tutmaktadır. Bu tür davalar, aile kurumunun Osmanlı toplumundaki önemini ve kadın ile erkeğin hukuki konumunu anlamak açısından dikkat çekici veriler sunmaktadır.

3.4.2.1 Mehir alacağı

Mehir, Osmanlı toplumunda evlilik akdinin ayrılmaz bir parçası olarak kadının ekonomik güvencesini teminat altına alan hukuki bir araçtı. Şer'îyye sicillerinde yer alan çok sayıda mehir alacağına dair kayıt, bu hakkın yalnızca sözde değil, fiilen yerine getirilmesi talep edilen bir uygulama olduğunu göstermektedir. Kadı mahkemelerine yapılan başvurular, kadınların ya da aile fertlerinin mehir alacaklarını tahsil etmek üzere hukuki yolları etkin biçimde kullandıklarını ortaya koyar. Bu durum, Osmanlı hukuk sisteminde kadının malî haklarının tanınması ve korunmasına dair önemli bir göstergedir.⁶⁴ Mehir İslam inancında evliliğin en büyük şartlarından biridir. İslam alimlerine göre de kadının hakkı olan mehir yerine getirilmezse kişinin nikahı hakkında sıkıntılı durumlar oluşabilir. Bu durumda mehirin İslam şeriatında önemini göstermektedir.

Belge No:24 (s.245)'de, Ayıntab şehri sakinlerinden Hâcî İbrahim, kız kardeşinin nikâh mehir bedeli olan beş yüz altınlık alacağının tahsil edilememesi üzerine Ahmed Bey hakkında şikâyetçi olmuştur.⁶⁵ Şikâyet üzerine, borçlunun ödeme yapmaktan kaçındığı tespit edilerek mübâşir tayin edilmiş ve davanın şer'î hükümler çerçevesinde görülmesi emredilmiştir. Kadının hakkının korunmasına yönelik bu müdahale, mehir meselesinin devlet tarafından nasıl ele alındığını göstermektedir. Bu örnek, kadının ekonomik bazı haklarının hukuken teminat altına alındığını ortaya koymaktadır.

⁶⁴ Yavuz Ercan, *Osmanlı Aile Hukuku ve Kadının Konumu*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004, s. 115-120.

⁶⁵ AŞS, B. NO. 24

3.4.2.2 Kadın kaçırma olayları

Kadın kaçırma olayları, Osmanlı toplumunda ve diğer tüm toplumlarda evlilik kurumunun hem bireysel haklar hem de toplumsal düzen açısından taşıdığı önemin bir yansıması olarak, kadının rızası dışında gerçekleşen her türlü eylemin aile mahremiyetine müdahale sayılmasıyla ciddi hukuki sonuçlar doğurması gerekmektedir. Şayet bu haklar karşılanmazsa toplum insani bir yapıdan çıkıp, bu kadar önemli olan mevzuda dahi zulme başlamaları an meselesi olur. Ayıntab şer'iyeye sicillerinde yer alan kayıtlar, zorla alıkoyma ve evlilik dışı kaçırılma vakalarının mübâşirler aracılığıyla mahkemeye taşındığını ve kadıların bu tür ihlallere karşı aktif müdahalede bulunduğunu göstermektedir.⁶⁶

Belge No:78 (s.280)'de, Musa adlı kişinin nikâhlı eşinin, Ahmed tarafından zorla kaçırıldığı iddia edilmiştir. Olayın ardından Musa, kadıya başvurarak hakkını talep etmiştir.⁶⁷ Bunun üzerine tarafların mahkemeye getirilmesi için mübâşir görevlendirilmiş, şer'i mahkeme ile olayın tespiti istenmiştir. Bu süreç, bireyin ailevi haklarını koruma adına devlet mekanizmasının doğrudan devreye girdiğini göstermektedir. Kişi hakları konusunda olması gerektiği gibi yapılan, halkın yararına diyebileceğimiz örneklerdendir.

Benzer bir olay, Belge No:94 (s.290)'de görülmektedir. İlyas adlı şahıs, Emir Ağa Mahallesi'nde ikamet eden Mehmed Ali isimli kişinin, nikâhlı eşini zorla alıkoyduğunu ileri sürerek şikâyetçi olmuştur. İlyas, mağduriyetini dile getirdiği arzında, mübâşir görevlendirilmesini ve Mehmed Ali'nin mahkemeye getirilerek hakkının iade edilmesini talep etmiştir.⁶⁸ Kadı tarafından düzenlenen buyrulduyla, şikâyet edilen şahsın mahkemeye çıkarılması ve gerekli görülürse davanın Mar'aş Dîvânı'na taşınması istenmiştir.

Özellikle kadın haklarıyla alakalı olan davalarda dikkat çekici bir husus var. İncelenilen kadınlarla alakalı belgelerin biri haricinde kadınların mahkemeye bizzat başvurmadıkları göze çarpıyor.

⁶⁶ Ayşe Erkmen, *Ayıntab Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (156 Numaralı: H. 1312-1314)*, Ankara: İKSAD Yayınları, 2020, s. 167-250.

⁶⁷ AŞS, B. NO. 78

⁶⁸ AŞS, B. NO. 94

3.5 Hukuki Süreç ve Şikâyetler

Osmanlı taşrasında hukuki süreçler, kadı mahkemeleri aracılığıyla yürütülmüş ve bireylerin yaşadığı ihtilafların çözümünde temel başvuru mercii olmuştur. Sicillerde yer alan şikayet kayıtları, halkın adalet arayışını ve devletin yerel düzeydeki yargı işleyişini ortaya koymaktadır.

3.5.1 Güvenlik Anlayışı ve Eşkîyalıkla Mücadele

Osmanlı Devleti, 18. yüzyılda merkezî otoritenin taşra üzerindeki kontrolünü sürdürmek ve toplumsal düzeni sağlamak amacıyla çeşitli güvenlik politikaları benimsemiştir. Bu politikaların temelinde eşkıyalık faaliyetlerinin bastırılması, suçluların yakalanması ve gerektiğinde askerî müdahalelerle bölge güvenliğinin temini yer alır. Ayıntab şer‘iyye sicillerinde yer alan kayıtlar, kadıların yargı yetkisiyle, voyvodaların hem mali hem de güvenlik sorumluluklarıyla, mübâşirlerin adli takip süreçlerindeki görevleriyle bu sistemin taşrada nasıl işlediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Özellikle 18. yüzyılın son çeyreğinde eşkıyalıkla mücadele kapsamında yapılan mübâşir görevlendirmeleri ve kadı kararları, devletin taşra üzerindeki denetimini pekiştiren bir yapı sunmuştur.⁶⁹

Belge No:13 (s.239)’de , Ayıntab voyvodası el-Hâcc Mehmed Ağa ve kadı efendiye hitaben gönderilen buyrulda, eşkıyalıkla mücadele bağlamında memurların görevlendirilmesi, suçluların tespiti ve cezalandırılması yönünde emirler verilmektedir.⁷⁰ Bu belge, güvenliğin sağlanmasında devletin sadece askeri güce değil, aynı zamanda şer‘î mahkemeler aracılığıyla hukuki süreci işletmeye de verdiği önemi göstermektedir.

Belge No:88 (s.286)’de, eşkıya faaliyetleri ile anılan kişilerin isimleri tek tek zikredilmekte ve cezalandırılmaları için detaylı emirler verilmektedir.⁷¹ Tabi bu emirlerin ne kadarının sonuca ulaştığıyla alakalı net bir bilgiye sahip değiliz.

⁶⁹ Hüseyin Çelik, “Ayıntab Şer‘iyye Sicillerine Göre 18. Yüzyılda Taşra Güvenliği ve Eşkîyalıkla Mücadele”, *Türkiyat Mecmuası*, 34 (2023), s. 215-230.

⁷⁰ AŞS, B. NO. 13

⁷¹ AŞS, B. NO. 88

3.5.2 Askerî Tedbirler ve Sevkiyat Emirleri

Osmanlı taşrasında güvenlik ihlallerine karşı uygulanan yöntemlerin en belirginlerinden biri, doğrudan askeri sevkiyat ve eşkıya gruplarına karşı ordu tertibatı oluşturulmasıdır. Belge No:25 (s.246)'de, Ayıntab sancağındaki askeri organizasyonun yeniden yapılandırılması, suçluların tespiti ve sevk için uygun kişilere başbuğluk verilmesini emretmektedir.⁷²

Yine Belge No:39 (s.253-254)'da, eşkıya zümresine dâhil olduğu anlaşılan kişilerin şehir merkezinde yaptığı taşkınlık ve yağma hareketlerine karşı, kadı ve voyvodanın iş birliğiyle geniş çaplı bir müdahale planlandığı görülmektedir.⁷³ Bu müdahale planı, yalnızca belirli şahıslara değil, onların bağlantılı olduğu aşiret veya zümrelere de yöneliktir.

Belge No:65 (s.269-270)'de, bu tür bir tehdide karşı askeri sevkiyatla birlikte bölge halkının da örgütlenmesini öngörmektedir.⁷⁴ Özellikle, eşkıyaların halktan zorla vergi veya “kız alımı” gibi taleplerde bulunması, devletin “nizâm-ı âlem” anlayışıyla çelişmiştir.

68 ve 80 numaralı belgelerde görüldüğü gibi, suçun faili olan kişilerin yargılanması kadar, mağdurların haklarının iadesi de devletin asli sorumluluğudur.⁷⁵ Bu belgelerde eşkıya tarafından zarara uğratılan halkın zararının telafisi amacıyla doğrudan emir verilmekte, mübâşirler aracılığıyla adaletin sağlanması istenmektedir. Bu örnek halkın haklarının korunmasında verilen çaba için gayet önemlidir. Tabi umarız ki bu hakların iadesinde aracı olan kişiler hak sahiplerine haklarını teslim etmiş olsunlar.

3.6. İdari ve Sosyal Yapılar

Şehir yaşamının düzenlenmesinde idari ve sosyal yapılar birbirini tamamlayan iki temel unsur olmuştur. İdari yapı, devletin taşra üzerindeki otoritesini temsil eden görevliler aracılığıyla işlerken, sosyal yapı, mahalleler, karyeler ve vakıflar

⁷² AŞS, B. NO. 25

⁷³ AŞS, B. NO. 39

⁷⁴ AŞS, B. NO. 65

⁷⁵ AŞS, B. NO. 68,80

üzerinden halkın günlük hayatını düzenlemiştir. Sicillerde yer alan kayıtlar hem görevli isimlerinin hem de yerleşim yerlerinin ayrıntılı biçimde kaydedildiğini göstererek dönemin idare-toplum ilişkilerini anlamada önemli bir kaynak işlevi görmektedir

3.6.1 Sicilde Adı Geçen Görevliler

Bu sicillerde çeşitli görevli isimleri, görev değişiklikleri ve tayin sebepleri kaydedilmiştir. Duhûn gümrüğü mülteziminden imam ve müezzinlere, muhızırbaşı ve başbuğlardan müteveli ve vakıf nazırlarına kadar farklı pozisyonlarda yer alan kişiler belgelerde ayrıntılı biçimde yer almıştır. Bu tablo, Osmanlı taşrasında görevlerin nasıl devredildiğini, hangi sebeplerle boşaldığını ve yerine kimlerin atandığını göstererek idari yapının işleyişine dair somut veriler sunmaktadır

Tablo 3. Sicilde Adı Geçen Görevliler

Görev	Görevden Alınan	Görevden Alınma Sebebi	Göreve Gelen	Sayfa ve Belge No
Duhûn Gümrüğü Mültezimi	–	–	İbrahim ve el-Hâcc Ali	231 – Belge 1
İmam	Abdurrahman	Vefat	Mehmed Halife	231 – Belge 2
Resm-i Damga Mültezimi	–	–	Seyyid Bey	232 – Belge 3
Muhızırbaşı	Mehmed Efendi	–	Hâcî Hüseyin	235 – Belge 5
Evkaf Nâzırı ve Câbi	Seyyid Ebubekir	Kendi rızasıyla feragat	Seyyid Mustafa	235 – Belge 6
Cizye Tahsildarı	–	–	Mehmed Ataullah Efendi ve Ahmed Ağa	235 – Belge 7
Cizye Tahsildarı	–	–	Mehmed ve Ali	236 – Belge 8
Başbuğ	–	Yeni tayin	Battal Seyyid Mehmed	237 – Belge 9
Muhızırbaşı	Kasım bin Mahmud	Görev paylaşımı	Kasım & Hâcî Hüseyin (ortak)	237–238 – Belge 10
Muhızırbaşı	Hâcî Hüseyin	Göreve iade edildi	–	238 – Belge 11
Muhızırbaşı	Kasım	Görev paylaşımı	Mehmed Ali & Abdullah	239 – Belge 12

Tablo 3. Sicilde Adı Geçen Görevliler (devamı)

Başbuğ	Battal Ağa	İtaatsizlik	–	240 – Belge 14
Medrese Görevlisi	Ahmed	Haksız berât	Mehmed Halife	241 – Belge 17
Muhzırbaşı	el-Hâcc Hüseyin	Yetersizlik	Kasım Ağa	242 – Belge 18
Muhzırbaşı	Kasım	Görevi devretti	Mehmed Ali & Abdullah	242 – Belge 19
Menzil Görevlisi	–	Yeni atama	Seyyid Ahmed	243 – Belge 20
Kaimakam	–	–	Seyyid Hâcc Osman Çelebi	244- Belge 21
İmamlık	–	Haksız berât	Süleyman	244- Belge 22
Serdarlık	–	–	Siyvuşzâde Mehmed Ağa	249-Belge 31
Hatiplik	–	–	Es-Seyyid Mehmed Sadık Halife	255-Belge 40
Mütevelli	Mehmed	Kötü yönetim	Abdurrahman	255-Belge 41
Mütevelli	–	Haksız berat	es-Seyyid Mehmed	257-Belge 44
Hatiplik	Şeyh Mehmed'in oğlu	Hileli Atama	Es-Seyyid Mehmed Sadık Halife	258-Belge 46
Müezzinlik	Şeyh Ali	–	Seyyid Mehmed Halife	259-260 Belge 48
Müezzinlik	–	Tevcih Önceliği	Şeyh Ali	262 Belge 52
Serdarlık	Siyvuşzâde Mehmed Ağa	–	Haci Ömer	263 Belge 53
Müezzin ve Ferraş	Mehmed	Vefat	Hüseyin Halife	263 Belge 54
Kadılık	–	–	Mevlânâ Mustafa	264 Belge 55
İmamlık	el-Hâcc Ahmed Halife	Vefat	Molla yusuf	265 Belge 57
Başdefterdar	–	–	Ali	266 Belge 59
Muhzırbaşı	–	Yeni tayin	el-Hâcc Hüseyin Ağa	268 Belge 62
Muhzırbaşı	–	Görev paylaşımı	Hasan Ağa ve Mehmed Ali Çelebi	268 Belge 63
Vergi Tahsildarı	–	–	Hamza Ağa	273 Belge 67
İmamlık	–	–	Seyyid Osman	275 Belge 69
Muhzırbaşı	Halil	Yeni tayin	Hasan bin Osman	279 Belge 75
İmamlık	Şeyh Mehmed	Vefat	Müftizâde es-Seyyid Mehmed Halife	288 Belge 90
Müezzinlik	Mustafa	Vefat	Mehmed Halife	289 Belge 93
Müezzinlik	Hasan	Kendi rızasıyla feragat	Müftizâde Mehmed Halife	293 Belge 98
Hatiplik	Ahmed Halife	Ref'edilme	el-Hâcc Mehmed Halife	293 Belge 100
İmamlık	Ali	Vefat	Ebubekir Halife	294 Belge 101
Vakıf Nazırlığı	Nâzır es-Seyyid Ebubekir	Kendi rızasıyla feragat	Mehmed	294 Belge 102
Mütevelli	Abdullah	Vefat	es-Seyyid Hasan	296 Belge 104
Tımar Mutasarrıfı	Ömer	Görevi Terk	Abdullah	296 Belge 105
Çavuşbaşı	–	–	Şeyh Mehmed	297-298 Belge 107
Menzilci	–	–	Seyyid Ahmed	299-300 Belge 109
Mar'aş Vâlisi	–	–	Memiş Paşa	302 Belge 113

3.6.2 Sicilde Adı Geçen Mahalleler

İncelenilen sicilde, Ayıntab şehrine ait çok sayıda mahallenin ismi kayıt altına alınmıştır. Toplamda 47 mahalle adı geçmekte olup, bu kayıtlar şehrin idari ve sosyal örgütlenmesini yansıtmaktadır. Mahallelerin isimleri, dönemin kentsel dokusunu ve toplumsal yapısını anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır.

Tablo 4. Sicilde Adı Geçen Mahalleler

Tarlay-ı Cedîd	Akyol	Hayik(?) Baba
Molla Ahmed	Hayik Müslümân	Hayik Zimmiyân
Eblehan	Kozanlı	Kurb-ı Kozanlı
İbn-i Eyyüb	Bey	Kurb-ı Bey
Kayacık	Çukur	Tarla-yı Atîk
Ammû	Tevbe	Ali en-Neccâr
Seng-i Hoşkadem	Seng-i Nakkâş	Seng-i Tavil
Ehl-i Cefa	Kurb-ı Zincirli	Musulluzâde
Şarkıyan	Şehreküstü	Kurb-ı Kılıçoğlu
Hızır Çavuş	Cevizlice	Kızılca Mescid
Kürkcüyân	Kan Alıcı	Cabî
Mağarabaşı	Tıslaki	Kastel
Kayser	Bostancı	Sefer Paşa Yeri
Çırçırönü	Çörçöp	Ovacık
Arablar	Sekek-i Tavîl	Emir Ağa
Katacık	Kürtenciyan	

3.6.3. Sicilde Adı Geçen Karyeler

Sicilde yalnızca şehir merkezindeki mahalleler değil, çevresindeki karyeler de kayıt altına alınmıştır. İncelenen defterde toplam 37 karye adı yer almakta olup, bu kayıtlar kırsal alanın şehre bağlılığını ve idari yapının taşradaki yansımalarını göstermektedir.

Tablo 5. Sicilde Adı Geçen Karyeler

Zeytun	Hıyâm	Küçüke(?)
Dahni(?)	Başdesi(?)	Telbeşar
Hartel(?)	Kanlukavak	Mordan(?)
Ulu Ma'sere	Sartar	Erbüken
Kelpin	Evliyacık	Bostancık
Karacaviran	Şumha	Hums
Halik	Küce	Luhan
Kara Resûl	Su Boyunu	Aynfar
Sam	Karık	Sazgın
Behre	Gürgünlü	Kanab(?)
Cekre(?)	Tahnetan(?)	Merdmenge
Arablar	Murvana	Nurdane
Ceğde		

3.6.4 Sicilde Adı Geçen Vakıflar

Vakıflar, toplumsal düzenin sürdürülebilmesi ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. İncelenen sicilde 7 vakıf adı geçmekte olup, bu kayıtlar dönemin dini, sosyal ve ekonomik yapısının nasıl örgütlendiğini göstermesi bakımından dikkate değerdir

Tablo 6. *Sicilde Adı Geçen Vakıflar*

Veli ve Sinan Vakfı	Ferhadiye Mescid-i Şerifi Vakfı	Mincâliye Medresesi ve Mescid-i Şerifi Vakfı
İbn-i Abdülcelil Medresesi ve Mescid Vakfı	Hân-ı Sebîl Vakfı	Şeyh Ramazân Efendi Câmî‘-i Şerîfi Vakfı
Murvana Karyesi Mescid ve Hân-ı Sebîl Vakfı		

SONUÇ

98 Numaralı Ayıntab şer'iyе sicilinde (s.231-301) geçen 113 Belge incelenmiştir. Belgeler sosyal, ekonomik, askeri, idari, hukuki ve dini yönleriyle incelenmiştir.

Bu belgelerde dikkate değer birçok nokta gerek iyi yönleriyle gerekse yapılan kötü uygulamaları göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Devletin bir yandan kamu düzenini ve gelir kaynaklarını düzenli bir şekilde devam ettirmeye çalıştığı görülürken, diğer yandan atamalarda liyakatten uzaklaşılması, vergi yükünün ağırlaşması ve bazı görevlerin miras gibi ailevi bağlarla aktarılması, sistemin zayıf noktalarını oluşturmuştur. Özellikle dini kurumlarda olması gerekenin aksine atamalar görüyoruz. Tabi bu durum sadece dini kurumlarda değil, idarede yapılan atamaların birçoğunda da mevcuttur. Özellikle vakıflar gibi toplum ve devlet için çok önemli olan kurumlarda bu zayıf noktaları net bir şekilde görüyoruz. Bu kurumların hayır amaçlı işlevlerinden uzaklaşarak zamanla kişisel çıkarların aracı haline gelmesi, toplumun bozulmasına ön ayak olmuştur. Aynı şekilde iskân politikaları, devletin vergi toplama kaygısıyla şekillenmiştir. Belirli bir süre halk bu vergi sisteminin altında ezilmeye devam etmiştir. Bunun gibi değerlendirmede bahsedilen birçok bozulma ilerleyen dönemlerde yaşanan toplumsal huzursuzlukların da zeminini hazırlamıştır. Daha ilerde devletin çöküş dönemine girmesinde bu gibi huzursuzluklar da pay sahibi olmuştur. Devletin kuruluşunda ve dönemin en güçlü devleti konumuna gelmesinde en büyük pay sahibi olan Türkmenlerin iskân ettirilmeleri gibi çok büyük sorunlar da bu durumun en büyük etkilerindendir.

Öte yandan yaşanan olumlu olaylarda mevcuttur. Özellikle toplumun, yapılan haksız görevden alınmalara karşı gösterdikleri reaksiyon, eşkıyalar tarafından zarara uğrayan kişilerin devlet tarafından zararının karşılanma isteği, kişilerin uğramış oldukları haksızlıklara karşı mahkemeye başvurmaları ve sonucunda görevlendirmeler yapılması gibi olumlu durumlar da değerlendirilmiştir. Ayrıca devletin idarede getirmiş

olduğu yeni düzenlemelerde incelenmiştir. Yeni çizye düzeni hakkında bilgi verilip, tablo oluşturulmuştur.

KAYNAKLAR

- Biçici, Mehmet *Gaziantep Şehrinin Gelişim Sürecinde Siyaset Kurumunun Etkisi, Tarihten Günümüze Ayıntab-Gaziantep Bildiri Kitabı*, Ankara 2018.
- Parlak Kalkan, Gülşah, “Gaziantep Adı Üzerine”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, 2015.
- Sönmez, Mehmet Emin, *Şehri Ayıntab-ı Cihan Gaziantep: Gaziantep Coğrafyası*, Dumat Ofset, Ankara 2016.
- Yargıcı, Süleyman Faik *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep Vilayeti'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası*, Çizgi Kitabevi, Ankara 2018.
- Sönmez, Mehmet Emin, *Gaziantep Coğrafyası*, Ankara 2016.
- Biçici, Mehmet *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, İKSAD Yayıncılık, Ankara 2020.
- Bayraktar, Hilmi XIX. *Yüzyılda Halep Eyaletinin İktisadi Vaziyeti* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2004), s. 15.
- Bayraktar, Hilmi XIX. *Yüzyılda Halep Eyaletinin İktisadi Vaziyeti* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2004), s. 17.
- <https://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Fetva/16/Kuran-Ogretme-Karsiligi-Ucret-Almanin-Hukmu,-Ucret-Karsiligi-imamlık-Yapmanin-Hukmu,Mescidlere-imam-Tayin-Edip-Baskalarinin-Namaz-Kildirmasini-Yasaklamanin-Dayanagi-Varmidir,ibn-Abidin-Konu-Hakkindaki-Fetvasi.asp>
- İpşirli, Mehmet “Osmanlı Taşrasında Dinî Hayatın Kurumsallaşması”, içinde: Osmanlı'da Toplum ve Devlet, İstanbul: Dergâh Yay., 2002, s. 134-145.
- Akyıldız, Ali “Osmanlı Taşra Bürokrasisinde Görev Dağılımı ve Yetki”, Osmanlı Araştırmaları Dergisi, Sayı 45, 2015, s. 203-215
- Özcan, Abdülkadir “Osmanlı'da Taşra Yönetimi ve Bürokratik Uygulamalar”, Türk İdare Dergisi, Sayı 72, 2008, s. 88-97.
- İnalcık, Halil *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300–1600)*, çev. Ruşen Sezer, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003, s. 82-85.
- Sahillioğlu, Halil “Osmanlılarda Bedel-i Cebelü ve Bedel-i Askerî”, *Osmanlı Araştırmaları*, sayı: II, 1981, s. 121-135.
- Genç, Mehmet *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2000, s. 107-110.
- Akdağ, Mustafa *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1974, s. 195-200.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver Defterler, numara 9876, s. 42.

Berşe, İbrahim Baran *37 Numaralı Ayıntâb Şer'îyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1098-1100 / M. 1686-1689 s. 98-190) Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2023, s. 201.

Genç, Mehmet “Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi”, İstanbul: Ötüken Yay., 2000, s. 75-82.

Özcan, Abdülkadir “Osmanlı Maliyesinde İltizam Sistemi”, içinde: Osman Çetin (ed.), *Osmanlı Devleti'nde Maliye*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998, s. 55-63.

Orhonlu, Cengiz *Osmanlı Mukataa Sistemi ve Mali Yapı*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s. 88-95.

Ercan, Yavuz *Osmanlı Aile Hukuku ve Kadının Konumu*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004, s. 115-120.

Erkmen, Ayşe *Ayıntab Şer'îyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (156 Numaralı: H.1312–1314)*, Ankara: İKSAD Yayınları, 2020, s. 167-250.

Çelik, Hüseyin “Ayıntab Şer'îyye Sicillerine Göre 18. Yüzyılda Taşra Güvenliği ve Eşkıyalıkla Mücadele”, *Türkiyat Mecmuası*, 34 (2023), s. 215-230.